

UNIVERZITA PALACKÉHO V OLMOUCI

Filozofická fakulta

Katedra politologie a evropských studií

Bc. Vilém Brunclík

Vliv sankcí na vztahy Ruska a Číny.

Komparace období 2014–2022

a 2022–2023

Magisterská diplomová práce

Vedoucí práce: Mgr. Markéta Žídková Ph.D., M.A.

OLMOUC 2023

PROHLÁŠENÍ

Prohlašuji, že jsem svou diplomovou práci vypracoval samostatně a použil jsem pouze zdroje uvedené v seznamu literatury.

V   dne

Podpis: .....

PODĚKOVÁNÍ

Zde bych rád poděkoval Mgr. Markétě Žídkové, PhD., M.A. za odborné vedení práce, věcné připomínky a cenné rady.

OBSAH

ÚVOD	1
1 TEORETICKÁ ČÁST	10
1.1 SANKCE A JEJICH ROLE V MEZINÁRODNÍCH VZTAZÍCH.....	11
1.2 VLIV SANKCÍ UVALENÝCH PROTI JEDNÉ ZEMĚI NA VZTAHY S DRUHOU ZEMÍ	14
1.3 POSÍLENÍ SPOLUPRÁCE SANKCIONOVANÉ ZEMĚ S DRUHOU ZEMÍ	20
1.4 VYUŽITÍ TEORIE O VLIVU SANKCÍ NA VZTAHY MEZI ZEMĚMI VE VÝZKUMU	26
2 DOPADY SANKCÍ UVALENÝCH NA RUSKO NA VZTAHY RUSKA A ČÍNY PO PRVNÍ RUSKÉ INTERVENCI NA UKRAJINĚ 2014	27
2.1 VLIV SANKCÍ Z ROKU 2014 NA SPOLUPRÁCI RUSKA A ČÍNY V EKONOMICKÉ OBLASTI.....	27
2.2 VLIV SANKCÍ Z ROKU 2014 NA SPOLUPRÁCI RUSKA A ČÍNY V ENERGETICKÉ OBLASTI.....	33
2.3 VLIV SANKCÍ Z ROKU 2014 NA SPOLUPRÁCI RUSKA A ČÍNY VE VOJENSKÉ OBLASTI.....	36
3 DOPADY SANKCÍ UVALENÝCH NA RUSKO A NA JEHO VZTAHY S ČÍNOU PO RUSKÉ INVAZI NA UKRAJINU 2022	42
3.1 REAKCE ZÁPADU NA RUSKOU INVAZI NA UKRAJINU 2022 A VÝVOJ UDÁLOSTÍ	42
3.2 VLIV SANKCÍ Z ROKU 2022 NA SPOLUPRÁCI RUSKA A ČÍNY V EKONOMICKÉ OBLASTI.....	45
3.3 VLIV SANKCÍ Z ROKU 2022 NA SPOLUPRÁCI RUSKA A ČÍNY V ENERGETICKÉ OBLASTI.....	51
3.4 VLIV SANKCÍ Z ROKU 2022 NA SPOLUPRÁCI RUSKA A ČÍNY VE VOJENSKÉ OBLASTI.....	55
3.5 TABULKA – KOMPARACE VZTAHŮ MEZI RUSKEM A ČÍNOU V OBDOBÍ 2014-2022 A 2022 AŽ PO SOUČASNOST	59
3.6 KRITICKÉ POSOUZENÍ VLIVU SANKCÍ NA VZTAHY RUSKA A ČÍNY V ENERGETICKÉ, VOJENSKÉ A EKONOMICKÉ OBLASTI VE SLEDOVANÉM OBDOBÍ 60	
ZÁVĚR	63
SEZNAM POUŽITÝCH ZDROJŮ	68
SEZNAM GRAFŮ	80
SEZNAM TABULEK	81

ÚVOD

Vztahy Ruska a Číny je již delší dobu předmětem debat mezi výzkumníky i odbornou veřejností. Jaké jsou cíle obou velmocí, kde mají vzájemné vztahy limity a jaký je jejich vývoj jsou nejčastější témata výzkumných článků autorů věnujících rusko-čínským vztahům. Do popředí zájmu analytiků a médií, se dostaly vztahy Číny a Ruska v souvislosti s vývojem na Ukrajině po roce 2014. V různých publikacích se výzkumníci zaměřují na roli ruské intervence na Ukrajině v roce 2014 a její vliv na rusko-čínské vztahy. Jednou z nich je významná expertka na zahraniční politiku Angela Stent, která vidí ruskou anexi Krymu v roce 2014, jako významný bod, kdy byla spolupráce Moskvy a Pekingu prohloubena. Důvodem byla mezinárodní reakce na ruskou akci proti Ukrajině. Západní země uvalily na Rusko sankce, které postihly zejména technologický sektor. Jednou z reakcí Moskvy bylo posílení spolupráce s Čínou (Stent, 2020).

Rozhodl jsem se proto práci časově ohraničit, a to obdobím od anexe Krymu v roce 2014, až po rok 2023, kdy stále probíhá další ruská agrese vůči Ukrajině. V roce 2014 Rusko anektovalo poloostrov Krym a rozpoutalo konflikt na východě Ukrajiny. Tímto aktem se vztahy Západu a Ruska zhoršily. Evropská unie a USA uvalily na Rusko sankce, které se dotkly některých výrobních odvětví. Čína na ruskou agresi reagovala nejednoznačným způsobem. Nikdy neodsoudila tento akt porušení mezinárodního práva. Také došlo k utužování vztahů s Ruskem v určitých strategických oblastech, jako je vojenský a ekonomický sektor. Uvedu pár příkladů: podle dat institutu SIPRI se podíl zbraní prodaných Ruskem do Číny zvýšil po napadení Ukrajiny v roce 2014. V roce 2015 se uskutečnilo první velké společné námořní cvičení a od té doby se koná každoročně (Wezeman, P.D. & Wezeman, S. T., 2015; Holmes, 2015).

Tento „status quo“ vydržel do roku 2022, kdy Rusko rozpoutalo otevřenou válku proti Ukrajině. Válku, která nemá na evropské půdě obdoby od druhé světové války. Reakce Západu byla naprosto odlišná od situace v roce 2014. Byly uvaleny další sankce, respektive rozšířeny ty stávající. Tyto byly podpořeny dodávkami zbraní bránící se Ukrajině (Zinets & Vasovic, 2022). Čína, tak jako po první eskalaci v roce 2014, agresi neodsoudila, ale ani přímo nepodpořila. V prvních fázích války představitelé Číny vydali různá vágní prohlášení o tom, že si nepřejí válku a doufají v brzkou mírovou dohodu. Jakmile v konfliktu začala přebírat iniciativu Ukrajina a boje na přelomu let 2022 a 2023 začaly přecházet do fáze

zamrzlého konfliktu, počaly se objevovat zprávy o snahách Moskvy k dosažení čínské materiální a ekonomické podpory. V únoru 2022 Čína zveřejnila mírový plán pro Rusko a Ukrajinu. Ke konci března 2023 se v Moskvě setkali vůdcové obou zemí, Si Tin-Pching a Vladimir Putin. Setkání, které nepřineslo žádnou významnou změnu, označili Američané za možné předběžné jednání o materiální a ekonomické podpoře (idnes.cz, 2023).

Z vývoje rusko-čínských vztahů vyplývá, že ruská agrese vůči Ukrajině, která začala v roce 2014 a vyvrcholila v roce 2022, má zásadní vliv na vztahy Moskvy a Pekingu. Rusko-čínské vztahy jsou ovlivňovány celou řadou faktorů. Jedním z těchto faktorů jsou sankce, které na Rusko uvalily země Západu. V této diplomové práci, která je kvalitativní a komparativní studií, se soustředím na to, jakým způsobem spolupráci Ruska a Číny ovlivnily protiruské sankce v kontextu rusko-ukrajinského konfliktu. Zvolil jsem kvalitativní přístup, protože rusko-čínské vztahy jsou komplexní a složité a pro jejich pochopení je nutné provést hlubší analýzu. Velká část zdrojů, ze kterých čerpám, jsou kvalitativní analýzy. Práce je strukturována do dvou částí: teoretické a analytické. V první kapitole, která je teoretickou částí, se věnuji teoriím o sankcích v mezinárodních vztazích a vlivu sankcí na vztahy mezi zeměmi.

V analytické části, kterou dělím na dvě kapitoly, se věnuji dopadům sankcí na vztahy mezi Ruskem a Čínou v oblastech energetiky, ekonomiky a vojenství. Tyto oblasti spolupráce vybírám na základě analýz think-tanků a článků autorů, zabývajících se vztahy Ruska a Číny. Komparuji dvě období, která jsou časově ohraničena eskalací konfliktu mezi Ruskem a Ukrajinou a uvalením sankcí ze strany Západu. Ve druhé kapitole se věnuji období, které začíná v roce 2014, tehdy Rusko anektovalo Krym a rozpoutalo boje na východní Ukrajině, a které končí další eskalací v únoru 2022. Třetí kapitolu zahrnuje období od února 2022, kdy Rusko zahájilo válku proti Ukrajině, do poloviny roku 2023 (idnes.cz, 2023). Předmětem výzkumu jsou výhradně bilaterální vztahy. To, že bilaterální spolupráce je v těchto oblastech nejvýraznější, zkoumá velká část výzkumníků v rámci oboru mezinárodních vztahů. Cílem práce je zjistit, jaký vliv měly uvalené sankce USA a EU na Rusko v reakci na agresi vůči Ukrajině, na vztahy Ruska a Číny v energetické, vojenské a ekonomické oblasti ve sledovaných obdobích 2014 a 2023 a obě období porovnat. Pokládám si hlavní výzkumnou otázku: *Jak se v průběhu období od roku 2014 do roku 2023, v kontextu ruské agrese vůči Ukrajině a protiruských sankcí, vyvíjely rusko-čínské vztahy v energetické, vojenské a ekonomické oblasti?*

V této práci je mým východiskem předpoklad, že ruská agrese vůči Ukrajině, která začala v roce 2014 a významně eskalovala v roce 2022, má vliv na vztahy Ruska a Číny. Po obsazení Krymu a rozpoutání bojů na Donbase uvalily USA a EU v koordinaci na Rusko sankce. V reakci na ně se Rusko soustředilo na posilování strategického spojení s Čínou, aby v mezinárodním systému vytvářelo protiváhu k liberálnímu západnímu systému. Po invazi v roce 2022 byla velká část ruských ekonomických vazeb na Západ zpřetrhána. Rusko bylo nuceno tyto vazby nahradit užší spoluprací s Čínou a dalšími zeměmi, jako je například Írán. Jinými slovy, závislost Ruska na Číně se zvětšila. Na druhé straně ruská agrese v roce 2014 a invaze v roce 2022 redefinovala i čínské postoje k Rusku. Čína, která dlouhodobě usiluje o vyvážení, či snížení americké dominance na mezinárodním poli, nemohla invazi Ruska odsoudit. Zároveň, v rámci zachování dobrých vztahů se Západem, Čína Rusko ani otevřeně nepodpořila a její přístup zůstal víceméně neutrální (Berzina – Cerenkova & Rühlig, T, 2023).

Nyní se podrobně zaměřím na strukturu a metodologii práce. Práci dělím na teoretickou a praktickou část. Tvoří ji tři kapitoly. První kapitola zahrnuje teoretickou část a dělí se na pět podkapitol. Předmětem první podkapitoly je představení sankcí v mezinárodním systému, jejich role a dělení. V další podkapitole se zabývám teorií o vlivu sankcí na vztahy mezi zeměmi. Na základě různých článků a knih určuji čtyři nejčastější účinky sankcí na vztahy mezi dvěma zeměmi. O nich pak pojednává třetí podkapitola. Ve čtvrté se zaměřuji na posílení spolupráce, jako účinek sankcí uvalených proti jedné zemi. Autoři již publikovaných článků o spolupráci Číny a Ruska, pokládají protiruské sankce za jeden z faktorů, které vedou k posílení spolupráce mezi oběma zeměmi. Závěry výzkumů podkládám grafy z portálu Statista, které ukazují míru spolupráce v energetické a ekonomické oblasti mezi Ruskem a Čínou v období 2014-2022. Poslední podkapitola shrnuje teoretickou část. Ukazuje, jak bude teorie využita v praxi a je pomyslným mezistupněm mezi teoretickou a praktickou částí.

Druhá a třetí kapitola zahrnují praktickou část práce. Ve druhé kapitole se zaměřuji na dopady protiruských sankcí z roku 2014 na vztahy Ruska a Číny. Děním součinnost na tři stanovené oblasti: energetika, vojenství a ekonomická oblast. Pod každou oblast kooperace spadá několik konkrétních forem spolupráce. Pod energetickou součinnost jsem zahrnul investice do energetické infrastruktury, obchod s nerostnými surovinami a s těžebními technologiemi. V rámci ekonomické spolupráce se zabývám především obchodem, přímými

zahraničními investicemi, spoluprací bankovního sektoru včetně poskytování úvěrů. V rámci vojenské kooperace jsem se zaměřil na obchod se zbraněmi, společná vojenská cvičení a obchod s vojenskými technologiemi a technologiemi dvojího použití. Tyto konkrétní formy spolupráce jsem vybral na základě analýz a reportů různých autorů a think-tanků. Cílem třetí kapitoly je rozebrat dopady sankcí přijatých v roce 2022 na rusko-čínské vztahy. Následuje podkapitola, kde uvádím kritické posouzení a srovnání obou případů. Po kapitolách následuje závěr, kde shrnuji zjištěné skutečnosti a vyhodnocuji další možné využití práce.

Práce je ukotvena pomocí teorie o vlivu sankcí na vztahy mezi dvěma zeměmi. Využívám ji, protože protiruské sankce jsou jedny z faktorů, které ovlivňují rusko-čínské vztahy. Sankce jsou také v současné době často používány a stávají se jedním z nástrojů mezinárodního nátlaku při řešení konfliktů. Mohou významně ovlivňovat chování států na mezinárodním poli (Kern, 2009, s. 8). Takovým příkladem jsou akce Ruské federace v mezinárodním systému, které vyvolaly na Západě reakci v podobě uvalení sankcí (European Commission, 2022). Právě ruská zahraniční politika vůči ostatním zemím byla významně formována právě sankcemi a zhoršenými vztahy se Západem, zejména po událostech v roce 2022. Proto se tak teorie o tom, jak sankce ovlivňují vztahy mezi dvěma zeměmi, stala relevantní. Dokáže tak vysvětlit některá rozhodnutí Ruska a Číny v rámci bilaterálních vztahů.

Nevýhodou tohoto teoretického přístupu je skutečnost, že vliv sankcí na vztahy mezi dvěma zeměmi nebyl předtím zpracován uceleným způsobem. Bylo proto nutné provést rozsáhlou rešerši v řadách akademických článků a knih, které se přímo zabývaly již dílčími aspekty této teorie. To jsou například konkrétní dopady sankcí na bilaterální vztahy. Postupoval jsem tak, že jsem v článcích a knihách, které obsahovaly kapitoly o účincích sankcí, vybral čtyři účinky sankcí, které se objevovaly nejčastěji. Účinky sankcí na vztahy mezi zeměmi byly v knihách a článcích uváděny zároveň s příklady. Jsou to: posílení spolupráce mezi zeměmi, navázání nových spojení a oslabení spolupráce, mezinárodní izolace, diplomatická jednání. Blíže se těmto účinkům věnuji v teoretické části. Dále bych představil literaturu, na jejímž základě jsem vybral čtyři nejčastěji objevující se účinky sankcí na vztahy mezi zeměmi. Představím také literaturu, podle které jsem vypracoval teoretickou část.

Už dříve jsem uvedl, že teoretická část je tvořena podkapitolou o sankcích a jejich členění. Sankce v mezinárodním systému se pokusilo teoreticky popsat velké množství autorů. Přehledně zpracovanou knihou o sankcích přispěl do debaty teoretiků Alexander Kern. Kniha s názvem *Economic Sanctions* se zabývá charakterem sankcí a druhy sankcí. V úvodu seznamuje čtenáře s historií používání sankcí jako nástroje zahraniční politiky (Kern, 2009, s. 8-9). Kniha přispěla k základnímu uvedení do problematiky sankcí. K aspektům sankcí, jako je například jejich účinnost, přispěli do diskuze autoři William Kaempfer a Anton Lowenberg. V článku *The Theory of International Economic Sanctions* se zabývají účinností sankcí. Kaempfer a Lowenberg zkoumali, zda platí předpoklad, že nejmasivnější sankce jsou automaticky nejúčinnější a jakou roli hrají zájmové skupiny. Autoři také popisují rozdíly, pokud uvalují sankce jednotlivé země a více zemí společně (Kaempfer & Lowenberg, 1988, s. 789).

Dalším uvedením do tématu o vlivu sankcí na vztahy mezi zeměmi je kniha Garyho Hufbauera a kolegů: *Economic Sanctions Reconsidered*. Kniha se primárně zabývá politickými a ekonomickými faktory, které při uvalení sankcí pomáhají dosáhnout stanovené cíle v zahraniční politice. Dále autoři rozebírají cenu, kterou platí všechny země. Ty, které sankce uvalí a také ty, na které dopadají. Hufbauer a jeho kolegové zkoumají, jakou měrou takové dilema ovlivňuje rozhodnutí zemí. Výzkum provádí v zemích, které v minulosti čelily sankcím. Analyzovány jsou americké sankce v minulém století a jejich účinky. I když je tato kniha zaměřená spíše obecně na účinnost sankcí, obsahuje pasáže, které se věnují tématu účinkům sankcí na vztahy mezi zeměmi. Na několika příkladech autoři ukázali, jaký vliv mohou mít sankce na vztahy mezi dvěma zeměmi. Část kapitoly o spolupráci mezi zeměmi při zavádění sankcí byla přínosná. Je v ní uvedeno, jak sankce mohou účinkovat na vztahy cílové země se sousedy nebo spojenci. V knize se pojednává o posílení spolupráce. Autoři zde uvádí aspekty tohoto účinku sankcí a o závěry jejich výzkumu se opírám v teoretické části (Hufbauer et al., 2020, s. 52-54).

Neta Crawford a Audie Klotz se zabývaly účinky sankcí na Jihoafrickou republiku (JAR) v období apartheidu. Kniha s názvem *How Sanctions Work: Lessons from South Africa* poskytuje v prvních kapitolách obecný rámec o sankcích a jejich využití a efektivitě. Převládají názory, že sankce jsou málokdy úspěšné, zvláště pokud se jedná o autoritářské země. Autorky proto zmiňují alternativní přístupy, což je například dialog v rámci diplomatického jednání. Rozporuplná je také izolace, která může zpomalit ekonomický růst, ten zase

může mít pozitivní dopad na domácí politiku a společnost. V knize zaznívá kritika přístupu odborné veřejnosti k výzkumu sankcí. Valná většina autorů se zabývá ekonomickými sankcemi, ale už nebere na zřetel další aktéry a různé formy sankční politiky. Proto se autorky rozhodly do případové studie zahrnout nejen Jihoafrickou republiku, ale i její regionální partnery a důsledky sankcí na vztahy JAR se sousedy (Crawford & Klotz, 1999, s. 197-198).

Crawford a Klotz se dále zabývají pěti možnými oblastmi, které mohou být sankcemi ovlivněny, a jejich důsledky. Zahrnuly zde elity, instituce, hospodářství státu, občanskou společnost a externality (mluví přímo o efektu spillover, tedy přelévání důsledků sankcí na sousední země). Pro téma této práce dává smysl se blíže zaměřit na tuto poslední oblast a na oblast zahrnující instituce. V případě institucí charakterizují autorky, jako kontraproduktivní efekt sankcí případ, když se sankcionovaná země spojí s dalšími zeměmi podobného statutu v mezinárodním systému. Země, která čelí sankcím naváže nové spojenectví a může jej dále rozvíjet (Crawford & Klotz, 1999, s. 32-33). V oblasti externalit pojednává kniha o kontraproduktivním účinku v případě, že sankce mají negativní dopad na okolní země, což může vést ke zhoršení vzájemných vztahů. Mohou způsobit redefinování zájmů, aliancí, různých bilaterálních smluv a celkovou změnu regionální dynamiky. Mohou být vytvořeny nové aliance, ty stávající mohou být posíleny nebo oslabeny (Crawford & Klotz, 1999, s. 37-39).

Přínosnými se ukázaly články ze think-tanků Carnegie Endowment a European Council on Foreign Relations. Dále z prestižních časopisů, jako je Foreign Affairs. Tyto zdroje také přispěly k sestavení čtyř účinků sankcí na vztahy mezi zeměmi. Na základě článků o spolupráci Ruska a Číny a o vlivu sankcí na ni lze konstatovat, že sankce měly převážně vliv takový, že kooperaci mezi oběma velmocemi posílily. Autoři se víceméně shodují na tom, že spolupráce se prohlubuje, ale má své limity. Tohoto názoru je Alexander Gabuev, který se tématem rusko-čínských vztahů zabývá již delší dobu. Provedl několik analýz, jak Rusko posiluje strategickou spolupráci s Čínou (Gabuev, 2023). Michail Korostikov, další výzkumník pracující pro Carnegie Endowment, se zabýval tím, jak se Rusko stává ekonomicky závislé na Číně, kvůli dopadu sankcí (Korostikov, 2023). Na webu European Council on Foreign Relations publikovaly zajímavý článek Nicole Grajewski a Ellie Geranmayeh. Analyzovaly vliv války na Ukrajině na vztahy Ruska s Íránem. Rusové tak navázali, či spíše znovunavázali, nové spojenectví s teokratickým režimem (Grajewski & Geranmayeh, 2023).

V analytické části čerpám z různých zdrojů. V následujících řádcích je představím, přitom zachovám obvyklé dělení na zdroje primární a sekundární. Poté rozeberu nejdůležitější zdroje se zaměřením na jejich přínos pro moji práci. Zaměřil jsem se na zdroje, které obsahují zmínku o spolupráci Ruska a Číny, sankce proti Rusku, a které zmiňují konflikt na Ukrajině. Mezi použité primární zdroje se řadí prohlášení a dokumenty ruských a čínských vládních orgánů. Do této kategorie patří kancelář prezidenta Ruska a Číny, ministerstva financí a obchodu, weby ruských energetických společností a portály čínských bank. U ruských a čínských zdrojů je velmi obtížné ověřit jejich přesnost, vzhledem k povaze režimů obou velmocí. Dále je složité zachování nestrannosti, jelikož tyto vládní zdroje bývají často neobjektivní. V případě zavádění sankcí se jedná o evropské instituce a americká ministerstva. Čerpal jsem z oficiálních stránek amerického ministerstva financí, zpráv komise sněmovny reprezentantů a v případě EU z databáze Evropské komise a Evropské rady. Stránky obsahují informace o historii sankcí proti Rusku a o oblastech, kterých se sankce týkají.

Ze sekundárních zdrojů to jsou akademické články, knihy, články v médiích a různé studie, publikované již zmíněnými renomovanými think tanky, jako jsou: Carnegie Endowment, RAND Corporation, Center for Strategic and International Studies, European Council on Foreign Relations a Council on Foreign Relations. Všechny tyto think-tanky publikují přínosné články o spolupráci Moskvy a Pekingu, zejména v ekonomické a energetické oblasti. Zajímavá je nadace Free Russia Foundation zahrnující autory a výzkumníky, některé ruského původu, kteří působí v zahraničí a analyzují situaci Ruska po vypuknutí války na Ukrajině. Stockholm Center for Eastern European Studies nabízí několik přínosných článků, které se věnují spolupráci Ruska a Číny v energetické oblasti a dopadu sankcí na spolupráci. Zajímavá data ke spolupráci ve vojenské oblasti poskytují také SIPRI, Italian Institute for International Relations a Centre for Naval Analyses.

Po ruské invazi na Ukrajinu v roce 2022 se v akademickém prostoru dostala do popředí diskuse o tom, kterým směrem se rusko-čínská kooperace ubírá, když je ovlivněna tak zásadními událostmi, jako je válka na Ukrajině a uvalení sankcí na Rusko. Autoři z výše uvedených think-tanků jsou z velké části přesvědčeni, že vzájemná kooperace je intenzivnější, ale zároveň se Moskva stává ještě více závislá na Pekingu. Analytik Carnegie Endowment Alexander Gabuev konstatuje, že Rusko se stává vazalem Číny. Zmiňuje ruskou válku proti Ukrajině jako období, kdy se Rusko dostává do pozice „podřízeného“ ve vztahu k Číně (Gabuev, 2022).

Přínosným článkem, který A. Gabuev publikoval v roce 2016, byl *Friends with Benefits? Russian-Chinese Relations After the Ukraine Crisis*. Článek si všímá stěžejních trendů ve vývoji rusko-čínských vztahů po obsazení Krymu a rozpoutání bojů na Donbase. Velmi přehledně ukazuje jednotlivá rozhodnutí ruských a čínských orgánů, která přispěla k prohlubování spolupráce. Vysvětluje také, proč se v některých oblastech spolupráce nedařila rozvíjet. Článek se zaměřoval hlavně na ekonomickou a energetickou oblast spolupráce, jen okrajově zmínil vojenskou oblast, což považuji za nedostatek, protože vojenská oblast je v posledních letech klíčovou oblastí spolupráce (Gabuev, 2016). Článek Lindsay Maizland s názvem: *China and Russia: Exploring Ties Between Two Authoritarian Powers*, který vyšel v roce 2022, se zabývá tím, jaký vliv má ruská invaze na Ukrajinu na spolupráci Ruska s Čínou. Rozebírá, jak Rusko v reakci na zhoršující se vztahy se Západem posiluje spolupráci v obranném průmyslu. Všímá si také rozdílného přístupu Ruska a Číny k používání síly v mezinárodních vztazích. Zatímco Rusko neváhalo použít silové řešení, Čína přistupuje k užití síly opatrně a spíše se soustředí na posilování ekonomického vlivu (Maizland, 2022).

Tým Stephena Bienkowskio vytvořil rozsáhlou analýzu s názvem *Effectiveness of U.S. Sanctions targeting Russian Companies and Individuals*. Tento report má za cíl zhodnotit dopad amerických sankcí na ruský ekonomický sektor, zejména na firmy a jednotlivce. Tento rozsáhlý dokument velmi přehledně analyzuje hlavní trendy a změny ve všech oblastech ruského obchodu a investic. Nemalá část se také věnuje rusko-čínským vztahům. Všechna zjištění jsou také podložena daty a grafy, takže čtenář získá detailní přehled o účincích sankcí na ruský ekonomický sektor (Bienkowski, 2023, s. 3-5).

Ruský analytik Dmitry Gorenburg působící ve výzkumném centru The Center for Naval Analyses provedl s dalšími kolegy výzkum zaměřující se na kooperaci Ruska a Číny ve vojenské oblasti. Snaží se uchopit toto téma z větší perspektivy již od roku 2014 a závěrem nabízí pohled autorů na možný budoucí vývoj. Přehledně pokrývá celé období výzkumu této diplomové práce a všímá si trendů, které udávaly směr rusko-čínské spolupráci ve vojenské oblasti. Přínosem této analýzy je to, jakým způsobem byla sbírána data při jejím vytváření. Autoři využívají množství dat a zpráv z oficiálních stránek ruských a čínských státních institucí. Dalším velkým přínosem je hodnotící stupnice, kterou autoři uvádí na závěr. Přehledně a srozumitelně ukazuje, ve kterých bodech se spolupráce rozvíjela a ve kterých stagnovala (Gorenburg et al., 2023).

Hugo von Essen analyzoval rusko-čínské ekonomické vztahy od invaze ruských vojsk na Ukrajinu v roce 2022. Jeho report s názvem *Russia-China Economic Relations Since the Full-Scale Invasion of Ukraine* je komplexní analýzou ekonomických vztahů mezi Moskvou a Pekingem po napadení Ukrajiny v roce 2022. Věnuje se vývoji v oblasti ekonomických vztahů, která zahrnuje i vztahy v oblasti energetiky. Fakta jsou podložena také přehlednými grafy. Čtenář, který se v této problematice příliš neorientuje, získá snáze základní přehled o trendech a dynamice rusko-čínských vztahů v ekonomické oblasti (von Essen, 2023).

Andrew David vedl skupinu dalších analytiků pod záštitou organizace Washington International Trade Association. Jejich článek s názvem *Russia Shifting Import Sources Amid U.S. and Allied Export Restrictions* pojednával o celkových trendech v ruském importu a do jaké míry jej sankce ovlivnily a možnostmi, kterými disponuje Rusko v oblasti obcházení sankcí. Zabývá se také mechanismy, které rozvinuly západní země, aby lépe kontrolovaly dodržování sankcí. Velká část analýzy je věnovaná obchodním vztahům s Čínou a její roli v zásobování Ruska. Celkově se jedná o podrobný článek, jež zahrnuje většinu aspektů obchodních vztahů Ruska a Číny po únoru 2022. Zjištění jeho autorů přispěla k vypracování části této práce, která se věnuje ekonomickým vztahům (David et al., 2023).

1 TEORETICKÁ ČÁST

V této části práce bude mým cílem teoretické ukotvení výzkumu dopadu sankcí uvalených na Ruskou federaci na rusko-čínské vztahy. Toto téma jsem se rozhodl ukotvit pomocí teoretického přístupu o vlivu sankcí na vztahy mezi zeměmi. Teoretickou část dělím na čtyři podkapitoly. První podkapitola se zabývá sankcemi obecně a jejich dělením. Jejím účelem je vymezení pojmů dalších aspektů souvisejících se sankcemi. Druhá podkapitola si klade za cíl teoretické vymezení vlivu sankcí na vztahy dvou zemí. Obsahuje zhodnocení a analýzu dosavadní literatury věnující se dopadům sankcí a výběru čtyř nejčastěji se opakujících účinků v literatuře o vlivu sankcí na vztahy mezi dvěma zeměmi. Třetí podkapitola se věnuje vybranému konkrétnímu účinku sankcí na vztahy mezi Ruskem a Čínou. Rozebírá všechny jeho aspekty a uvádí praktické příklady. V poslední podkapitole shrnuji teoretickou část, nastíním její další využití v práci. Podkapitola poskytuje teoretický základ pro další výzkum.

Vztahy Ruska a Číny			
<i>Zkoumané období</i>	2014–2022	2022–současnost	
<i>Oblasti spolupráce</i>	Ekonomická	Energetická	Vojenská
	a) Obchod	a) Obchod s nerostnými surovinami	a) Obchod se zbraněmi
	b) Investice	b) Investice	b) Technologická spolupráce
	c) Půjčky		c) Společná cvičení
<i>Teoretický koncept</i>	Sankce v mezinárodních vztazích		
	↓		
	Vliv sankcí na vztahy mezi zeměmi	Posílení vzájemných vztahů →	Vztahy Ruska a Číny
	→	Diplomatická jednání	
		Izolace	
	Zhoršení vztahů a navázání nových spojení		

Tabulka: Přehled teoretického rámce práce

Zdroj: vlastní zpracování

1.1 Sankce a jejich role v mezinárodních vztazích

Sankce a jejich vliv na vztahy mezi státy jsou oblíbenými tématy jak výzkumníků, tak i novinářů. V minulosti, zejména v poslední dekádě, se k jejich použití uchýlovaly země či uskupení zemí jakožto ke způsobu, jak nenásilně přimět dotyčný stát či organizaci ke změně jednání. Dnes, kdy Rusko vede již druhým rokem válku proti Ukrajině, se zkoumá dopad sankcí, zejména jejich efektivita. Nemalá část výzkumů se týká vlivu sankcí na vztahy Ruska s dalšími zeměmi. Často se v médiích skloňuje spolupráce Ruska s Čínou a Íránem. V této diplomové práci se zabývám vlivem sankcí na vztahy Ruska s Čínou. Tato teoretická část má proto za cíl ukotvení výzkumu za pomoci teorie: vliv sankcí uvalených proti jedné zemi na její vztahy s druhou zemí. Teorie je založena na již předešlých teoretických příspěvcích a výzkumech v oblasti sankcí a jejich dopadu na vztahy sankciované země s jinými zeměmi. Tento rámec napomáhá vysvětlit, jak ovlivňují sankce uvalené na Rusko jeho vztahy s Čínou.

Sankce jsou finanční postihy, které uvaluje jedna země nebo skupina zemí na státy, uskupení států, organizace nebo jednotlivé osoby, jako trest za porušení zákona. Ve většině případů se jedná o trest za porušení mezinárodního práva (Kern, 2009, s. 1-2). Jejich historie sahá až do první světové války a založení Společnosti národů, kdy bylo označeno pět případů, ve kterých může Pakt Společnosti národů schválit sankce (Strang, 2008, s. 210-212). Obvykle byly uvalovány z několika důvodů, jako jsou politické, sociální nebo vojenské důvody.

Sankce jsou méně používané z čistě ekonomických důvodů, jako je například ochrana vlastní produkce před dovozem. Sankce jsou nástrojem, jak dosáhnout mezinárodních nebo domácích cílů, aniž by bylo nutné přímo útočit na cílový stát nebo jednotlivce (Lin, 2016, s. 1399-1405). Podle Hufbauera, Schotta a Elliotta je nejčastějším cílem sankcí změna režimu. Odlišnými společnými cíli jsou odstrašení agresora, změna politiky cílového státu a omezení jeho vojenských schopností. Dalšími méně častými cíli jsou odplata, rehabilitace a znemožnění státu nebo politika (Hufbauer et al., 2020, s. 52-53).

Vědci se často zaměřují na účinnost sankcí. Analyzují jejich reálný dopad na cílovou zemi (Neunkirch & Neumeier, 2015, s. 3). Například v roce 2022, kdy byly na Rusko uvaleny sankce, bylo jedním z důležitých cílů vytvořit tlak na ruskou společnost, aby snížila podporu války proti Ukrajině (Evropská komise).

Rozlišujeme jednostranné sankce a kolektivní sankce. Jednostranné sankce jsou uvalovány jedním státem a kolektivní organizací. Podle tohoto dělení rozlišujeme tři hlavní aktéry, kteří politiku sankcí používají. Jednostranným aktérem jsou Spojené státy americké, zatímco Organizace spojených národů a Evropská unie jsou hlavními představiteli kolektivních sankcí. V úvahu musíme vzít i další významné organizace, jako je OPEC, LAS a další (Kaempfer & Lowenberg, 1999, s. 37-39).

Sankční politika Spojených států spadá pod ministerstvo financí USA, konkrétně pod Úřad pro kontrolu zahraničních aktiv a Úřad pro terorismus a finanční zpravodajství (ofac.treasury.gov). Sankce USA odrážejí geopolitické soupeření s Čínou a Ruskem. Účely se mohou lišit, od odstrašujících účelů, přes změnu režimu, účely změny politiky až po zákazy dovozu, omezení žádostí o víza. Cílem jsou režimy i jednotlivci (Hufbauer et al, 2020, s. 52-55).

Organizace spojených národů, konkrétně Rada bezpečnosti, může v souladu s Chartou OSN, kapitolou VII, článkem 41, uvalit sankce za účelem udržení nebo prosazení mezinárodního míru. Jsou předstupněm k použití vojenské síly. Podle internetových stránek OSN vyhlásila RB OSN od roku 1966 sankce proti jednatřiceti zemím nebo režimům (UN Security Council, 2023). Sankce Rady bezpečnosti mají různé formy a sledují různé cíle. Opatření mohou sahát od komplexních hospodářských a obchodních sankcí až po cílená opatření, jako jsou zbrojní embarga, zákazy cestování a finanční nebo komoditní omezení. Rada bezpečnosti uplatňuje sankce s cílem podpořit mírové přechody, zabránit protiústavním změnám, omezit terorismus, chránit lidská práva a podpořit nešíření jaderných zbraní (UN Security Council, 2023).

Kolektivní uvalení sankcí provádí pouze EU. Webové stránky Komise EU se hlásí ke svým hodnotám, mezi něž patří ochrana lidských práv, podpora demokracie, dodržování práva, zachování míru a mezinárodní bezpečnosti při uplatňování sankční politiky. O uvalení sankcí rozhoduje Rada EU (European Council, 2022). Cílení sankcí je srovnatelné se strategií USA v oblasti sankcí. Záleží na tom, na které odvětví jsou sankce zaměřeny. Může to být vojenství, hospodářství, politika nebo režimy a jednotlivci. Zvláštní sankce jsou diplomatické sankce, které pozastavují společná jednání, omezují systém vydávání víz pro cílový subjekt. EU obvykle koordinuje svou strategii s USA jako blízkým spojencem a spolupracuje s OSN (European Council, 2022).

Prvním způsobem je převzetí sankcí již uložených OSN do evropského práva. Druhým způsobem je úprava sankcí OSN, jejich posílení nebo oslabení. Třetím způsobem je ukládání sankcí samostatně. Musíme vzít v úvahu rozdílný proces přijímání sankcí v EU a USA. Ve Spojených státech je proces přímočařejší. Nejprve sankce schvaluje prezident, poté Kongres a následně jednotlivé vládní agentury dohlížejí na jejich provádění (US Department of the State, 2023). V Evropské unii se čeká na souhlas všech členských států v Evropské radě, poté je připravena právní struktura sankcí, na kterou dohlíží Rada EU. Posledním krokem je implementace sankcí a jejich provádění jednotlivými členskými státy (European Union External Action).

Způsobů, jak sankce kategorizovat, je několik. Podle většiny autorů se sankce rozdělují na trojici dalších kategorií: represivní, donucovací nebo diplomatické. Donucovací sankce mají za cíl donutit danou zemi ke změně své politiky či jednání. Většinou se jedná o aktivity porušující lidská práva, válečné zločiny, agrese a porušování Charty OSN. Sankce jsou většinou ekonomického charakteru. Řadí se k nim také zákaz vývozu a dovozu zboží neboli embargo. Represivní sankce cílí na oslabení nebo na úplnou izolaci státu a režimu, který v něm vládne. Proto jsou cílem většinou osoby patřící do vládnoucích elit (Peksen & Drury, 2009, s. 395).

Zvláštní kategorií jsou tzv. „smart sanctions“, jejichž smyslem je přesné zacílení sankcí na jednotlivce a aktéry. V posledních letech se používají častěji, jelikož umožňují postihnout konkrétní osoby, které jsou přímo zodpovědné za přijatá rozhodnutí, a sankce se tak nedotknou dalších občanů cílového státu (Heine-Elison, 2010, s. 91). Poslední kategorií jsou diplomatické sankce, které patří spíše k menším trestům. Jejich smyslem je ovlivnění politického rozhodování v zahraniční politice dané země. Země tak mohou vyjádřit svůj nesouhlas či souhlas s jednáním dané země. V praxi se tyto sankce projeví stažením velvyslance nebo diplomatického personálu ze země, přerušením diplomatického styku, vyloučením dané země z nadnárodních organizací, uzavřením konzulátů (US Diplomacy Center, 2023).

1.2 Vliv sankcí uvalených proti jedné zemi na vztahy s druhou zemí

Vliv sankcí na vztahy sankcionované země s další zemí, popřípadě zeměmi, je oblastí, která dosud nebyla uceleně zpracována v obecné teoretické rovině. V existující literatuře a internetových zdrojích převládají díla zaměřená spíše na účinnost sankcí a vlivu sankcí na jednání sankcionované země, dále na interní politické otázky, vynutitelnost sankcí a mnoho dalších témat. Zvolil jsem, proto vlastní teoretický přístup k této problematice. V prvním kroku jsem analyzoval velký počet článků, knih a internetových příspěvků od výzkumníků v oblasti mezinárodních vztahů. Zaměřil jsem se na autory, kteří v knihách a člancích psali o účincích sankcí na vztahy mezi zeměmi. Tyto účinky sankcí byly vybrány také na základě několika akademických článků a příspěvků na webech think-tanků, jako je Carnegie Endowment, European Council on Foreign Relations a dalších. Mezi ně patří Gary Hufbauer, William Kaempfer, Neta Crawford a Audie Klotz a další. Na základě jejich výzkumů jsem vybral nejčastěji se opakující účinky sankční politiky na vztahy dvou zemí. Jsou čtyři a byly vybrány z více zdrojů podle kritéria, jestli má daný účinek sankcí vliv na vztah mezi dvěma zeměmi, tak aby bylo možné je aplikovat na téma této práce:

1. Posílení spolupráce mezi dvěma zeměmi (Grajewski & Geranmayeh, 2023)
2. Mezinárodní izolace a oslabení spolupráce (Maller, 2010, s. 61-63)
3. Snaha o navázání nových spojení (Crawford & Klotz, 1999, s. 35-38)
4. Diplomatická jednání (Crawford & Klotz, 1999, s. 197-198)

Dopad sankcí uvalených na jednu zemi a na její vztahy s další zemí ovlivňuje dále spousta aspektů, jako je například intenzita sankcí, jejich povaha, ekonomická síla sankcionované země a její reakce na sankce. V této podkapitole se zaměřím na již provedené výzkumy, z nichž jsem sestavil seznam výše uvedených účinků sankcí, také na zjištění těchto autorů a zhodnotím jejich přínos pro tuto práci. Prvním výzkumem, který ovlivnil teoretickou část této práce vedl Gary Hufbauer se svými kolegy. V knize *Economic Sanctions Reconsidered* se Hufbauer zaměřil na rozsáhlou analýzu 174 případů zavedení sankcí a na jejich roli v mezinárodním systému. Kniha vychází z historických zkušeností při zavádění sankcí, jako nástroje zahraniční politiky. V podstatě se autoři zabývají čtyřmi otázkami. Jaká je účinnost sankcí a faktory, které ji zvyšují. Dále se zabývají evidencí sankcí při dosahování cílů v zahraniční politice a v jedné kapitole zkoumají náklady, jaké musí vynaložit sankcionovaná země a země, která sankce uvalí (Hufbauer et al, 2020, s. 59).

Každý případ je v této knize podroben zkoumáním, jak země reagují na sankce, jaké jsou postoje třetích zemí a jaké to má ekonomické důsledky. Autoři si stanovují pět kategorií politických cílů: mírné politické změny, změna režimu, narušení vojenských akcí, oslabení vojenského potenciálu a významné politické změny. Zvláště analyzují také ekonomické proměnné. Pro téma této práce je zásadní výzkum, který autoři provedli v oblastech politických změn a ekonomických vztahů. Kde na příkladech z historie ilustrují, jak složité vazby jsou mezi státy a jak je sankce ovlivňují. Přínosem pro mě je část, která se věnuje konkrétně americkým sankcím a účinkům sankcí. Sankcionovaná země může získat podporu od svých spojenců, kteří jí mohou pomoci nahradit přerušené ekonomické a obchodní vazby. Může se jednat také o diplomatickou nebo vojenskou podporu. Pokud toto spojení přetrvá, tak tyto země pak své spojení prohlubují (Hufbauer et al, 2020, s. 59).

K *posílení vzájemných vztahů* mezi dvěma státy dochází ve chvíli, kdy země, proti níž jsou sankce uvaleny, ztratí možnost ekonomického, diplomatického styku se zeměmi, které sankce uplatňují nebo podporují. Tato země je pak nucena, buď hledat své spojence jinde, nebo posílit své vztahy se zemí, která je dlouhodobě jejím spojencem a k sankcím se staví neutrálně či negativně. Jako příklad bych uvedl prohloubení spolupráce mezi Čínou a Ruskem v roce 2014 v důsledku uvalení sankcí Západu na Rusko. Čínské investice v Rusku a export ruských energetických surovin a zbraní měly za cíl vyvážit ztráty způsobené sankcemi. Obě země také několikrát na společných konferencích vydaly prohlášení o posilování strategického partnerství (Barrios & Bowen, 2023, s. 1-3).

Dalším příkladem je sblížení Ruska a Íránu, jak uvádí na webu think-tanku European Council on Foreign Relations výzkumnice Ellie Geranmayeh a Nicole Grajewski. V článku *Alone together: How the war in Ukraine shapes the Russian-Iranian relationship* se zabývají přímo vlivem sankcí uvalených na Rusko v důsledku války na Ukrajině. Ruská federace spolupracuje intenzivněji s Íránem po uvalení sankcí Západem. Írán je také sankcionován v souvislosti s jaderným programem. Vztahy Íránu se Západem se zhoršily poté, co USA opustily dohodu JCPOA v roce 2018. K prohloubení spolupráce mezi dvěma zeměmi může dojít v důsledku sankční politiky vůči jedné z nich, také vůči oběma zemím, nebo dokonce skupině zemí (Grajewski & Geranmayeh, 2023).

Na příkladu spolupráce Íránu s Ruskem můžeme vidět, že sankce mohou být uvaleny proti oběma zemím. Mnohdy to jsou právě sankce, které země sblíží mezi sebou, přes

jejich rozdíly, ať už ve způsobu vládnutí, v odlišných cílech v mezinárodní politice, či v konfliktních zájmech. Autoři píšící o Rusku a Číně, konkrétně o jejich zvýšené spolupráci, nebo o Rusku a Íránu vidí za jejich spoluprací společný odpor vůči Západu. Obě země mají určité cíle, které jim společná spolupráce pomáhá naplnit. Ať už to jsou dodávky íránských zbraní do Ruska anebo snaha Íránu o rozvoj jaderného programu ve spolupráci s Rusy (Grajewski & Geranmayeh, 2023; Gabuev 2023).

Předpoklad, že Rusko pod vlivem sankcí utužuje svoji spolupráci s Čínou rozvíjí ve svých člancích, pod záštitou významného think-tanku Carnegie Endowment for International Peace, ruský výzkumník Alexander Gabuev. V souvislosti s tímto vývojem v rusko-čínských vztazích zmiňuje pojem asymetrická interdependence. Jedná se o situaci, kdy jsou dvě země (může jich být i více) na sobě závislé politicky, ekonomicky a vojensky. Tato vzájemná závislost není rovnovážná nebo vyvážená a vede v důsledku k tomu, že jedna země bude na té druhé více závislá, zatímco ta druhá má tak k dispozici více možností výhod z dané kooperace (Gabuev 2023).

Tezí článku je, že Rusko se již od zavedení sankcí Západem v roce 2014 začalo zejména v ekonomické sféře přeorientovávat na Čínu. Na diplomatické rovině taktéž, s cílem předejít úplné mezinárodní izolaci. Rusko potřebovalo nutně najít nový trh, kde bude moci prodávat energie výměnou za investice a technologie z Číny, jejichž dovoz ze Západu podléhal sankční politice (Gabuev, 2023). Po analýze několika článků publikovaných na webech think-tanků lze konstatovat, že posilování spolupráce mezi dvěma zeměmi, může být ovlivněna sankční politikou proti jedné z nich.

Analýza amerického úřadu pro odpovědnost vlády (Government Accountability Office – GAO) obsahuje několik dalších aspektů účinnosti sankcí, jako nástroji zahraniční politiky. Analýza zahrnuje několik otázek. Jaké politické cíle mohou sankce dosáhnout a jaké nemohou. Dále autoři rozebírali, jaké sociální, ekonomické, politické a psychologické efekty sankce mohou mít. Za jakých okolností sankce pravděpodobně uspějí a za jakých mohou selhat. Analýza zahrnuje 27 případů z minulého století (U.S. GAO).

V tomto dokumentu jsem se zaměřil na část, kterou autoři nazývají „terciary goals“, tedy cíle malého významu. Z pohledu země, která sankce uplatňuje, z pohledu globálního měřítko sem autoři řadí právě ty sankce, které ovlivňují mezinárodní systém. Konkrétně se jedná o účinek sankcí, který nazýváme *snahou o navázání nových spojenevství*. V dokumentu

je rozebrán příklad Kuby v minulém století. Po změně režimu a uvalení amerických sankcí došlo i ke změně geopolitické orientace. Castrův režim přerušil styky s USA a zaměřil se na spolupráci se SSSR (U.S. GAO).

Neta Crawford a Audie Klotz se ve svém příspěvku *How Sanctions Work: A Framework for Analysis* zaměřily na účinnost sankcí v mezinárodních vztazích a zabývaly se teoriemi, které se soustředí na vysvětlení toho, jak sankce ovlivňují státy a jejich chování. Dělí sankce na přímé, nepřímé a kontraproduktivní podle jejich důsledků. Přímé důsledky mohou být například změny v rozhodování vládnoucí garnitury a ekonomické škody. Mezi nepřímé důsledky autorky zahrnují posuny politické dynamiky. Zvláštní kategorií jsou kontraproduktivní důsledky sankcí. Tyto důsledky jsou nezamýšlené a mohou se objevit, jako výsledek odporu k sankcím (Crawford & Klotz, 1999, s. 25-28).

Autorky provedly analýzu účinku sankcí v případové studii Jižní Ameriky. Součástí je kapitola nazvaná externí či přesahující aspekt sankcí. Tento aspekt může být regionálního či globálního charakteru. Na regionální úrovni ovlivňuje okolní země a geograficky blízké spojence. Může vést ke změnám v kooperaci, různých modifikacích ve vzájemném obchodu. Na globální úrovni může dojít k podobným změnám, které mohou mít dalekosáhlejší dopad. Tyto důsledky sankcí mohou mít vliv na navázání nových spojení. Sankcionovaná země se uchýlí k hledání nových partnerů zejména tehdy, když jí to pomůže snížit dopad sankcí (Crawford & Klotz, 1999, s. 35-38).

Vliv mají sankce samozřejmě na současná spojení. Hlavně v případě regionální kooperace sankce testují soudržnost uskupení zemí. Posilují společnou identitu a vytváří pocit sounáležitosti. Na úrovni globální spolupráce bude vždy záviset na výhodách plynoucí z tohoto spojení pro druhou zemi. Ta bude sankcionovanou zemi podporovat, dokud to bude výhodné pro ni. Výrazné to je v případě, kdy jsou sankce uplatňovány jen vůči jedné zemi z regionální kooperace. Crawford a Klotz zmiňují další dva možné scénáře. Kooperace může být pod vlivem sankcí výrazně limitována nebo naopak posílena. Vždycky záleží na geografických, geopolitických a ekonomických faktorech (Crawford & Klotz, 1999, s. 41-43).

Hledání nových spojení je způsob, jakým se sankcionované země mohou pokusit o minimalizaci dopadu sankcí. Sankcionovaná země může vyvinout úsilí k navázání regionálního partnerství nebo se může pokusit spolupracovat se zemí, která má podobné cíle a

kapacity na to, aby byla plnohodnotným spojencem. Což znamená, aby sankcionované zemi pomohla zmírnit dopady sankcí. Írán se ve snaze o snížení dopadu amerických sankcí pokoušel budovat spojení s Ruskem a Tureckem (Gatlik, 2022).

Mezinárodní izolaci jako sankční nástroj zpravidla uplatňují státy, které mají velkou ekonomickou sílu nebo se jedná o skupinu zemí, jež jsou sdruženy v rámci mezinárodní organizace. Sankcionovaná země je vyloučena z mezinárodních organizací, z různých diplomatických formátů a přestává být zvána na mezinárodní summit. Ruská federace má s tímto druhem sankční politiky několikanásobnou zkušenost (Griffiths, Barnes, 2008, s. 36-37).

V letech 2014 a 2022 bylo Rusko vyloučeno z G8, nebylo zváno na fóra světových lídrů. Dalším projevem těchto sankcí je přerušení diplomatických styků, což může vést k diplomatické izolaci. Jedná se o omezení počtu pracovníků na ambasádách, až po úplné stažení velvyslance anebo zákaz vydávání víz občanům sankcionované země. Dalším sektorem, na něž má izolace většinou velký dopad, je mezinárodní obchod a domácí ekonomika. Izolace zastaví zahraniční investice a export. Všechny tyto případy můžeme ilustrovat na příkladu Ruska, které se po napadení Ukrajiny roku 2022, potýká s výše uvedenými důsledky sankční politiky Západu. Posledním bodem souvisejícím s izolacionismem je poškozená reputace. Pro sankcionovanou zemi bude zkrátka zásadním problémem navázat dlouhodobé stabilní spojení s dalšími zeměmi (Uehara 2022; Acosta, 2014).

K utváření teorie o vlivu sankcí na vztahy mezi zeměmi přispívá kapitola z knihy *How Sanctions Work: Lessons from South Africa* pojednávající o diplomatické izolaci. Autorkami jsou, čtenáři již známé Neta Crawford z Oxfordské univerzity a Audie Klotz z newyorské Syracuse University. Na příkladu Jihoafrické republiky a sankcích uvalených v reakci na apartheid Klotz ilustruje, jaký efekt mají sankce na mezinárodním poli. Země v opozici vůči politice apartheidu vypovídaly bilaterální smlouvy, docházelo také k pozastavením členství v multilaterálních organizacích, jejichž členem byla Jihoafrická republika. Docházelo k oslabení spolupráce s tradičními spojenci, jako Velká Británie. Od 60. let se země stala diplomaticky izolovanou. Na efektivitě těchto sankcí se dodnes výzkumníci neshodnou (Crawford & Klotz, 1999, s. 197-198).

Předstupněm k mezinárodní izolaci může být *oslabení spolupráce* dvou zemí vlivem sankcí. Sankce naruší ekonomické vztahy mezi státy a omezí obchod sankcionované země s dalšími zeměmi. Taková omezení mohou působit dvojstraně, kdy mohou mít dopad na

zemi sankcionovanou i na zemi spojeneckou. Příkladem takového oslabení spolupráce je Írán. USA uvalily v historii několik balíčků sankcí na íránský režim v reakci na íránský jaderný program. Sankce zasáhly energetický sektor a několik zemí, jako je například Indie, bylo nuceno omezit obchodní styky s Íránem. K oslabení spolupráce může dojít i na poli diplomacie. Po uvalení sankcí na danou zemi ostatní státy vydávají prohlášení, zda sankce podporují či nikoliv. Může dojít k situaci, kdy dosavadní spojenec sankcionované země sankce neodsoudí nebo je dokonce i podpoří (Laub, 2015).

Dalším důsledkem sankční politiky jsou *diplomatická jednání* mezi sankcionovanou zemí a zeměmi jež sankce uvalily. Jsou pozitivním signálem pro země sankce uplatňující, že jejich postoj byl úspěšný a dávají sankcionované zemi příležitost, jak dosáhnout zmírnění sankcí nebo jejich zrušení. Jedním z aspektů diplomatických jednání v souvislosti se sankcemi je předmětem článku Tary Maller s názvem *Diplomacy Derailed: The Consequences of Diplomatic Sanctions*. Autorka se zabývá návrhem americké administrativy ohledně znovunavázání komunikace se zeměmi, na které byly uvaleny diplomatické sankce nebo byly izolovány. Argumentuje tím, že hlavním cílem by měla snaha americké vlády o obnovení informačního toku z těchto zemí a otevření více možností, jak prosazovat své cíle. Pro cílovou zemi to také bude mít výhodu v podobě normalizace diplomatických vztahů (Maller, 2010, s. 61-63).

V díle *The Pattern of Diplomatic Sanctions against South Africa 1948–1994* píše A. J. Christopher o snahách Jihoafrické republiky znovunavázat diplomatické vztahy zejména s evropskými zeměmi a USA. O situaci v JAR jsem se krátce zmínil dříve v textu. Sankce byly na zemi uvaleny v důsledku její diskriminační politiky apartheid. Kredibilita země na mezinárodní úrovni byla zasažena a dlouhé roky byla Jihoafrická republika izolována. Koncem Studené války JAR přijala některé reformy a vyslala několik delegací, které měly Západ přesvědčit k diplomatickým jednáním ohledně zrušení sankcí. Z toho vyplývá, že sankcionované země mohou do jisté míry ovlivnit trvání sankcí a jejich intenzitu (Christopher, 1994, s. 439-441).

Diplomatická jednání se konají při splnění několika podmínek. Buď sankce dosáhly svého cíle a cílovou zemi přinutily k jednání, nebo stát, který sankce přijal uznal, že sankce nejsou efektivní či mají opačný efekt. To se stalo například v období Studené války, kdy USA uplatňovala diplomatické sankce na několik zemí v Jižní Americe a vedení země svoje

stanovisko přehodnotilo. Důvodem byly zejména snahy o obnovení zpravodajské sítě (Maller, 2010, s. 61). Předmětem jednání je řešení sporů, kvůli kterým byly sankce uvaleny a případné zrušení sankcí výměnou za urovnání problémů. Ne vždy je možné sankce zrušit ihned. Často se země domluví i na postupném uvolňování v souladu s nápravnými kroky sankcionované země. Všechna opatření jsou přijímána s cílem znovuvybudovat vzájemnou důvěru a úpravu vzájemných vztahů do budoucna. Zajímavým příkladem jsou jednání mezi Íránem a pěticí zemí, v čele se Spojenými státy, která směřovala k dohodě známé jako JCPOA. Írán se vzdal vývoje programu na obohacování uranu výměnou za zrušení části sankcí (Council on Foreign Relations, 2023).

1.3 Posílení spolupráce sankcionované země s druhou zemí

Autoři, kteří dlouhodobě zkoumají (v rámci různých think-tanků) vývoj vztahů mezi Ruskem a Čínou často mluví o postupném sbližování Ruska a Číny v poslední dekádě. Mezi tyto autory se řadí například Gabuev, Korostikov a Bonny Lin. Jako jeden z hlavních důvodů uvádí následky sankcí uvalených na Rusko. Proto se zaměřím na konkrétní očekávaný účinek sankcí, kterým je posílení spolupráce sankcionované země s druhou zemí. Protože předpokládám, že jedním z efektů sankcí namířených proti Ruské federaci v reakci na agresi vůči Ukrajině, na základě publikací v textu, je posílení spolupráce s Čínou. Podkapitola zahrnuje několik aspektů, které čtenáři umožní pochopit koncept posílení spolupráce sankcionované země s druhou zemí.

Ekonomická vzájemná závislost (interdependence) zásadně podmiňuje spolupráci mezi dvěma zeměmi. Tento termín známý spíše z ekonomie má přesah do oboru mezinárodních vztahů. Pracovali s ním mimo jiné neoliberální teoretici mezinárodních vztahů Joseph Nye a Robert Keohane (Keohane & Nye, 2011, s. 3). Neorealisté se také zabývali interdependencí v souvislosti s konfliktem. Představitelem tohoto proudu je například profesor Joseph Grieco (Mansfield & Pollins, 2003, s. 6). Historický vývoj a koncept ekonomické vzájemné závislosti zpracoval David Baldwin ve svém článku: *Interdependence and Power: A Conceptual Analysis*. Ekonomickou vzájemnou závislost v mezinárodním systému vidí, jako náklady obětované příležitosti. Státy na sobě hospodářsky závislé, stojí čelem k potenciálním nákladům, které by se vyskytly v důsledku ukončení této hospodářské závislosti. To znamená, že tyto státy mají zájem na tom, aby snížily či vytěsnily potenciální konfliktní body, které by kooperaci mohly narušit. Když tedy státy mají mezi sebou uzavřené dohody

o spolupráci, ta se snaží vyhnout vzájemným konfliktům. V určité situaci, tak může tento stav působit, jako antikonfliktní element (Baldwin, 1980, s. 481-483).

V krátkosti můžeme říct, že se jedná o stav, kdy země mezi sebou obchodují a spolupracují, protože jejich snahou je získat zboží, které nedokážou sami vyrábět. To samé platí v případě obchodu se surovinami, zejména strategickými, jako je ropa a zemní plyn. Také investice ze zahraničí. Všechny tyto oblasti zahrnují spletitou síť ekonomických vztahů a země jsou tak velmi silně provázané, což se v případě různých globálních krizí může ukázat, jako nevýhoda. S tím souvisí již několikrát zkoumaná vzájemná spolupráce dvou zemí a vliv sankcí na její dynamiku. K situaci, kdy sankce vedou země k prohloubení spolupráce mohou směřovat nejprve prohlášení lídrů obou zemí o důležitosti vzájemné hospodářské spolupráce. Jestliže sankce přeruší nebo omezí ekonomické spojení s dosavadními spojenci, můžou si tak oba státy uvědomit důležitost svých ekonomických vazeb a pracovat na jejich zachování nebo posílení (Baldwin, 1980, s. 478-486).

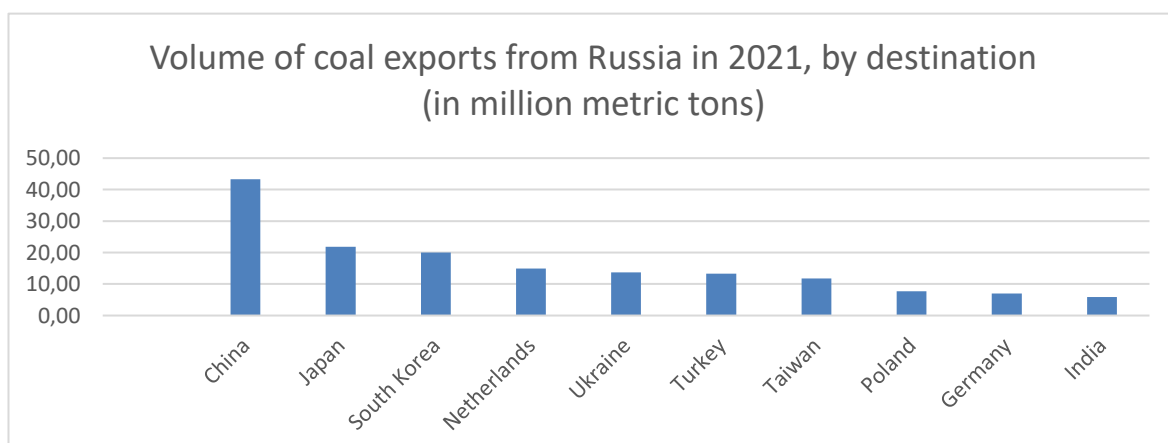
V případě rusko-čínské spolupráce a jejího posilování v reakci na západní sankce, je důležité se blíže podívat na odvětví, ve kterých Rusové s Číňany spolupracují. Jedná se o energetiku, vojenství a ekonomickou spolupráci. Píšu o tom, protože v praktické části dělím vliv sankcí na vztahy mezi Čínou a Ruskem v obou obdobích do těchto tří oblastí spolupráce. Nejlepším způsobem, jak potvrdit tvrzení autorů o rostoucí rusko-čínské spolupráci, jsou grafy. Následující grafy jsem vytvořil na základě dat zveřejněných na portále Statista. Data pochází z oficiálních zdrojů ministerstev Číny a Ruska a z organizací OSN. Grafů je celkem šest.

První znázorňuje hodnotu ruského obchodu s Čínou (export, import a obchodní bilance) od roku 2007 do roku 2021 v miliónech dolarů. Druhý zobrazuje objem exportu uhlí z Ruska podle cílové země v roce 2021. Třetí roční příliv přímých zahraničních investic z Číny do Ruska v letech 2011-2021. Čtvrtý graf ukazuje podíl příjmů Ruska z obchodu se zeměmi, které se nepřipojily k sankcím v roce 2014 a 2022 kvůli napadení Ukrajiny Ruskem. Pátý a šestý graf zobrazují import a export do/z Ruska v roce 2022 podle jednotlivých zemí.

Graf 1 – Hodnota ruského obchodu s Čínou mezi lety 2007-2021 (Trade Map 1, 2023).

V prvním grafu je patrný postupný nárůst obchodu mezi Ruskem a Čínou od roku 2015, tedy rok po uvalení sankcí. Celé sledované období převyšoval import ruského zboží do Číny. Zlom přišel v roce 2018, kdy až na jeden výpadek vykazoval téměř vyrovnaný export a import. Mezi lety 2018-2019 byla obchodní bilance také z pohledu Ruska v kladných číslech.

Graf 2 – Objem exportu uhlí z Ruska v roce 2021 podle cílové země (Trade Map 2, 2022).

Pro ilustraci, v jakém stavu byl ruský obchod s Čínou v energetické oblasti v samém závěru prvního sledovaného období, jsem zvolil export uhlí z Ruska, rozříděný podle zemí. Čína byla v roce 2021 jasným hlavním cílem ruského exportu uhlí.

Graf 3 – Hodnota importu zboží do Ruska v roce 2022 podle země původu (Trade Map 3, 2023).

V třetím grafu, na křivce zobrazující hodnotu zboží exportovaného z Ruska do Číny je patrný konstantní nárůst s výjimkou období pandemie covid-19, kdy během roku 2020 export poklesl. V případě importu šlo také o nárůst s mírnou stagnací během roku 2020. V obou případech je na vině pandemie, která v roce 2020 dosahovala vrcholu. Pokles v roce 2015 byl ovlivněn globální situací, kdy kromě uvalení sankcí na Rusko, klesaly ceny nerostných surovin, a navíc také došlo ke problémům s uzavíráním nových bilaterálních smluv mezi Ruskem a Čínou. To se negativně projevilo na celkové hodnotě ruského obchodu s Čínou (Gabuev, 2016).

Graf 4 – Hodnota exportu ruského zboží v roce 2022, podle cílové země (Trade Map 4, 2022).

Čtvrtý graf, který ukazuje země, kam mířil ruský export podle hodnoty exportovaného zboží. Pozorujeme, že v případě první Číny to je téměř dvojnásobek, co druhé Turecko. Ukazuje to tak na tvrzení Alexandera Gabueva již z roku 2019, že se Čína stává hlavním ruským obchodním partnerem (Gabuev 2019).

Graf 5 – Podíl příjmů z obchodu se zeměmi, které neuplatňují sankce proti Rusku v letech 2013–2021 (Finexpertiza, 2022).

Poslední pátý graf jsem vybral k doplnění problematiky o nárůstu spolupráce mezi Ruskem a Čínou. Graf přehledně zobrazuje podíl příjmů z obchodu se zeměmi, které neuválily sankce na Rusko, tedy i Čínu. Od roku 2014 po poslední známá data v roce 2021 se příjem z obchodu s těmito zeměmi zvýšil o 11,7 %. Grafy nasvědčují tomu, že ruská ekonomika se po sankcích v roce 2014 a zejména roku 2022, přeorientovala na obchod s Čínou. To je ostatně závěr mnoha analytiků, jejichž zjištění jsou taktéž prezentována v rámci této práce.

Dalším podstatným faktorem je společný postoj obou zemí, jak sankcionované, tak jejím spojencem vůči státům, které sankce uplatňují. Takzvané sdílené nepřátelství není ustáleným termínem v rámci teorií oboru mezinárodních vztahů, přesto se občas vyskytuje v analýzách. Termín použila například íránská vědkyně Mona Solimanová při analýze rostoucích vztahů Ruska a Íránů, kde je koncept nepřímo definován, jako produkt částečně sankcí a geopolitické strategie. Může vytvářet tak pocit jisté solidarity a být „hnacím motorem“ rozšíření spolupráce. K tomu dojde, kdy se obě země nachází v situaci, kdy mají buď

společného nepřítele nebo spojenecké země jsou ohroženy podobným scénářem. Analýza Solimanové poznamenává, že Rusko například posílilo své vztahy s Íránem, protože sdílí nepřítelství vůči Západu. (Soliman, 2022).

Západní země uvalily sankce jak na Írán, tak i na Rusko. Jejich zájmy na Blízkém východě se také prolínají. Obě země podporují režim Bašára Asada a palestinské povstalce s cílem vyvážit vliv Západu v tomto regionu, který podporuje Izrael. Tato deklarovaná spolupráce se přelila do strategických oblastí, jako je energetická, vojenská a politická spolupráce (Gabuev, 2022). Podle členění účinků sankcí, jak navrhly Neta Crawford a Audie Klotz, tuhle spolupráci můžeme z pohledu Západu nazvat kontraproduktivním výsledkem sankční politiky (Crawford & Klotz, 1999. s. 25).

K prohlubování spolupráce mezi sankcionovanou zemí a jejím spojencem dochází, aby zasažená země vyvážila dopad sankcí. Když se na tuto problematiku podíváme z geopolitického hlediska, tak země prohlubují spolupráci v rámci strategie balance of power. Balance of power je často využívaným teoretickým konceptem pro vysvětlení jednání států v mezinárodních vztazích. Předpokládá, že státy se snaží udržet nebo dosáhnout vzájemné rovnováhy moci, tak aby se jeden stát nestal hegemonem. Státy tohoto cíle dosahují například formováním aliancí a investicím do obrany (Sun, 2014). Rusko se tak spoluprací s Čínou snaží dosáhnout k zachování svého vlivu ve světě a k ochraně své suverenity (Huang, Silver, Clancy, 2022).

Balance of power v kontextu vztahů Číny a Ruska a jejich prohlubování směřuje podle řady výzkumníků ke snaze vytvořit alternativní, protidemokratický světový řád k tomu současnému reprezentovanému hlavně USA. Tento názor zastává například Joshua Kurlantzik z think-tanku Council on Foreign Relations. Podle něj Čína s Ruskem staví do popředí roli armády v prosazování svých zájmů. Příkladem této politiky je situace v Africe, kde léta působili žoldnéři ruské Wagnerovy skupiny. Ti prováděli vojenské aktivity v Africe s přímou podporou ruské vlády, jednalo se hlavně o podporu autoritářských vojenských režimů. To umožňuje Rusku prosazovat své zájmy nepřímo, protože přímé zapojení ruských vojáků by nepochybně vyvolalo reakci ze strany Spojených států a jejich spojenců. Čína se v Africe angažuje velmi sofistikovaným způsobem, a hlavně materiálně podporuje autoritářské režimy (Kurlantzik, 2023).

V situaci, kdy Čína a Rusko soupeří na mezinárodním poli se Spojenými státy a Evropskou unií, je pro Rusko klíčové považovat Čínu za strategického partnera schopného poskytnout ekonomickou a politickou podporu. Pořádají společná vojenská cvičení a na diplomatickém poli na půdě mezinárodních organizací vystupují, jako protipól vůči západnímu vidění světa. Obě země také diverzifikovaly své ekonomické vztahy s cílem snížit svou závislost na západních trzích a posílit tak odolnost své ekonomiky. Lídři obou zemí tak v průběhu poslední dekády vyhlásili několik bilaterálních spojení, programů a dohod. Ty měly dosáhnout kýžené cíle. K tomuto tématu se blíže dostaneme v praktické části (Congressional Research Service, 2023).

1.4 Využití teorie o vlivu sankcí na vztahy mezi zeměmi ve výzkumu

Teoretická část této práce je do jisté míry postavena na velkém počtu případových studií, akademických článků a analýzách. Po úvodu, který zahrnoval obecnou teorii o sankcích, jejich dělení a historii, jsem zvolil formát analýzy většího počtu zdrojů, vzhledem k tomu, že neexistuje uceleně zpracovaná teorie o vlivu sankcí na vztahy mezi zeměmi. Vyhledal jsem proto ve zdrojích čtyři nejčastěji se vyskytující účinky neboli důsledky sankcí na vztahy mezi dvěma zeměmi. Cílem bylo vyhledat zdroje obsahující příklady takového důsledku sankcí. Vzhledem k tomu, že tato práce pojednává o vlivu sankcí na vztahy mezi Ruskem a Čínou v oblastech energetiky, vojenství a ekonomiky. Komparuje mezi sebou období v roce 2014 a 2022, kdy byly sankce uvaleny Západem, tak jsem v teoretické části uvedl i příklady týkající se přímo tématu této práce. Zaměřil jsem na výběr jednoho z těch důsledků sankcí na vztahy mezi dvěma zeměmi. Na základě několika publikací jsem přiřadil spolupráci Ruska a Číny pod vlivem sankcí k důsledku posilování spolupráce.

Podobně píší autoři, kteří dlouhodobě zkoumají spolupráci mezi Čínou a Ruskem. Proto jsem také věnoval tomuto důsledku pozornost v závěru teoretické části. Na základě této teoretické části, konkrétně v ní představené literatury a základních pojmů budu postupovat v praktické části podle předpokladu, že sankce uvalené Západem na Rusko měly za důsledek posílení spolupráce mezi Čínou a Ruskem. Proto budu předpokládat při komparaci obou období, že sankce měly vliv na vztahy mezi Ruskem a Čínou ve stanovených sektorech, tak že docházelo k posílení spolupráce. Články také poskytly rámec praktické části, v jaké oblasti se výzkum bude pohybovat. Týká se spolupráce v ekonomické, energetické a vojenské oblasti. To jsou oblasti, v nichž bude vliv sankcí sledován a následně komparován.

2 DOPADY SANKCÍ UVALENÝCH NA RUSKO NA VZTAHY RUSKA A ČÍNY PO PRVNÍ RUSKÉ INTERVENCI NA UKRAJINĚ 2014

Druhá kapitola této diplomové práce se soustředí analýzu a následnou komparaci vlivu protiruských sankcí uvalených v letech 2014 a 2022 na vztahy Ruska a Číny. Zabývá se vztahy v oblastech energetiky, ekonomiky a vojenství. Druhá kapitola práce je postavená na teoretické části, která se postupně věnuje sankcím a jejich roli v mezinárodním systému. Zahrnuje také analýzu nejčastějších možných účinků sankcí na vztahy mezi zeměmi. Následně podle vybraných článků a knih autorů dlouhodobě věnujícím se spolupráci Ruska a Číny byl stanoven konkrétní předpoklad, jaký konkrétní účinek mají sankce na vztahy Ruska a Číny. Zjištění předešlých výzkumů a analýz nasvědčují, že sankce byly jedním z faktorů, které vztahy a spolupráci mezi oběma velmocemi posílily. Na základě tohoto předpokladu budou v této části analyzovány dopady sankcí na vztahy Ruska a Číny ve výše uvedených oblastech. Praktická část se tak dělí na dvě hlavní kapitoly, které se zabývají oběma obdobími, 2014 a 2022. Každá kapitola se pak nadále člení na podkapitoly, které zahrnují tři oblasti spolupráce, energetickou, vojenskou a ekonomickou. Po těchto kapitolách následuje kritické posouzení praktické části.

2.1 Vliv sankcí z roku 2014 na spolupráci Ruska a Číny v ekonomické oblasti

V této podkapitole se zaměřuji na vliv sankcí z roku 2014 na rusko-čínskou spolupráci v ekonomické oblasti. Ta zahrnuje zejména obchod, půjčky, spolupráci čínského a ruského bankovního sektoru a přímé zahraniční investice. Vladimír Putin krátce po svém nástupu do funkce prezidenta v roce 2000 ohlásil, že se jeho země bude orientovat na Asii i na Evropu. Avšak od té doby až do roku 2014 nedošlo k nějakým převratným dohodám mezi oběma velmocemi. Výjimky byly pouze dohody, týkající se energetiky. Dalšími oblastmi kooperace, které se pomalu vyvíjely, byl obchod s ruskými uhlovodíky, plynem. Nicméně význam obchodu stále rostl a objem prodaného zboží mezi Čínou a Ruskem se zvyšoval. Různí autoři, jako jsou Olga Axejeva a Frederic Lasserre, připouští zvýšenou intenzitu jednání mezi Rusy a Číňany v oblasti ekonomické spolupráce po roce 2014. (Alexejeva & Lasserre, 2018, s. 4-6).

Jednoznačným motivem pro ruské přeorientování se na asijský region bylo uvalení sankcí a částečná izolace Ruska ze strany Západu. Alexander Gabuev píše o ruské snaze o prolomení mezinárodní izolace a zajištění dodávek energií a nerostných surovin do Číny. Moskva se také snažila o zajištění přístupu k čínským technologiím a úvěrům. Vzrůstající trend ekonomické spolupráce mezi Čínou a Ruskem po uvalení protiruských sankcí v roce 2014 narušily události, které se staly o rok později. Vlády obou zemí jednaly o nových smlouvách upravující obchodní vztahy. Jednání narazila na obtíže, přesto došlo k průlomů v jednáních týkající se investic do budování příhraniční infrastruktury (Gabuev, 2016).

V roce 2015 bylo možné pozorovat určitou neochotu Pekingů obcházet západní sankce. Hlavním důvodem byla nejspíš snaha Číny o udržení si dobrých vztahů se Západem. Nicméně se dařilo oběma zemím rozvíjet paralelní struktury, na které se sankce nevztahují. Nutno podotknout, že ruská orientace na Čínu nikdy nebyla motivována sympatiemi k Číně, ani čínská ochota spolupracovat s Rusy podílet se snižování negativních dopadů sankcí nebyla poháněna obdivem k Rusku. Tyto vztahy byly a vždy budou čistě pragmatické. Ze strany Ruska jde o kalkul. „*Historické případy sankcionovaných režimů, od Severní Koreje po Írán, naznačují, že aby země odolala tlaku Západu, potřebuje silného vnějšího partnera*“ poznamenává Gabuev (2016). Z pohledu Číny bylo také jistě výhodnější, pracovat s Ruskem, které se pod západními sankcemi stalo závislé na čínských investicích. A to není potřeba dodávat, že čínští geopolitičtí stratégové byly zhoršenými vztahy Ruska a Západu také jistě povzbuzeni (Haenle & Wyne, 2022; Gabuev, 2019).

Odvětvím ruského průmyslu, které zažilo rozmach po uvalení protiruských sankcí, byl zbrojní průmysl. Objem prodaných zbraní z Ruska do Číny se zvýšil v roce 2015. V reportu SIPRI se píše o tom, že 59 % dodaných zbraní do Číny pocházelo z Ruska včetně dodávky systémů protivzdušné obrany a dvaceti čtyř stíhacích letounů Suchoj Su-35. To znamenalo, že Rusové opustili svoji striktní politiku týkající se prodeje zbraní, která předtím nepřipouštěla dodávky pokročilých zbraní druhému státu (SIPRI, 2015).

V případě investic z Číny do Ruska byly učiněny kroky bezprostředně po uvalení sankcí na Rusko. Vláda Ruské federace vyzvala Čínu k většímu zapojení se v rámci ekonomické spolupráce. V roce 2015 se v tomto směru vyjádřil tehdejší místopředseda ruské vlády Arkadij Dvorkovič. Vyzval čínské firmy k investicím v oblasti těžby nerostných surovin a

budování infrastruktury. Záměr ruské vlády byl takový, aby čínské investice nahradily ty západní (Gabuev, 2016).

Jedním z cílů ruské zahraniční politiky po sblížení s Pekingem po roce 2014 bylo vytvoření výhodné pozice pro získávání čínských úvěrů. K tomu přispěl postoj čínské vlády, která se sankcemi nesouhlasila. I přes tuto příznivou výchozí pozici to Rusko v této oblasti nemělo jednoduché. Ruští bankéři, zejména Jurij Solovjev z VTB¹, státem vlastněné banky kritizoval přístup čínských bank, které se k poskytování úvěrů stavěly neochotně. Rusové si dokonce stěžovali na čínské banky, že dodržují západní sankce tak důsledně, že transakce bývají značně opožděné. Podle údajů z Hongkongské burzy měly skutečně sankce uvalené západem na Rusko v této oblasti (Gabuev, 2016). Mezi roky 2014 a 2015 žádná ruská společnost nebyla schopna splatit dluhy nebo obchodovat s akciemi na čínských burzách. Přesto se podařilo ruským společnostem získat půjčky od Bank of China a jejich počet vzrostl, jak ukazuje graf níže. Pochází z oficiálních stránek ruské národní banky. Situace ohledně půjček byla i nadále složitá, protože pod vlivem sankcí EU a USA, nebyly čínské banky ochotné podílet se na obcházení sankcí. Jednak na to neměly dostatečnou kapacitu a také Čína neměla zájem o to, zhoršit si vztahy se Západem (Rosbalt, 2014).

Dalšími bankami, které byly přes stávající omezení nastavené protiruskými sankcemi ochotné poskytovat půjčky ruským subjektům, byly Exportně-importní banka a Čínská rozvojová banka. Tyto banky jsou plně kontrolované čínskou vládou a jejich vstřícnější přístup k ruským společnostem byl dán tím, že jejich zapojení do mezinárodního finančního systému nebylo tak velké, jak tomu bylo u dalších bank. Tyto banky tak spolufinancovaly stavby v ruském průmyslu a poskytovaly úvěry ruským bankám postiženým sankcemi. V roce 2016 obě banky poskytly ruské společnosti Novatek na stavbu podniku na výrobu zkapalněného plynu Jamal LNG, který se nachází na severozápadní Sibíři. Společnost Novatek je jedna z mnoha firem, na kterou mířily západní sankce. Využívání čínských bank, které nejsou tak úzce spojeny s mezinárodním finančním systémem, se stalo jedním ze způsobů, jak Rusko obcházelo sankční omezení (Aiddata, 2014; Reuters, 2016).

Dalším směrem, kterým se ubírala rusko-čínská spolupráce po roce 2014 ve snaze zmírnit dopady sankcí, je nakupování dluhopisů. V půlce roku 2015 čínská strana koupila ruské dluhopisy v hodnotě miliardy dolarů. Podle údajů ruského ministerstva financí a

---

¹ Vneštorgbank – banka pro zahraniční obchod

čínské lidové banky obě země vyvíjely strategii, díky níž Rusko může vydávat dluhopisy denominované v čínském jüanu. Tyto aktivity obě země dále rozvíjely, protože tento způsob nepodléhá sankcím (Reuters, 2015). K tomu se váže také snaha Číny přesvědčit Rusko k opuštění SWIFT, mezinárodního platebního systému a připojení se k čínskému mezinárodnímu systému. Rusko podniklo kroky ve směru sladění svého platebního systému s čínským. V roce 2017 se dohodl čínský poskytovatel kreditních karet UnionPay s provozovatelem ruského platebního systému Mir. Tato spolupráce má za cíl vytvářet protiváhu systémům MasterCard a Visa (UnionPay International, 2017).

Většina těchto kroků Ruska a Číny má za cíl osamostatnění se od západních systémů či vytvoření jejich protiváhy. Rusko si od toho slibuje snížení dopadu sankcí, zatímco Čína vidí potenciál ve vybudování konkurence Západu, zejména Spojeným státům. Ruská očekávání nebyla splněna ve všech bodech. Čína projevila značnou neochotu poskytovat úvěry ruským společnostem prostřednictvím bank napojených na mezinárodní systém. Čínský režim se obával reakce Západu v případě, že se pokusí sankce porušit. Proto se čínské banky odhodlaly k financování jen takových projektů, které byly nezbytné pro výkon čínské ekonomiky. Alexander Gabuev (2016) si všímá toho, že *„Rusko a Čína našly způsoby, jak prostřednictvím speciálních kanálů financovat obchody s vysokou prioritou, a pustily se do pokusu vytvořit základy bilaterální finanční infrastruktury, která bude imunní vůči mezinárodnímu tlaku“*. Je třeba zdůraznit, že tím, kdo určuje budoucí vývoj těchto vztahů je Čínská lidová republika, proto ruská strategie musí počítat s tím, že předkládané dohody musí výrazně zohledňovat čínské zájmy (von Essen, 2023).

Dynamickým vývojem prošla také oblast technologií a infrastruktury. Jak jsem již zmínil dříve, tak Rusko bylo značně neochotné umožnit čínským firmám ucházet se v tendru na stavby infrastruktury. Jednak v tom hrál roli jistý protekcionismus a silná lobby ze strany ruských oligarchů, vlastníci stavební společnosti, jako je například blízký spojenec Vladimira Putina, Arkadij Rotenberg (Gabuev, 2016). Tento oligarcha, který je taktéž osobou nacházející se na seznamu sankcionovaných osob, vlastní společnost Stroygazmontazh (Meduza, 2020). Firma se specializuje na stavby infrastruktury, zejména ropovodů a plynovodů. Nicméně se podílela na stavbě silniční a železniční infrastruktury. Nejznámější stavbou této firmy je Krymský most. Ruská vláda se po událostech na Ukrajině a reakci Západu rozhodla svůj postoj přehodnotit a začala pouštět čínské firmy k tendrům na stavby v oblasti infrastruktury. Konsorcium ruských a čínských firem se ucházelo na jaře roku 2015 o stavbu

vysokorychlostní trati z Moskvy do Tatarstánu. Čínská strana byla ochotna poskytnout úvěry na tuto stavbu (Roth, 2018; Reuters, 2015).

Oblastí, která měla vždy velký potenciál růstu je obchod s technologiemi a IT. Rusko již před uvalením sankcí 2014 využívalo služeb čínských telekomunikačních firem, jako e Huawei a ZTE (Clark, 2022). Přejechod Ruska k čínským technologiím urychlila kauza Edwarda Snowdena, který odhalil rozsáhlé sledování zařízení americkou tajnou službou NSA² v roce 2013. Západní sankce a zhoršené vztahy s USA přivedly ruskou vládu k tomu, že nakoupila čínské servery a většina klíčových ruských společností začala přecházet na čínská zařízení (Soldatov & Beregan, 2016). Velkým politickým gestem bylo bezpochyby podepsání smlouvy s čínskou firmou Jiangsu Hentong na dodání elektrického kabelu pro spojení Krymu s Ruskem (Honchar et al.).

V roce 2015 byl vytvořen formát zvaný Ekonomické východní fórum. Je to každoroční summit, který má za cíl přilákat zahraniční investory na Ruský Dálný východ. Koná se ve Vladivostoku a jedná se o další snahu Ruska, jak i přes platné sankce, může získat podporu jiných zemí pro své projekty. Za tímto účelem ruská vláda láká potencionální investory zvýhodněnými podmínkami v oblasti daní, administrativních úkonů a dalších povolení. Tradičním účastníkem je Čína, která s Dálným východem sousedí. Čínské projekty se týkají hlavně investic do budování infrastruktury, energetiky a telekomunikace. Dále se na fóru každoročně řeší uzavírání smluv v oblasti dodávek energií, přeshraničního obchodu a v neposlední řadě těžkého průmyslu a těžby nerostných surovin (forumvostok.ru, 2023).

Rusko se také aktivně zapojilo do čínského projektu zvaného Belt and Road Initiative, který vznikl před obsazením Krymu v roce 2013. Jedná se o projekt čínské vlády zaměřený na integraci Eurasie prostřednictvím čínských investičních projektů. Rusko, jak se již stalo několikrát předtím, zaujalo k čínskému projektu skeptický postoj. Na jednu stranu vnímalo význam čínských investic pro ruskou ekonomiku zasaženou sankcemi, na druhou stranu se v Kremlu na snahy Číny dívali s určitými obavami. Rusko mělo vlastní vizi integrované Eurasie pod svým vedením a představa, že by se Rusové měli zapojit do projektu, který je v podstatě navržený, tak že do vedoucí pozice staví Čínu, nebyla moskevskému vedení příjemná. Přes tento zásadní strategický nesoulad obou států se Rusko připojilo k čínskému

---

² National Security Agency – kryptologická organizace, zaměřená na sběr a analýzu dat a komunikace

projektu. Jeho nejvýznamnější součástí byly investice do výstavby ruské železniční infrastruktury (Zemánek, 2020, s. 200-203).

Analýzy amerického Kongresu týkající se obchodu mezi Čínou a Ruskem po uvalení sankcí na Rusko ukazují zajímavý jev. Rusko a Čína sice rozšířily vzájemný obchod do více oblastí než kdykoliv předtím. Ať už to je obchod s vyspělými technologiemi nebo finanční smlouvy zajišťující příliv investic z Číny do Ruska. Nicméně toky příjmů z obchodu zůstaly velmi asymetrické. V jedné z analýz je uveden rok 2021 jako příklad. V jeho průběhu se Čínská lidová republika podílela z 18 % na ruském obchodu, zatímco podíl Ruska na čínském obchodu byl zhruba dvouprocentní. Přesto se podíl Číny na ruském obchodu neustále zvyšuje, a to na úkor obchodu s Evropskou unií (Congressional Research Service, 2022).

Na toto téma narazíme ještě v části zabývající se energetickým sektorem. Nicméně souvisí i s finančnictvím, které patří do ekonomického sektoru. Jedná se o snahu Ruska a Číny v roce 2019 o zavedení dohody o snížení využívání amerického dolaru. V té době transakce v národních měnách tvořily zhruba čtvrtinu všech transakcí. Společnosti mají možnost používat barterový obchod. V souvislosti s platbami v čínské národní měně se ruská centrální banka rozhodla pro posílení svých rezerv tím, že určitý objem bude čínských jüanech. V červnu se objevila zpráva o tom, že zhruba čtrnáct procent jejich rezerv je v čínské měně (Congressional Research Service, 2022).

Ekonomická oblast spolupráce mezi Ruskem a Čínou prošla turbulentním vývojem dávno před událostmi na Ukrajině v roce 2014. Kooperace byla postavena především na přeshraničním obchodě, spoluprací v bankovním sektoru a poskytováním úvěrů. Předložené analýzy nasvědčují, že sankce uvalené Spojenými státy a Evropskou unií, tuhle spolupráci prohloubily. Rusko bylo motivováno snahou najít nové obchodní partnery kvůli zhoršeným vztahům se Západem. Čína byla naopak motivována s cílem rozšířit svůj ekonomický vliv do Ruska skrze půjčky a investice a spoluúčastí na budování ruské infrastruktury. Do popředí se tak dostaly i jiné sektory ekonomické spolupráce.

Avšak obchod s nerostnými surovinami a energiemi zůstal stále významným a tvořil základní pilíř rusko-čínských hospodářských vztahů. Také bylo uzavřeno několik velkých bilaterálních dohod s dlouhodobým účinkem v budoucnosti. Velká část z nich byla podepsána například prostřednictvím platformy Belt and Road Initiative, která funguje, jako čínská platforma pro investice. Na závěr této části je vhodné zmínit, že i přesto, že se obchodní a ekonomické vztahy mezi Moskvou a Pekingem dynamicky rozvíjely, tak je tato spolupráce

velmi asymetrická, protože je to Čína, kdo má na své straně více výhod. Jednak je to zvyšující se ruská závislost na exportu do Číny a také podíl na části strategických investic, což dává Číně možnost, jak může ovlivňovat budoucí vývoj v řadách ruských firem.

2.2 Vliv sankcí z roku 2014 na spolupráci Ruska a Číny v energetické oblasti

Cílem této podkapitoly je zjistit, jaký vliv měly sankce uvalené v roce 2014 na energetickou oblast spolupráce. Tato oblast spolupráce je kostrou vzájemných obchodních vztahů, protože tvoří největší podíl příjmů Ruska v obchodu s Čínou. Zahrnuje obchod s nerostnými surovinami a investice do energetické infrastruktury. Proto zejména na tuto oblast mířily americké a unijní sankce. Sankce zasáhly zejména ruské energetické giganty, jako je Gazprom, Rosněft, Novatek a Transněft. Spojené státy zakázaly fyzickým osobám, firmám a jejím zahraničním pobočkám nakládat s novými dluhy sankcionovaných ruských energetických firem. Také bylo americkým subjektům znemožněno poskytovat, exportovat a dovážet zboží, služby a technologie, které umožňují námořní těžbu ropy a zemního plynu (Coote, 2018, s.2).

Prodej nerostných surovin do Evropy činil před ruským zásahem na Ukrajině v roce 2014, podstatnou část ruského rozpočtu. Sankce uvalené USA a EU byly designované tak, aby cílily hlavně na rozvoj ruského těžebního průmyslu. Nezaměřovaly se primárně na případné přerušení dodávek, protože podle argumentů publikovaných na Evropské radě, některé země měly obavy, aby toto rozhodnutí nepoškodilo evropskou ekonomiku. Přes všechna tato opatření bylo Rusko schopné prodávat plyn nadále do Evropy a objem vytěžené ropy rostl. Zejména pak v roce 2016. To se projevilo na objemu dodaného plynu dodaného do Evropy mezi roky 2016-2021, kdy zejména v roce 2019 dosahoval rekordních čísel. Závislost Evropy na ruském plynu se v tomto období nezmenšovala, naopak stále rostla. Tato situace představovala pro evropské země riziko, v případě zhoršeného vztahu s Ruskem může být EU zranitelná a potenciálně vydíratelná Ruskem (De Micco, 2014, s. 1 & Dickel et al., 2014, s. 71-73).

Jak můžeme sledovat, tak výkon ruské ekonomiky v podstatě závisí na prodeji uhlovodíků. Údaje hovoří až o 70 % příjmů ruského státního rozpočtu. Čína je zhruba od 90. let výhradním příjemcem ropy, která je klíčová pro růst čínského průmyslu. Ropa a plyn je

přepravovaná na území Číny pozemní cestou (Strecker Downs, 2000, s. 24). Tento sektor také patří mezi oblasti ovlivněné protiruskými sankcemi. Již v květnu 2014, tedy bezprostředně po zabrání Krymu a rozpoutání bojů na Východní Ukrajině, podepsalo Rusko smlouvu s Čínou o dodávkách plynu ze Sibíře. Jednalo se o nově vybudované zařízení, jehož prostřednictvím se Rusko zavázalo k dodávkám plynu do Číny až do roku 2030. Velký projekt narazil na problémy s financováním, kdy Čína svoji půjčku podmínila účastí čínské firmy ve výstavbě, což bylo Gazpromem odmítnuto. Nakonec bylo potrubí dokončeno a otevřeno v roce 2019 a patří k jednomu z nejvýznamnějších projektů Číny a Ruska (Movchan, 2015; Gabuev, 2016).

Surovinou, jejichž prodejem do Číny Rusové zaznamenali největší zisky po uvalení sankcí 2014, je ropa. Rusko dodávalo strategickou surovinu do Číny již od roku 2005 železniční dopravou. Dalším milníkem byl rok 2009, kdy se obě velmoci dohodly na stavbě ropovodu. A objem ruského dovozu ropy do Číny rostl. Zvrat přišel v roce 2015, když začala strmě klesat cena ropy (Gabuev, 2016). Analytici vidí, jako jednu z možných příčin velký pokles ruského HDP v důsledku sankcí a globálního vývoje na světovém trhu. Ruský hrubý domácí produkt klesl až o 3 % a experti predikují pád ještě o další dvě procenta (Devitt, Kelly, Bush, 2015).

Rusové na tyto události reagovali nabídkami čínské straně k odkupu podílů a investicím v ruských ropných společnostech. Státní podnik Rosněft nabídl čínské státní ropné společnosti (CNPC)³ možnost odkupu deseti procent vlastnictví hlavního ropného pole Vankor. K tomu nakonec nedošlo, nicméně celé období doprovázely zákulisní informace o tom, že se chystá prodej podílu v Rosněftu čínské straně. Čína také zkoumala možnost zprovoznění nových vlastních vrtů za asistence ruské strany, což se ukázalo, jako složitý projekt, jelikož se na tyto technologie vztahují západní sankce (Mazneva, Arkhipov, Baraulina, 2016).

Protiruské sankce z roku 2014 přiměly čínskou a ruskou stranu k prozkoumání možnosti platby za dodávku energetických komodit v národních měnách místo amerického dolaru. Jednak obě země měly zájem na snížení své závislosti na americké měně a také pro Rusko by transakce byly jednodušší, protože sankce zavedly určitá omezení pro platby v dolarech pro ruské subjekty. Gazprom-Něft vyvinul v tomto směru určitou snahu, když se

---

³ China National Petroleum Corporation – Čínská národní ropná korporace (cnpc.com.cn, 2023).

rozhodl nabízet ropu čínským odběratelům za čínskou měnu. Problém to neřeší zcela, protože cena ropy se odvíjí podle dolaru, nicméně Rusové tak podle představitelů podniku ušetří 5-7 % smluvní ceny (Gabuev, 2016; Farchy, 2015).

Cílem sankcí vztahující se na ruskou těžbu a prodej nerostných surovin bylo znemožnit Rusku realizovat velké projekty, zejména ty, které se neobejdou bez mezinárodních ropných společností. Kreml plánoval rozvinutí těžby na severu Sibiře a soustředil se na realizaci projektů, které se zaměřovaly na těžbu ropy z břidlic. S odstupem času, někteří výzkumníci zastávají názor, že sankce tyto projekty spíše jen zbrzdily, než úplně přerušily. Jistou roli sehrál také globální propad cen ropy v roce 2015, který se negativně projevil na ruském zisku z prodeje. Otázkou je, zda spíše tento negativní trend neměl větší vliv na schopnost ruského energetického průmyslu než sankce Západu. V roce 2017 Američané rozšířily sankce na investice do výstavby nové energetické infrastruktury a omezily poskytování půjček (Coote, 2018, s. 2-5).

James Henderson a Tatiana Mitrova z The Oxford Institute for Energy Studies potvrzují v rozsáhlé analýze vliv sankcí na ruskou schopnost obstarat si technologie v oblasti těžby nerostných surovin a přístup k financím. Proto bylo pro Rusko po roce 2014 orientování se na větší spolupráci s Čínou jediným východiskem. Jednoznačnou výhodou z pohledu Kremlu byla zvyšující se čínská poptávka po ruských nerostných zdrojích. Objem ruských dodávek v podstatě kopíroval ekonomický růst Číny. Pro Rusko byl jedinou možností obchod s Čínou v oblasti uhlovodíků, protože naleziště na Dálném východě jsou izolována od zbytku Eurasie. To již jasnou asymetrii spolupráce mezi Ruskem a Čínou vychýlilo ještě více ve prospěch Číny. Autoři této analýzy tvrdí, že finanční sankce na Rusko v oblasti energetiky měly sice krátkodobý dopad, ale byl nejvýraznější. Projevilo se to také tím, jakým způsobem Rusko tlačilo na dohody s Čínou ohledně financování energetických projektů. Kreml se tak stával čím dál více závislý na čínských úvěrech (Henderson & Mitrova, 2016, s. 74-77).

Týkalo se to například ropovodu ESPO, kterým od roku 2009 proudí ropa do Číny. Rusko si na jeho zprovoznění a provoz vzalo v několika fázích od Číny úvěry. Čína se také stala významným dodavatelem technologií v oblasti výstavby energetické infrastruktury, protože západní firmy Rusko opouštěly a odmítaly se vystavovat riziku sankčního postihu (Zu, 2022). Docházelo i k určitým neshodám, zejména v případě podmínek, které si Číňané

kladli při poskytování půjček. Jedna z jejich podmínek byla spoluúčast čínské firmy na stavbě či odkup podílu v ruské firmě zajišťující výstavbu nebo údržbu energetické infrastruktury. Přesto k několika úspěšným transakcím a společným projektům došlo (Zu, 2022).

Sankce uvalené na ruský energetický sektor Evropskou unií a USA postihly velké ruské společnosti zabývající se těžbou, zpracováním a prodejem nerostných surovin. Jejich schopnost rozvíjet nové projekty těžby či budování energetické infrastruktury byla ovlivněna. Ovšem ne natolik, aby Rusko změnilo své jednání na mezinárodním poli. Zůstává faktem, že ruská ekonomika je absolutně závislá na exportu nerostných surovin. I přes zhoršené vztahy s Evropskou unií je Rusko mezi lety 2014-2022 hlavním dodavatelem plynu. Ve spolupráci s Čínou rozšířilo své dodávky plynu a ropy také do Číny, kde byla v témže období zvýšená poptávka po zdrojích. Vliv měly sankce také na snahy Ruska a Číny, vyhnout se při obchodování s energiemi platbám v dolarech. Rostoucí spolupráce Moskvy s Pekingem vedla k vytvoření několika významných projektů.

2.3 Vliv sankcí z roku 2014 na spolupráci Ruska a Číny ve vojenské oblasti

Tato oblast spolupráce mezi Moskvou a Pekingem zahrnuje obchod se zbraněmi, vojenskými technologiemi a společná vojenská cvičení, která zahrnují oboustranná jednání a školení vojenského personálu. Alexander Gabuev z think – tanku Carnegie Endowment v souvislosti s vojenskou spoluprací píše o tom, že tato oblast kooperace zažila po událostech z roku 2014 největší rozmach. I v této oblasti platil dlouhá léta ruský odmítavý postoj k vývozu nejpokročilejších vojenských technologií. Ruské postoje byly jednoduše vysvětlitelné, jednak si Moskva nepřála, aby její zbraně a technologie Číňané kopírovali a pak prodávali levněji než Rusové zemím, kde mají společné zájmy. Druhým důvodem byla obava, že by mohly vlastní zbraně být použity proti svému tvůrci. Opět i v této oblasti nakonec zvítězila skutečnost, že Rusko po uvalení sankcí Západem nutně potřebuje nahradit výpadky v příjmu do státního rozpočtu (Gabuev, 2016).

Ke změně postoje přivedl Rusy fakt, že Čína byla schopná stále více vyvíjet a produkovat pokročilejší zbraně. V Kremlu proto naznali, že prodejem zbraní Číně, výše uvedené obavy nemusí nutně naplnit. Proto v roce 2015 podepsaly obě země dohodu o dodávce

několika kusů pokročilého systému protivzdušné obrany S-400. Klíčovým hráčem v prodeji zbraní je ruská státní společnost Rosoboronexport, která má na export zbraní monopol. Prodej těchto systémů je příkladem spolupráce Ruska a Číny, kterou výrazně ovlivnil konflikt na Ukrajině, protože obchod byl ujednán ve zrychleném řízení. Již dříve jsem se zmiňoval také o dodávce stíhaček Suchoj 35 čínskému letectvu. I tento obchod byl značně ovlivněn reakcí Západu na krizi na Ukrajině. Prodej těchto letounů byl také přelomovým krokem, poněvadž Rusové ještě nikdy předtím druhé zemi tyto stíhačky nedodali. Dalším bojovým prostředkem, jehož dodávky do Číny z Ruska proudí ve velkých počtech, jsou helikoptéry. Mezi lety 2012-2016 jich Rusové dodali Číně 62. Vedle vrtulníků Rusko dodalo v tomto období také 424 leteckých motorů (Wezeman, 2017).

Sankce uvalené USA a EU v této oblasti mířily specificky na schopnost Ruska vyrábět vojenské technologie. Prestižní think-tank RAND dlouhodobě analyzuje různé bezpečnostní aspekty v mezinárodních vztazích. Výzkumníci působící v rámci RAND, John Parachini a Ryan Bauer provedly analýzu sankcí, které cílily na vojenský sektor Ruska. Než přejdu k dalším bodům v této podkapitole, jako je konkrétní spolupráce Číny a Ruska, je nutné se blíže zaměřit na co byly konkrétně zaměřeny. Cílem bylo nejen snížit schopnost Ruska vyvíjet pokročilé zbraně, ale také odradit jiné země od nákupu ruské techniky. Příkladem takového opatření, je zákon z roku 2016, který v podstatě ztěžuje nákup ruských zbraní a technologií pro třetí země. Sankce se dotkly oblasti importu součástek na výrobu zbraní a vojenských technologií. Také sankce ovlivnily dovoz pokročilých obráběcích strojů, umožňující vyrábět kvalitní součástky používané ve zbraňových systémech (Parachini & Bauer, Wilson, 2021).

Ruská reakce na sankce zahrnovala vytvoření několika projektů, které měly za cíl najít náhradního dodavatele pro ruský výrobní sektor obranného průmyslu. Nicméně výsledky těchto snah nebyly nijak výrazně úspěšné, tak aby si Rusko zajistilo výrobu klíčových součástek v takové míře, jaká byla před událostmi na Ukrajině v roce 2014. V tomto směru se vyjádřil švédský analytik Thomas Malmlöf, který analyzoval stav ruského výrobního průmyslu v post-sankčním období (Malmlöf, 2019). Další potíže mají Rusové při zajišťování servisu a výměny součástek u leteckých motorů a letecké mechaniky obecně. Tento dopad sankcí se projevil ve zpomalení vývoje nových letounů a v programech modernizace stávajících letadel. Sankce postihly i civilní letecký sektor. Z úst ruských představitelů zaznívala vyjádření ke stavu ruského vojenského průmyslu a strategii nahrazování výpadku v dovozu

technologií pro vojenský průmysl. Navzdory prohlášením ruských státních médií o tom, jak sankce nefungují, například tajemník Rady bezpečnosti Ruské federace Nikolaj Patrušev přiznal, že obranný průmysl je stále závislý na dovozu zahraničních komponentů (Suchan-kin, 2021).

V souvislosti s prohlubujícími se vztahy mezi Moskvou a Pekingem také ve vojenské oblasti, bylo vcelku předvídatelné, že jednou z mnoha zemí, kterou Rusko ve snaze zajistit si dovoz technologií osloví, bude Čína. Jak píše Thomas Malmlöf, Rusko uzavřelo několik dohod s Čínou o dovozu součástek. Kromě problému se zajištěním dostatečného množství komponentů mělo Rusko problém s nízkou kvalitou výrobků (Malmlöf, 2019). Součástky z Číny nedosahují takových kvalit, jako ty ze Západu. Jak podotýká Parachini, tento problém může mít do budoucna rozsáhlé negativní následky na kvalitu ruských zbraní a zbrojních systémů, protože mimo export nerostných surovin, tvoří prodej konvenčních zbraní hlavní příjem Ruska (Parachini & Bauer, 2021).

Když jsem se zmiňoval o zprávách SIPRI a analýzách ruského prodeje zbraní, tak Stockholmský institut zveřejnil report, který ukazuje vývoj ruského prodeje zbraní do zahraničí. Analytici SIPRI zachytily významný trend v ruském exportu zbraní. Ve sledovaných obdobích 2011-2015 a 2016-2020 došlo k výrazným proměnám. Zatímco v prvním čtyřletém období činil 26 % z celkového globálního exportu zbraní, ve druhém klesl o 22 % na celkových 20 %. Je potřeba zdůraznit, co stálo za příčinou tohoto poklesu. Musíme si uvědomit, že hlavním ruským klientem není Čína, ale Indie. Právě pokles vývozu zbraní do Indie stál za meziročním celkovým poklesem. Tento trend nezvrátil ani téměř 50 % nárůst exportu zbraní z Ruska do Číny (Wezeman S., Wezeman K., Kuimova, 2021, s. 4). Sankce Západu, zejména pak americká politika odrazování obchodování s Ruskem byly také klíčové proměnné. Hrozba sankcí odradila indonéskou vládou od nákupu ruských zbraní (Karnozov, 2021).

Obchod se zbraněmi a technologiemi v oblasti vojenství zahrnuje všechny složky armády, tedy i námořních sil. Čína měla zájem o nákup ruských ponorek, ale Rusko se také ocitlo také v roli nakupujícího. Německo totiž zamítlo z důvodu sankcí, dodat Rusku moderní naftové lodní motory pro svou novou třídu korvet. Kreml proto oslovil čínskou stranu s požadavkem o dodání podobných lodních motorů. Moskva má také eminentní zájem o pokročilé čínské elektronické komponenty. Jednak je potřebuje pro vývoj armádních

technologií, ale také pro vývoj v rámci vesmírného programu. Analýza institutu SIPRI jednoznačně potvrzuje hlavní trend v rusko-čínském obchodu se zbraněmi v letech 2012-2016. V tom smyslu, že Moskva se snažila uzavřít s Čínou co nejvíce obchodů, protože vnímá, že schopnost Číny produkovat novější a pokročilejší technologie roste. Podle expertů zabývajících se vývojem zbraní, jako je například Simon Wezeman z institutu SIPRI, čínské zbrojní produkty jsou často i mnohem vyspělejší než ruské výrobky (Wezeman, 2017).

Nicméně prodej ruských zbraní do Číny je druhem spolupráce, který nemá již příliš velký potenciál na další rozvoj. Dynamika rozvoje v této oblasti se zpomalila v roce 2019. Jednak to bylo v důsledku, který jsem již zmínil, a to, že Čína se v oblasti produkce pokročilých zbraní stává soběstačná a dalším důsledkem je projevující se efekt sankcí na dodávky pokročilých technologií do Ruska. Prodej zbraní se tak stal spíše malým při srovnání s dalšími formami spolupráce. Významnou roli hraje spíše prodej ruského know-how Číně na výrobu zbraňových technologií (Hart et al, 2022).

Jediným sektorem, který se tomuto popisu vymyká, je spolupráce na vývoji strategických zbraní. Rusko v roce 2018 uzavřelo dohodu s Čínou o vývoji detekčního systému odpalu raket. Jednalo se o přelomovou dohodu, jelikož strategické jaderné síly jsou většinou exkluzivní oblastí daného státu a spoléhá se většinou na své vlastní dodavatele. Přesto není rozsah ruské participace na projektu zcela znám. Kooperace na vývoji strategických zbraní má možný další potenciál. Rusko má bohaté zkušenosti se stavbou jaderných ponorek, hypersonických střel a pokročilé protiraketové obrany (Korolev, 2020).

Oblastí, v níž spolupráce akcelerovala po rostoucí izolaci Ruska po roce 2014 byla sféra společných vojenských cvičení. Americká nezisková organizace Center for Naval Analyses (CNA) se tímto tématem zabývá delší dobu. Tým Dmitryho Gorenburga připravil rozsáhlou analýzu společných cvičení Ruska a Číny. Většina těchto cvičení se odehrává na moři, proto jejich analýza spadá pod toto centrum. Expanze tohoto typu spolupráce se objevila v době, kdy Rusko obsadilo Krym v roce 2014 a velmi rapidně se rozvíjela mezi lety 2014-2019. Tento typ spolupráce má pro obě země velkou symbolickou hodnotu, protože se jedná o určitý způsob demonstrace síly (Gorenburg et al, 2023).

Za expanzí této spolupráce stály, na základě uvedených přechozích výzkumů, dva důvody. Prvním je fakt, že Moskva a Peking k užší spolupráci ve vojenské oblasti směřovaly již delší dobu. A to dávno před událostmi na Ukrajině. V roce 2014 byl tento trend umocněn

reakcí Západu na ruskou agresi vůči Ukrajině. Ruská strategie předpokládala budoucí možnou konfrontaci ze Západem. Ke zvýšení svých šancí v možné konfrontaci se Rusko zaměřilo na hledání dostatečně silného partnera, který má velkou ekonomickou sílu, technologické výrobní kapacity, a který se nepřipojí k západním sankcím. Všechny tyto požadavky ruské strategie naplňovala Čína (Gorenburg et al., 2023).

V oblasti vojenství se kooperace Číny a Ruska nerodila hladce. Proto by se její dynamika dala charakterizovat, jako poměrně nerovnoměrná. Například v oblasti projektů a společných cvičení se část stávalo, že spolupráce vážla. Jiná situace se odehrávala v sektoru vojenské diplomacie a společných summitů vedení ozbrojených sil. Analýza CNA poukazuje na určitou stagnaci kolem roku 2020 s tím, že hlavní rozvoj spolupráce zažila mezi lety 2014-2019. Za celé toto období byly obě velmoci schopné rozvinout pokročilou strukturu institucionalizované politické a vojenské spolupráce. Ta fungovala především formou konzultací na nejvyšší úrovni. Zahrnuje summity, kterým předsedá Putin a Si Tin Pching. Každý rok se také koná společné zasedání hlav bezpečnostní rady státu a probíhají jednání náměstků ministerstev zahraničí (Gorenburg et al., 2023).

Vojenská spolupráce je organizovaná do pětiletých plánů. Zpočátku Čína z této spolupráce těžila více, jelikož ruské síly byly přece jenom zkušenější v oblasti vedení bojů. Přesto na základě několika provedených analýz můžeme konstatovat, že spolupráce ve vojenské oblasti, po uvalení sankcí v roce 2014 mezi Ruskem a Čínou, měla velký význam hlavně pro Rusko. Zejména společná vojenská cvičení mají doteď velký symbolický význam, který pomáhá Rusku vylepšovat svůj pošramocený obraz ve světě. Kdy se ocitlo částečně izolované po agresi proti Ukrajině roku 2014. Obchod s technologiemi a zbraněmi má také velký význam pro Rusko z více důvodů. Jednak alespoň zčásti nahrazuje prodejem zbraní do Číny výpadky v příjmu do rozpočtu způsobené sankcemi. Také obchodem s Čínou nahrazuje výpadek v dodávce pokročilých technologií ze Západu (Gorenburg et al., 2023).

Pozitivně z pohledu Ruska vidí spolupráci s Čínou jeden z hlavních expertů na vojenské vztahy Číny a Ruska Vasilij Kašin z Carnegie Endowment. Z hlediska vlastní bezpečnosti a ekonomických vztahů je pro Rusko spolupráce s Čínou v oblasti vojenství jednoznačně přínosná. Vývoj pokročilých technologií na úrovni strategické představuje možný posun k velmi úzké vojenské spolupráci. V případě čínského detekčního systému odpalu raket můžou spojenci z Moskvy a Pekingu sdílet mezi sebou informace o odpalech střel a svoji

spolupráci tak posunout téměř na úroveň aliance NATO z tohoto pohledu. Další aspekt rusko-čínské vojenské spolupráce, který má podle Kašina velký potenciál, je vytvoření formátu společných vojenských cvičení za účasti nejvyššího vojenského vedení na strategických stanovištích velitelů (Kašin, 2019).

Celkově můžeme konstatovat, že se rusko-čínská spolupráce ve vojenské oblasti rozvíjela dynamicky po anexi Krymu a uvalení sankcí na Rusko. Počáteční odmítavý postoj Ruska k vývozu moderních technologií do Číny se postupně změnil. Obě strany na spolupráci v této oblasti bezpochyby profitují. Ruská strana oceňuje především velký symbolický význam společných vojenských cvičení. Rusům pomáhají demonstrace síly překonávat mezinárodní izolaci a udržovat si vliv v Eurasii. K tomu také přispívají dohody o společném vývoji strategických zbraní a systémů. Dalším přínosem pro Rusko je zajištění dodávek technologií z Číny, čímž částečně dokáže zmírnit dopady západních sankcí. Prodej zbraní do Číny a třetích zemí umožňuje Rusům zčásti mírnit výpadky v příjmech do státního rozpočtu, s kterými se země potýká po roce 2014. Pro Čínu má spolupráce význam především ve vývoji nových vlastních technologií. K tomu využívá ruské zkušenosti s výrobou takových komponentů.

3 DOPADY SANKCÍ UVALENÝCH NA RUSKO A NA JEHO VZTAHY S ČÍNOU PO RUSKÉ INVAZI NA UKRAJINU 2022

V této kapitole se věnuji období po únoru 2022, kdy byly opět uvaleny sankce na Rusko. Jednalo se spíše o rozšíření již platných sankcí na více oblastí. Na rozdíl od předcházejícího období 2014–2022, v němž byly sankce zaváděny v situaci, kdy předtím žádné sankce Evropská unie ani Spojené státy v takové míře proti Rusku neuplatňovaly (EU Council, 2022). Nejprve stručně rozeberu situaci, která vedla k uvalení sankcí. Poté se zaměřím na průběh zavádění sankčních opatření. Po této části, která má za cíl dotvořit celkový politický kontext událostí v roce 2022 a seznámit čtenáře se základními aspekty sankcí přijatých v roce 2022, se práce dělí na tři podkapitoly. Ty se zaměří na jednotlivé oblasti spolupráce mezi Ruskem a Čínou a na to, jak je ovlivnily sankce. Je zachováno členění z předchozí kapitoly, takže se opět jedná o energetickou, vojenskou a ekonomickou oblast spolupráce.

3.1 Reakce Západu na ruskou invazi na Ukrajinu 2022 a vývoj událostí

Ruská federace spustila 24. února 2022 rozsáhlou invazi na Ukrajinu a rozpoutala konflikt, který neměl od Druhé světové války v Evropě obdoby. Znovuobnovená agrese Ruska byla v podstatě vyvrcholení toho, co začalo v roce 2014. John Masters, analytik think-tanku Council on Foreign Relations píše v analýze války na Ukrajině o tom, že Rusko sáhlo k vojenskému zásahu proti Ukrajině, protože proevropský postoj Ukrajinců posílil v posledních letech a Rusko se obávalo ukrajinského sblížení s NATO. Ukrajina sice formálně nebyla blízko přijetí do aliance, ale účastnila se vojenských cvičení s armádami NATO. Modernizace ukrajinské armády probíhala také podle standardů NATO (Masters, 2022; Prouza, 2022).

Evropská unie v reakci svolala zasedání Rady Evropské unie, na kterém se členské státy dohodly na dalším postupu. Také americký Kongres na mimořádném zasedání projednával ruskou agresi. Oba spojenci také koordinovaly své kroky v rámci NATO. Členské země Evropské unie přijaly několik opatření, které mají za cíl potrestat Rusko za agresi vůči Ukrajině. Prostřednictvím rozšíření stávajících sankcí se státy EU snaží dosáhnout oslabení ruské schopnosti vést válku. Sankce byly rozšířeny také na spojence Ruska, Bělorusko a Írán. Běloruský režim prezidenta Lukašenka, který je dlouhodobým spojencem Ruska, poskytl ruským invazním vojskům základny a prostor svého území k útoku na Ukrajinu.

Sankce na Írán uvalila za materiální podporu Ruska v agresi proti svému sousedovi (EU Council, 2022).

První kroky podnikly státy EU v předvečer ruské agrese 23. února, když reagovaly na usnesení Státní dumy začlenit Doněckou a Luhanskou republiku do Ruské federace a vyslat zde ruská vojska. Na sankční seznam jednotlivců, který EU vede od roku 2014 bylo umístění všichni členové Státní dumy, kteří pro tento akt hlasovali. Také byli identifikováni další osoby spojené s rozhodovacím procesem. Jednalo se oligarchy, vysoké státní úředníky a banky provádějící aktivity na podporu Ruska a jeho akcí na Východní Ukrajině. Tyto sankce zahrnují zmrazení majetku, zákaz cestování na území EU a zablokování přístupu k finančním prostředkům. Další kroky Evropské unie se týkaly zavedení sankcí v oblasti ekonomických vztahů. Byla zavedena opatření přerušující obchodní a finanční styky s Ruskem. Rada Evropské unie tímto krokem znemožnila přístup Ruska na kapitálové a investiční trhy v EU (EU Council, 2022).

Po spuštění ruského útoku na Ukrajinu zavedla EU další sankce týkající se dalších vládních osob Ruska. Tentokrát sankce mířily na nejvyšší pozice, na Vladimira Putina, Sergeje Lavrova a členy Rady bezpečnosti Ruské federace. Bylo pozastaveno vydávání víz v dosavadním režimu občanům Ruska. Sankce byly rozšířeny na finanční a energetický sektor. Zavedly nová opatření, která znemožnila pohyb financí z Ruska do EU, držení akcií evropských podniků ruskými subjekty a prodej cenných papírů ruským společnostem. Webové stránky Rady Evropské unie uvádí, že by se sankce měly dotknout 70 % ruského bankovního trhu a postihnout státní společnosti Ruska, zejména ty působící v obranném průmyslu. Dalším opatřením pak bylo zavedení kontroly nemovitostí a jiného majetku vlastněného ruskými oligarchy a politiky na území EU (EU Council, 2022).

Na energetický sektor Ruska se nově vztahovaly další sankce zaměřené na zpracování ropy. Podle unijního seznamu uplatňovaných sankcí se zákaz týkal prodeje technologií a zboží sloužící k rafinování ropy. Cílem sankcí je ochromit ruský export a produkci, protože podle statistik tvořily tržby ruského státu z prodeje ropy 24 miliard eur. V oblasti dopravy a sankce cílily na vývoz zboží a technologií, potřebné v letecké dopravě a kosmickém programu. Zákaz se týkal prodeje letounů, náhradních dílů a servisních služeb. Tyto sankce byly uvaleny z důvodu naprosté ruské závislosti na západních komponentech. Úřady Evropské unie odhadují, že zhruba tři čtvrtiny ruské civilní letecké flotily byly vyrobeny na Západě.

V oblasti technologií, zakázala EU vývoz polovodičů a dalších vyspělých technologií, které Rusko nutně potřebuje pro svůj vojenský průmysl (EU Council, 2022).

V březnu 2022 sáhla EU k dalším balíčkům sankcí. Členské země se dohodly na uzavření vzdušného prostoru Unie pro ruská letadla. Další sankce byly přijímány, jako rozšíření stávajících sankcí. Byly přijaty další sankce, které měly za cíl postihnout ruský finanční sektor. Prvním opatřením byl celounijní zákaz transakcí s ruskou centrální bankou následovaný vyřazením sedmi ruských bank z mezinárodního platebního systému SWIFT. K tomuto opatření se vztahoval také zákaz poskytování eurových bankovek Rusku. V rámci tohoto balíčku byly ještě sankce uvalené na ruská státní média Sputnik a Russia Today. Na předchozí stránce jsem uváděl přijaté sankce proti Bělorusku. V podstatě byly opatření podobné, jako ty přijaté v případě Ruska. Týkaly se finančního sektoru. Tři běloruské banky byly vyňaty ze systému SWIFT, EU zakázala veškeré transakce s běloruskou centrální bankou a omezila poskytování eurových bankovek do Běloruska. V neposlední řadě sankce výrazně omezily pohyb financí mezi EU a Běloruskem (EU Council, 2022).

Sankce se během roku 2022 zpříšňovaly, protože tak reagovaly členské země EU na nepřestávající agresi vůči Ukrajině. Byl rozšiřován sankční seznam o další ruské oligarchy a politiky. Nejvíce osob bylo na seznam přidáno poté co se svět dozvěděl o zločinech proti lidskosti, které ruská invazní armáda spáchala. Nejznámější případy byly Buča a Mariupol. Byla omezována možnost investic do ruského energetického sektoru a byl uplatněn zákaz dovozu ruských kovů, uhlí a dalších surovin. Týkal se také dovozu luxusního zboží a drahých kovů společně s drahokamy z Ruska. Postupně byly vyřazovány ze SWIFTu další ruské a běloruské banky a blokovány další ruská média působící i na území EU. Významným krokem bylo zastropování cen ruské ropy a omezení vývozu technologií pro dvojí využití. Byly také podniknuty právní kroky, které by postihovaly třetí země, tak aby znemožnily Rusku obcházení sankcí (EU Council, 2022).

Spojené státy koordinovaly sankční politiku společně s Evropskou unií, a dalšími spojenci ve světě, proto se uvalené sankce příliš neliší od těch unijních. Americké ministerstvo financí v průběhu zavádění zveřejnilo seznam sankcí uvalených na Rusko. Postupně je všechny stručně uvádím, aby pak v další fázi, kdy budeme zkoumat dopad sankcí na vztahy Ruska a Číny, bylo čtenáři již jasné, které sankce byly přijaty v platnost. Podobně jako EU, přistoupily také Spojené státy k uvalení sankcí na jednotlivce, ruské politiky a oligarchy. Těm byly zmrazeny majetky a zakázáno vstoupit na území USA. Seznam čítal k 2500 osob.

Další sankce mířily na finanční sektor. Portál ministerstva financí USA uvádí, že 80 % ruského bankovního sektoru podléhá sankčnímu režimu včetně největších ruských bank. Na portálu ministerstva financí USA hodnotí sankce, jako relativně úspěšné, s tím, že výrazně zasáhly ruskou ekonomiku a produkční schopnost (U.S. Department of the Treasury, 2022).

Spojené státy také vydaly omezení pro ekonomický styk s Ruskem, na základě něj odešla či přerušila své aktivity v Rusku řada velkých nejen amerických firem, ale i evropských. To znamená, že se západními firmami odešly také zahraniční investice. Na nátlak USA byl zaveden cenový strop pro prodej ropy z Ruska v koordinaci s organizací G7 a EU. Došlo k tomu v prosinci 2022 a státy EU a G7 se dohodly na zastropování cen na 60 USD na barel. Cílem bylo snížit vysoké příjmy Ruska z prodeje ropy. Americké sankce se dotkly ruského obchodu, zejména mířily na schopnost Ruska vyrábět vyspělé technologie. Americká analýza hovoří o úspěších v této oblasti, kdy sankce zasáhly ruský zpracovatelský průmysl (U.S. Department of the Treasury, 2022).

Americké úřady také pracovaly na tom, aby znemožnily obcházení sankcí přes třetí země. V neposlední řadě cílily americké sankce na ruský energetický sektor. Omezen byl zejména export zboží z Ruska. Konkrétně kovy, suroviny pro zpracovatelský průmysl a technologické komponenty. Bylo identifikováno několik stovek osob spojených s ruskými zbrojařskými firmami, jako je Rostec, JSC a NPK Tekmaš. Podobně, jako se Evropská unie postavila k běloruské účasti při invazi na Ukrajinu, se postavily i Spojené státy. Sankce na Bělorusko byly designovány s předpokladem, že jsou běloruské podniky vázané na ty ruské. Také USA rozšířily sankce uvalené na Írán, v reakci na materiální podporu Ruska. Týkaly se íránského výrobce dronů a osoby zodpovědné za jejich produkci a dodávky do Ruska (U.S. Department of the Treasury, 2022).

3.2 Vliv sankcí z roku 2022 na spolupráci Ruska a Číny v ekonomické oblasti

Cílem následující podkapitoly je analyzovat a vyhodnotit dopad protiruských sankcí, uvalených v roce 2022, na spolupráci Ruska a Číny v ekonomické oblasti. Následující podkapitoly věnující se období po roce 2022 budou odlišné od těch ve druhé kapitole. A to z několika důvodů. Prvním důvodem je, že období, na které se vztahovala první část výzkumu trvalo osm let. Během těch osmi let bylo možné sledovat dopad sankcí na vztahy Ruska a Číny v delším časovém horizontu. Dalším důvodem je také rozdíl v celkovém charakteru sankcí,

kdy v roce 2014 nebyly přijaté sankce tak rozsáhlé, jak v roce 2022 (European Council, 2022).

Také pro Rusko to již nebyla úplně nová situace, protože již v nějaké míře podléhalo sankcím během oněch zmíněných osmi let. Za tu dobu posilovalo spolupráci s Čínou a dalšími zeměmi (Haenle & Wyne, 2022). V kontextu těchto faktorů se zaměřím na dopady sankcí v ekonomické oblasti na vztahy Ruska a Číny po roce 2022. V první z nich se budu věnovat ekonomické oblasti. Zaměřím se výhradně na obchod, poskytování úvěrů, kooperaci mezi čínským a ruským bankovním sektorem a investice.

V rámci prestižního think-tanku Atlantic Council publikují často různí autoři analýzy věnující se různým tématům v mezinárodních vztazích, včetně spolupráce Ruska a Číny. V jednom z nedávných analýz se autoři působící v řadách Atlantic Council zaměřili na to, jak Čína pomáhá Rusku zmírnit dopad sankcí. Jedním z viditelných důsledků západních sankcí byl přechod ruského obchodního sektoru na transakce v čínském jüanu. Během období 2022 a 2023 čínská měna přeskočila americký dolar v ohledu nejvíc obchodovatelné měny. Stalo se tak poté co sankce zasáhly ruský bankovní sektor a několik ruských bank bylo vyjmuta ze systému SWIFT. Rusku tak k obchodování zbyla pouze jediná stabilní a silná měna, která nepodléhá sankcím. Čína tyto aktivity Ruska podporovala prostřednictvím měnových swapů. Jak jsem již uváděl dříve, tak Rusko své rezervy převádělo místo dolarů do jüanů, před válkou to činilo 18 % rezerv. Prostřednictvím toho může ruská centrální banka snadněji mobilizovat své měnové rezervy a provádět devizové transakce, tak aby mohla ovlivňovat hodnoty ruské měny (Nikoladze, M., Meng, P., Yin, J., 2023).

V oblasti mezinárodního obchodu uvalené sankce potvrdily rostoucí trend, kterým je zvyšující se orientace na asijské trhy, zejména na Čínu. Týká se především obchodu s nerostnými surovinami, kterému se budu věnovat až v oblasti energetické spolupráce a dopadu sankcí na něj. Dalším sektorem obchodu, který sankce významně ovlivnily je vývoz a dovoz technologií. Rusku bylo znemožněno dovážet technologie ze Západu, proto se obrátilo na Čínu ve snaze tyto výpadky nahradit. To se podařilo jen částečně, protože ani Čína není schopna poskytnout Rusku dostatek technologií. Když se podíváme na statistiku, tak mezi lety 2021 a 2022 je patrný nárůst importu integrovaných obvodů s Číny do Ruska. Během roku 2022 jejich objem strmě rostl. Jedná se hlavně o součástky do počítačů. V říjnu 2022 navíc zavedly západní země opatření na kontrolu exportu polovodičů, proto Čína zakázala

export svých mikroprocesorů a v nejbližší době nenasvědčuje nic tomu, že by se tento stav měl změnit (Nikoladze, M., Meng, P., Yin, J., 2023).

Na druhou stranu se Rusku dařilo nalézt další obchodní partnery, kteří dováželi do Ruska technologické komponenty. K těmto zemím náleží kavkazské republiky, země Střední Asie, Srbsko a Turecko. Z kroků Pekingů jasně vyplývá, že Čína se snaží s Ruskem upevňovat vztahy, ale vyhýbá se jakémukoliv rozhodnutí, které by mohlo Čínu dostat do pozice, že se na ni budou sankce také nepřímo vztahovat. Proto Peking nepovolil svým bankám, aby dostaly status věřitele ruského státu a čínská vláda aktivně hledala způsoby, jak se vyhnout úplné závislosti na dovozu ruských fosilních paliv (Donovan et al, 2023, von Essen, 2023).

Velmi dobré analýzy mají švédští výzkumníci a jedním z nich je Hugo von Essen, Ten publikoval další článek potvrzující předpoklad, že rusko-čínské ekonomické vztahy protiruské sankce posílily. Von Essen (2023) tvrdí, že „*rusko-čínské hospodářské vztahy zaznamenaly prudký pokles v bezprostředních měsících po úplné ruské invazi na Ukrajinu v únoru 2022, ale od té doby se odrazily a dosáhly nové rekordní úrovně.*“ I přes to, že se nedá mluvit o partnerství bez problémů a náznaků vzájemné nedůvěry. Zdrojem těchto neshod byly často odlišné ekonomické zájmy obou zemí. Cílem Ruska bylo, minimálně těch posledních osm let, přitáhnout technologicky vyspělý čínský průmysl a služby do Ruska. Zároveň se Kreml snažil všemožně chránit vlastní podniky. Snaha Kremlu byla vyvážit víceméně jednostranný zdroj příjmů, kterým je export nerostných surovin tím, že jeden sektor výroby přenesl na své území. Konečným výsledkem měla být větší ekonomická samostatnost. Čínská motivace byla od počátku hnána možností získat přístup k nerostnému bohatství a zvýšit prodej svých výrobků na ruském trhu. Čínské firmy působící v elektrotechnice se také zaměřily na nabírání ruských IT expertů (von Essen, 2023).

Bilaterální obchod mezi oběma zeměmi dosahoval vysokých hodnot, také export energií do Číny z Ruska rapidně narostl. Nicméně přes tento rozvoj se obě země nedohodly na nových investicích z Číny. Když jsem v úvodu do této kapitoly psal o tom, jak sankce přijaté v roce 2022, zakázaly Rusku dovážet kovy a drahé kovy do EU a USA, tak důsledkem toho bylo, že významným exportním cílem se stala Čína. Ta zase dodávala do Ruska hliník, který Kreml potřebuje k produkci ve vojenském odvětví. Dalšími artikly, které Čína začala ve velkém dovážet do Ruska, byly auta, elektronika, plastické hmoty a guma. Hlavně čínský

automobilový průmysl zažil velký rozmach a čínská auta, autobusy a nákladní auta se staly nejdostupnějšími dopravními prostředky na ruském trhu. Rostl též podíl čínské elektroniky, jako jsou telekomunikační zařízení, mobily, počítače a televize. I když byl tento trend patrný již před invazí na Ukrajinu, události z února 2022 tento trend spíše posílily (von Essen, 2023).

Na rozdíl od západních firem, čínské firmy operovaly v Rusku i nadále a jejich snahou bylo zaujmout výhodné pozice místo nich na ruském trhu. Jediným rozdílem je způsob, v jakém čínské firmy působí na ruském trhu. Na rozdíl od západních podniků nechtějí příliš investovat, spíše se stát obchodními partnery. Příkladem je automobilový průmysl, který se potýkal s odchodem západních podniků. Ruským cílem bylo za asistence Číňanů produkci oživit. Čínské firmy se místo toho soustředí hlavně na finální práce a prodej, čímž ruské firmy přichází o větší část tržeb. Jak jsem zmiňoval v dřívější části textu, pojednávající o sankcích z let 2014, tak čínská vláda se v této oblasti obává dopadu sankcí, které by mohly mít tzv. „sekundární“ účinek na čínskou ekonomiku. Proto jsou čínské společnosti tak zdrženlivé v zapojení se do společné produkce. Tento stav může být jedním z důvodů, který povede k čím dál většímu snižování ruské schopnosti, vyrábět technicky pokročilá auta. K tomu se přidává nepochybně též ztráta dlouho budovaného partnerství s evropskými firmami, které dodávaly do Ruska mimo jiné výrobní materiál (David et al., 2023, s. 21-26).

Přijetí sankcí v roce 2022 nejprve rusko-čínský obchod zasáhly, tak že křivka objemu obchodovaného zboží se na krátké období propadla. Nicméně, jak už bylo řečeno, na konci roku obchod mezi Čínou a Ruskem lámal rekordy. Italian Institute for International Political Studies ve své zprávě uvádí, že obrat na konci roku 2022 činil 190 miliard eur. Analytik Janis Kruge poznamenává, že „*pro Rusko je stále těžší realizovat své ekonomické zájmy ve vztahu*“ (Kluge, 2023). Čínská záchrana ruské ekonomiky je cenou, za kterou Rusko platí a bude platit. I přes fakt, že se spolupráce v oblasti ekonomiky neustále prohlubuje a rozšiřuje, v některých oblastech dochází ke stagnaci a neshodám (Kluge, 2023).

Příkladem může být zpráva z léta 2023, kdy se setkal čínský vůdce s ruským na summitu. Oba lídři sice deklarovali vzájemnou spolupráci, jako „partnerství bez limitů“, ale podstatným závěrem tohoto střetnutí je, že se Čína nedohodla s Ruskem na dalších investicích v energetickém sektoru. Ty byly dříve realizovány v rámci platformy Belt and Road Initiative. Jedná se o poněkud zvláštní situaci, kterou podtrhuje fakt, že Rusko je v podstatě

největším dlužníkem čínských bank. Pro představu mezi lety 2013-2017 si Rusko půjčilo 15 % z celkového podílu půjčených finančních prostředků. Pro Rusko tak vstupuje do popředí výrazný problém. Ruská strategie má a nejspíš do budoucna mít bude, čím dál složitější pozici v prosazování svých zájmů v ekonomické spolupráci s Čínou (Kluge, 2022).

Je ještě brzo na nějaké komplexnější zhodnocení dopadu sankcí na spolupráci Ruska a Číny v ekonomickém sektoru po vpádu ruských vojsk na Ukrajinu v únoru 2022. Na základě několika článků, dat a analýz můžeme pozorovat, že sankce uvalené spojenci EU a USA na Rusko měly skutečně výrazný dopad na vztahy v ekonomické oblasti. Během předchozích osmi let Rusko již v sankčním režimu fungovalo, a tak v roce 2022 mělo poměrně vybudovaný poměrně rozvinutý rámec spolupráce s Čínou. Přesto ruské vedení reakce Západu zaskočila, zejména v oblasti sankcí, které postihly energetický a finanční sektor. Rusko se proto po invazi na Ukrajinu snažilo ochránit svou ekonomiku před krachem. Obrátilo se proto na Čínu, která pomohla Rusku zmírnit dopady sankcí v několika oblastech (U.S. Department of the Treasury, 2023).

Například díky tomu, že ruský obchod a finanční sektor začal více pracovat s čínskou měnou. Také se Čína stala hlavním cílem ruského exportu zboží. Od nerostných surovin počínaje, drahými kovy konče. Rusko se také potýkalo s nedostatkem vyspělé elektroniky a technologií, které se přes zvýšený import z Číny nedaří zemi nahradit. Čínský průmyslový export do Ruska se také po roce 2022 zvýšil. Přesto čínské firmy nehodlají zastoupit firmy západní na ruském trhu z důvodů obav před dopadem sankcí. Projekt Leave Russia, jehož cílem je identifikovat firmy, které stále provozují své aktivity v Rusku po invazi na Ukrajinu, vede seznam mimo jiné i čínských firem. Na jeho webu je dohledatelné, že drtivá většina čínských firem působí na ruském trhu i nadále (Leave Russia, 2023).

Jde o široké spektrum firem, od elektrotechnických, přes dopravní, energetické, technologické, stavební a průmyslové společnosti, včetně čínských bank. Nicméně v tomto sektoru se najde několik společností, které z důvodů obav, před možným dopadem sankcí, omezily část svých aktivit v Rusku. Zde bych zmínil hlavně telekomunikační společnosti Huawei, ZTE, Honor a Lenovo. Huawei a ZTE čelí také americkým a evropským sankcím. Také několik čínských bank omezilo své aktivity, z důvodu přetrvávajících obav z dopadu sankcí. Dále to je platební systém UnionPay, který jsem zmiňoval v části věnující se dopadům sankcí z roku 2014. Přestože tento systém zaznamenal rostoucí počet zákazníků v Rusku, na

jaře 2023 došlo k tomu, že čínský poskytovatel pozastavil své služby v Rusku. Noviny The Moscow Times píšou, že důvodem byla obava společnosti, ze sekundárních sankcí (The Moscow Times, 2023).

V kontextu zavádění dalších sankcí může taktéž být problémem pro čínské firmy obchodní styk s Ruskem. Při obchodu se zbožím podléhající sankcím se čínské a ruské firmy snaží vyhýbat sankcím, protože Západ zavádí opatření na kontrolu zboží z třetích zemí. Což na jednu stranu velkou část firem může odradit, ale k obcházení sankcí i tak dochází. Čínská role v ruském obcházení sankcí je klíčová. Během léta roku 2022 prohlásila americká rozvědka, že disponuje dostatkem důkazů o tom, jak Rusko obchází západní sankce. Úřad ředitele národního zpravodajství publikoval zprávu o zapojení Číny do ruského obcházení sankcí. Zpráva uvádí, že zemí pomáhajících Rusku je víc. Rusko cílí zejména na zisk technologií a udržení stabilních zisků z prodeje energií přes země, které proti Rusku neuválily sankce, ani je nepodporují (Office of the Director of National Intelligence, 2023, s. 4-6).

Co se týče získávání technologií přes třetí země, tak jde zejména o technologie používané v obranném průmyslu, proto se budu věnovat oblasti technologií a obcházení sankcí v kapitole zaměřené na vojenskou spolupráci po roce 2022. Tématu obcházení sankcí se zde věnuji hlavně v obecné rovině. Jen bych krátce zmínil text, který vypracoval tým Andrewa Davida, s názvem: Russia Shifting Import Sources Amid U.S. And Allied Export Restrictions o tom, jak Peking a Moskva k obcházení sankcí využívají Hong Kong a Turecko. Je velmi obtížné hlídat dodržování sankcí ve třetích zemích, protože podniky si často vedou falešnou dokumentaci a za tu dobu co probíhá ruská válka na Ukrajině, čínské a ruské společnosti vyvinuly sofistikovaný systém obcházení sankcí, proti němuž se dá provést jakékoliv protiopatření jen velmi těžko (David et al., 2023).

Rusko-čínská spolupráce je velmi složitá, přes zvýšenou vzájemnou výměnu zboží jsou zde patrné neshody v cílech obou velmocí a otázkou je, zda takový spor v budoucnu nemůže vyústit ve zhoršení vzájemné kooperace. Kooperace obou velmocí se po roce 2022 může zdát přímočařejší a rozsáhlejší než kdykoliv předtím. Avšak v dlouhodobém horizontu to pro Rusko neznamena nic zásadního, co by přineslo zlepšení hospodářské situace. Ruská federace se zkrátka stává v oblasti produkce málo konkurenceschopná a výroba se bude spíše soustředit hlavně na zpracování ropných produktů.

3.3 Vliv sankcí z roku 2022 na spolupráci Ruska a Číny v energetické oblasti

Již v přechozí kapitole jsem se okrajově zmínil o vývoji v ruském energetickém sektoru, dopadu sankcí na něj a spolupráci s Čínou. Obchod se energiemi a nerostnými surovinami se prolíná přes ekonomickou a energetickou oblast. Nicméně se budu držet původního konceptu, který zařazuje obchod s energetickými surovinami do oblasti energetické spolupráce. Další analýze dopadů sankcí na vztahy mezi Pekingem a Moskvou by mělo předcházet zhodnocení dosavadního stavu a trendů v oblasti energetické spolupráce. Na základě textu analyzující přechozí období 2014-2022, lze identifikovat několik klíčových aspektů. Došlo k uzavření několika klíčových dohod o exportu ruského plynu, ropy a uhlí do Číny. Rusko rozšiřovalo své vývozní kapacity a dohodlo se s Čínou na investicích do energetické infrastruktury. Pak v únoru 2022 přišla ruská invaze na Ukrajinu. Rusko ztratilo klíčový trh, kterým je Evropská unie. Podle prognóz, dovoz plynu z Ruska klesne na 50 miliard metrů krychlových do konce roku 2023, zatímco v roce 2022 Rusové prodali dvojnásobné množství plynu (The Moscow Times, 2023).

Jaké byly dopady sankcí na rostoucí před invazní spolupráci Ruska a Číny? Opět když se zaměříme na oficiální data a analýzy, tak na základě nich je zřejmé, že po válce se ruský export nerostných surovin zvýšil. Údaje z webu Russia Fossil Tracker ukazují, že se ruský dovoz těchto komodit zvýšil jak v objemu, tak i v celkové hodnotě vyvezených surovin. Hodnota celkového dovozu činila 86 miliard eur, což byl rozdíl o 56 % při porovnání s rokem předchozím. Důvod je zřejmý od začátku. Západ z většiny odmítl po invazi Ruska kupovat jeho nerostné suroviny a Kreml se tak potýkal s několika problémy zároveň. Na jedné straně ztratil spoustu odběratelů, které museli Rusové hledat v Asii. Na druhé straně byl Kreml nucen vyvážet energetické suroviny výrazně pod cenou. Důvodem byly právě sankce, zejména pak cenové stropy, na kterých se dohodly země G7 (Russia Fossil Tracker, 2023).

Zpráva Henrika Wachtmeistera uvádí, že hodnota čínského podílu na ruském dovozu energií se zdvojnásobila, zatímco podíl Moskvy na čínském importu se jen nepatrně zvýšil. Predikce hovoří jasně, import energetických komodit z Ruska do Číny se bude zvyšovat. Je velice nepravděpodobné, že EU a USA sankce zruší, a i kdyby k tomu došlo, tak je ruský obchodní sektor v energetické oblasti již tak vázáný na čínský trh, že trend půjde jen těžko zvrátit. Navíc to není zájem ani Ruska a ani Číny, byť obě strany pro to mají rozdílné

důvody. Zřejmé je však, že tento stav, kdy vzájemná asymetrie vztahů se zvyšuje, je výhodný více pro Čínu. Z ruského pohledu je stav, kdy Čína je v podstatě jediným odběratelem, zvýšeným rizikem pro udržování vlastní geopolitické strategie. Navíc Rusko nedokáže vývozem do Číny pokrýt ztráty, které vznikly v důsledku sankcí Evropské unie. Jedná se o zákaz dovozu ropy a uhlí na území EU (Wachtmeister, 2022).

Co se týká ruského ropného průmyslu, tak i objem dovezené ropy z Ruska do Číny se rapidně zvýšil. Je důležité zmínit, že hlavním dovozcem ropy do Číny je tradičně Saúdská Arábie. Přesto Rusko dodalo mezi roky 2022-2023 do Číny ropy v hodnotě 67 miliard eur. Tento počet stále stoupal a v současné době hovoříme o rekordním nárůstu importu ruské ropy do Číny. V červnu 2022 přeskočilo Rusko v tomto ohledu Saúdskou Arábii. Statistiky za březen 2023 ukazují 2,27 milionů dovezených barelů denně. Tím o 1,5násobně překonává hodnoty ze stejného období v minulém roce. Pro lepší představu, Saúdové dováželi do Číny 1,75 milionů barelů denně v roce 2022 (Reuters, 2023).

Číňané v tomto ohledu zvolili přístup, nad kterým se mnozí experti pozastavili. Na jedné straně to byla hospodářská a diplomatická podpora Ruska, i přes vysoké finanční náklady, které taková pomoc nesla. V podstatě nakoupila maximální možné množství ruské ropy za nejvyšší cenu, přitom v zásadě téměř neexportovala rafinované ropné produkty, čímž se globální inflace dostala do vysokých čísel, ale ve výsledku, tak čínská strategie pomohla Kremlu. Po zavedení cenových stropů na dovoz ruské ropy, přijala Čína vyčkávací strategii, která spočívala v tom, že nákup ruské ropy prováděla prostřednictvím offshorů anebo společností napojených čistě na čínský trh. Tato strategie umožňuje Číně provádět nákupy ropy v cenové kategorii nad stanoveným stropem. Peking v rámci vyčkávací strategie nezapojil dovozu ani svoji největší flotilu ropných tankerů. Zkrátka čínská vláda čeká, jak se sankce projeví v dlouhodobém horizontu, a testuje, jak Západ bude reagovat na případnou větší angažovanost Číny v tomto sektoru (Wachtmeister, 2023, s. 11-13).

Kooperace v energetické oblasti zahrnuje také obchod se zemním plynem. Jak již čtenář ví z minulé kapitoly, Rusko uzavřelo s Čínou několik dohod o transportu sibiřského plynu. Zahrnovaly nejen dlouhodobé smlouvy o dodávkách, ale také investice do energetické infrastruktury, včetně stavby nových plynovodů a rozšíření kapacit těch stávajících. V roce 2022 podíl plynu dodaného Ruskem do Číny stoupl o polovinu při porovnání s minulým rokem. Ruská federace byla v pořadí druhým největším importérem plynu do Číny. Znásobil

se také dovoz zkapalněného plynu LPG. Pro Čínu to byla mimořádně výhodná situace, jelikož ruský plyn je stále nejlevnějším zdrojem. V této oblasti se ale nedá s jistotou konstatovat, zda západní sankce měly vliv na zvýšení ruského podílu na dovozu plynu do Číny. Import ruského plynu nejspíš probíhá podle dohodnutých rámců, které byly uzavřeny v období před ruskou agresí vůči Ukrajině v únoru 2022 (Wachtmeister, 2023, s. 20-22).

V předchozí podkapitole jsem se okrajově zmínil o stavu ruských investic v oblasti energetiky. Této důležité dimenzi energetických vztahů Ruska a Číny se budu věnovat v následujících odstavcích. Mezi lety 2014-2022 investovala Čína významné částky do ruské energetiky. Avšak v období kolem invaze na Ukrajinu 2022, Peking přímo vlastnil zhruba 6 % zdrojů. Nepřímo Čína vlastnila navíc také podíly v ruských energetických gigantech Novatek a Rosněft. To činilo dohromady 10 % ruského energetického průmyslu. Ač obě velmoci deklarovaly mnohokrát, v rámci platformy BRI či v rámci bilaterálních jednání, že se investice budou zvyšovat. Fakta ukazují, že realita byla a je odlišná, od prohlášení Pekingů a Moskvy. Ukazuje to na stav, v jakém se ruský energetický investiční sektor dlouhodobě nachází. Investice ze zahraničí po většinu času byly velmi složité a částečně limitované, proto jejich podíl na ruském energetickém průmyslu nebyl velký (von Essen, 2023).

Od napadení Ukrajiny v únoru minulého roku, ruský energetický sektor prošel obdobím změn. O odchodu západních společností toho bylo napsáno více výše v textu, ale je důležité je zmínit v této části, protože jejich odchod významně ovlivnil i oblast investic v energetickém sektoru. Velké západní firmy držely nemalý podíl aktiv na ruském energetickém trhu. Jedná se o BP, Total, Shell, OMV a americký Exxon. Některé firmy stihly odejít a přerušit své aktivity v Rusku včas. Zbývající pobočky těchto firem přešly do vlastnictví ruských společností. BP například vlastnila téměř 20 % podíl v Rosněftu, hodnota aktiv vlastněných Exxonem se pohybovala v roce 2022 na úrovni 4 miliardy amerických dolarů. Spousta dalších firem vlastnila aktiva a investovala v ropných polích, ropovodech a plynovodech (Reuters, 2022).

Z tohoto výčtu je zřejmé, že západní společnosti investovaly v Rusku mnohem víc než čínské firmy. Po odchodu západních společností se stala Čína největším zahraničním akcionářem ruských podniků. Čína zvolila přístup, který by se dal nazvat opatrným. Hned po uvalení sankcí EU a Spojenými státy na Rusko, byly čínské ropné společnosti CNPC,

Sinopec a CNOOC⁴ předvolány čínským státním orgánem a instruovány, že v případě nákupu ruských aktiv, mají zachovat opatrný postup, protože nebylo ještě zřejmé, jak sankce ovlivní budoucnost čínského energetického byznysu v Rusku. To mělo za následek pozastavení pokročilých jednání o odkupu podílů v ruských firmách. Například Sinopec přerušil jednání o nové investici v hodnotě půl milionu amerických dolarů (Aizhu, Zhu, Xu, 2022).

Z vývoje vztahů Číny a Ruska v energetické oblasti vyplývá jedna zásadní věc, která vysvětluje přístup Číny k výzvě, kterou sankce představují pro společné vztahy s Ruskem. Peking se snaží vyvažovat ekonomickou podporu Ruska, jakožto nejdůležitějšího strategického spojence v kontrastu s ruským zápolením se západním světovým uspořádáním, který vedou Spojené státy. Zároveň Číňané sledují vlastní, především ekonomické zájmy na Západě. Jak poznamenává Wachtmeister, toto balancování může být do budoucna zdrojem řady potenciálních sporů. Jde o to, že vazby Číny se Západem jsou nejspíše tím klíčovým faktorem, jenž ovlivňuje dynamiku kooperace Ruska a Číny v energetické oblasti v období ruské války na Ukrajině. Jakékoliv zhoršení vztahů na úrovni Čína-Západ může znamenat riziko vzniku silné rusko-čínské spolupráce. V důsledku to pak může ohrozit celkový tlak Západu na Rusko (Wachtmeister, 2023, s. 2).

Pokud bychom měli ve zkratce konstatovat, jak spolupráce Pekingu a Moskvy v energetické oblasti probíhá s výhledem na budoucnost, je potřeba zohlednit tyto skutečnosti. Rusko výrazně zvýšilo export nerostných surovin do Číny po uvalení sankcí v roce 2022. Čímž pokrylo část svých ztrát z jejich prodeje do Evropy. Čína také Rusku pomohla nákupáním ropy a plynu za vysoké ceny. Celkově je ale situace Ruska velmi složitá, jelikož Čína odmítá uzavřít nové dlouhodobé dodavatelské smlouvy a Rusko se stává na Číně stále více závislé. V neposlední řadě se Čína zdráhá v energetickém sektoru Ruska investovat, což může mít pro jeho rozvoj v budoucnu negativní důsledky, když se velká většina západních firem stáhla. Sankce sice vedly k posílení spolupráce, ale rovnováha těchto vztahů se přesunula více na stranu Číny. Celková asymetrie této spolupráce se ještě více zvýšila v čínských prospěch.

---

⁴ CNOOC – China National Offshore Oil Corporation
Sinopec – China Petroleum and Chemical Corporation
CNPC – viz str. 38

3.4 Vliv sankcí z roku 2022 na spolupráci Ruska a Číny ve vojenské oblasti

V podkapitole věnující se spolupráci ve vojenské oblasti po uvalení sankcí v roce 2014 jsem uvedl různá fakta, včetně příspěvků různých autorů. Někteří z nich zastávají názor, že právě oblast vojenské spolupráce prošla v období 2014-2022 největším rozvojem. Rusko se podílelo na dovozu zbraní do Číny, zatímco Čína dodávala Rusku technologické komponenty. Obě země se podílely na společných vojenských cvičeních, která v posledních třech zažila období stagnace. Pravděpodobně nejvýznamnější dimenzí této spolupráce je diplomatická dimenze. Největší pokrok udělaly obě strany právě zde, kdy zřídily několik platforem pro jednání a společnou koordinaci, a které se scházejí pravidelně. Únorové ruské napadení Ukrajiny zastihlo rusko-čínskou spolupráci ve vojenské oblasti přibližně ve stejném stavu, jako spolupráci v jiných oblastech.

Některé aspekty spolupráce fungovaly a jejich význam se po ruské invazi na Ukrajinu zvýšil. Některé zase dlouhodobě nevykazovaly žádný progres. Velkou roli má po vpádu na Ukrajinu diplomatická úroveň, od které se odvíjí následná spolupráce. Vladimir Putin se krátce před invazí sešel s čínským protějškem a závěrem jejich jednání byla deklarace o společných bezpečnostních rizicích a nutnosti čelit hrozbě, kterou představuje NATO v čele se Spojenými státy. Ostatně v tomto smyslu se Čína vyjádřila k situaci na Ukrajině, z jejíž eskalace obvinila USA a NATO. I když Peking invazi neodsoudil, tak byl krajně znepokojen ruskými jadernými výhrůžkami. Nicméně i tak se ruská a čínská delegace na dalším mítinku, již po ruské invazi shodla, na posilování vzájemné spolupráce na bilaterální úrovni. Zmínka byla hlavně o koordinaci při řešení bezpečnostních otázek a o pořádání společných cvičení (Gorenburg et al., 2023, s. 71-72).

Proto bych se v úvodu této podkapitoly chtěl věnovat právě problematice dopadu sankcí na kooperaci Ruska a Číny při pořádání společných vojenských cvičení. Kooperace v rámci společných cvičení mohou být jak multilaterální, tak bilaterální. Tato práce se zaměřuje výhradně na bilaterální spolupráci, proto se zaměřím na to, jak spolupracoval Peking s Moskvou na bilaterální úrovni. První typem společných cvičení je formát zvaný Joint Sea. Jedná se o sérii společných námořních manévřů, včetně společných patrol. Tato spolupráce funguje od roku 2012 a zatím poslední cvičení se uskutečnilo v Japonském moři v létě 2023 (Yang, 2023). Dalším typem cvičení jsou strategická velitelská a štábní cvičení. Čínská

armáda se těchto manévru účastní od roku 2018. Jedná se výhradně o regionální manévry, kterým předsedá ruská strana. Jsou pořádány vždycky na závěr ruského výcvikového programu, který trvá rok. Posledním bilaterálním typem cvičení je kooperace protiteroristických jednotek a sil zvláštního určení ruské a čínské armády (Gorenburg et al., 2023, s. 49-50).

Pořádání vojenských cvičení sice v nedávné historii stagnovalo, ale v jednom bodě se spolupráce rozvíjela intenzivně. Jedná se o společné hlídky. Jak letecké, tak námořní jednotky obou zemí provádí společné lety, respektive plavby v oblasti Východočínského a Japonského moře. Zda se daná oblast spolupráce rozvíjí, lze jednoduše zjistit. Například co se týče společných hlídek či cvičení, můžeme podle jejich frekvence pozorovat, zda se kooperace posouvá kupředu nebo alespoň se udržuje v dané rovině. Frekvence společných cvičení byla kolem dvou ročně, až dosáhla maxima kolem roku 2019. Poté během pandemie covid-19 spolupráce stagnovala a chvíli i klesala. Nicméně kolem roku 2022 se frekvence cvičení vrátila opět na standardní průměrnou hodnotu čtyř cvičení ročně (Gorenburg et al, 2023, s. 50-51).

Výhody pramenící ze společných vojenských cvičení jsou spíš na straně Číny. Od roku 2021 se Čína dokonce poprvé zúčastnila cvičení, jako předsedající země. V kombinaci se stále pokročilejšími čínskými zbraněmi a bojovou taktikou se může čínská armáda stát hlavní silou v tomto vztahu a určovat budoucí vývoj spolupráce. K tomuto cíli to patrně i spěje a přispívá k tomu vleklá válka na Ukrajině, kde není Rusko schopné dosáhnout nějakého dlouhodobého významného úspěchu. Je také možné, že dlouhým konfliktem oslabené Rusko nebude již pro Čínu rovnocenným partnerem. Společná cvičení, která stala jedním z klíčových aspektů kooperace Ruska a Číny ve vojenské oblasti, mohou ztratit pro Čínu svůj význam. Tento scénář se ještě stále jeví rok a půl od vypuknutí války, jako málo pravděpodobný (Hart et al., 2022).

Rusko se v prvním sledovaném období 2014-2022 stalo významným dodavatelem zbraní do Číny. Jak bylo psáno v minulé kapitole, čínský obraný průmysl udělal velký pokrok ve vývoji vlastních zbraní. Proto vyhlídky Ruska na velké zisky z prodeje zbraní do Číny nevypadají příliš reálně. Ruský import míří sice hlavně do Indie, ale ani import do Číny není zanedbatelný. Statistika SIPRI za období 2018-2022 ukazuje, že 31 % ruského exportu šla do India, zatímco do Číny to činilo 23 %. Přesto v druhé polovině tohoto sledovaného období byl export do Číny nižší než v jeho první polovině. Z perspektivy čím dál větší čínské

soběstačnosti a narůstajícím problémům pro Rusko na ukrajinském bojišti, se jeví budoucnost ruského exportu zbraní velmi problematičticky (Wezeman P.D. & Wezeman T.S., 2023, s. 1).

Již platná obchodní a vývozní omezení, případné sankce a tlak Spojených států jsou rizika, kterým mohou čelit třetí země kupující zbraně z Ruska, odrazují většinu potenciálních zákazníků. Ruská pozice na globálním zbrojním trhu začala oslabovat rok před vypuknutím války na Ukrajině. Například v roce 2021 se jednalo o meziroční propad o 11 %. A v období 2018-2022 se Rusko podílelo na vývozu z celkového globálního počtu vyvezených zbraní na „pouhých“ 16 %. Při porovnání s obdobím 2013-2017 to bylo 22 %. Analýza SIPRI tak potvrzuje domněnku vyslovenou i jinými výzkumníky a patrnou z čísel a zpráv think-tanků a zpravodajských webů. Čína se stává čím dál více méně závislou na ruských zbraních. Tento stav spolu s vývojem konfliktu na Ukrajině ukazuje do budoucna, že ruský export zbraní do Číny bude klesat. Ruská výroba se bude snažit pokrýt především potřeby své armády. Naopak se může stát, že Rusko se bude snažit získat čínské zbraně (Wezeman P.D., Gadon, Wezeman T.S. 2023 s. 1-2).

Obchod s vojenskými technologiemi, materiálem, komponenty do zbraní a polním vybavením hrál vždy významnou roli v rámci vojenské spolupráce Číny a Ruska. V případě tohoto sektoru uvalila EU a USA celou řadu sankcí, včetně kontroly vývozu komponentů a vyspělých technologií, včetně součástek polovodičů. Státy Západu zavedly kontroly exportu zboží. Přesto dochází k obcházení sankcí a dodávky zboží ze Západu a Číny do Ruska proudí zejména přes třetí země. Uvedu jeden příklad, během jara minulého roku oznámil čínský výrobce dronů SZ DJI, že přeruší svoji činnost v Rusku. Jako důvod firma uvedla sankce EU a USA. Přes toto prohlášení zjistil Royal United Services Institute (RUSI, 2022), že Rusko používá při výrobě dronů západní součástky a v létě minulého roku na základě obchodních záznamů, že drony nadále směřují do Ruska skrze třetí země (RUSI, 2022, von Essen, 2023).

Jedním z dalších účelů protiruských sankcí bylo omezit schopnost Ruska vyrábět pokročilé drony a řízené střely, kterými ruská armáda zasahuje civilní cíle. Toto omezení se vztahuje na dovoz a výrobu součástek potřebných k produkci těchto zbraní. I když platí tato omezení, v podobě sankcí, Rusové součástky stále dováží. Děje se tak za tiché podpory Číny, která prostřednictvím Hong Kongu za rok 2022 dodala do Ruska zboží v hodnotě půl

miliardy dolarů (Bienkowski et al, 2023 s. 48). Během roku 2022 se Hong Kong stal důležitým bodem v čínských dodávkách vojenských technologií do Ruska. Tento přístav funguje, jako překladiště pro dodávky součástek, jak čínského, tak i západního původu do Ruska. V podstatě jde o způsob obcházení západních sankcí o exportní kontrole zboží. Jak zdůrazňuje analytik z Carnegie Endowment Brian Kot, tato situace ukazuje také to, že Hong Kong je naprosto pod kontrolou čínské vlády a jeho autonomie je již minulostí. Rusko tak vybu- dovalo přes Hong Kong stabilní síť dodávek polovodičů a vyspělých komponentů pro své zbraňové systémy (Kot, 2023).

Čínská lidová republika je v současné době hlavní výrobce mikročipů a hlavním im- portérem polovodičů do Ruska. Dovoz těchto součástek do Ruska skokově vzrostl o více než polovinu v porovnání mezi lety 2021 a 2022. V roce 2022 se již projevilo omezení do- dávek západních součástek. Podstatným faktem zůstává, že Čína obchoduje s Ruskem nejen s komponenty vlastní výroby, ale i s produkty západní provenience. Dokonce se podle zjiš- tění spolku Free Russia Foundation jedná o špičkové výrobce, jako je Intel a AMD (Bien- kowski et al., 2023, s. 48-50).

Stejný případ je již zmíněný dovoz dronů a jejich součástí. Kdy se na ně sice vztahují platné sankce, ale Rusko je přesto schopné je dovážet. V celních záznamech je uvedeno, že největším dovozcem je Čína a Hong Kong, který se po roce 2020 již nedá považovat za suverénní svobodné území, pak následuje Indie a Turecko. K nemilému překvapení se zde objevuje také Německo a Nizozemsko. Jde o komponenty do dronů, které sice byly vyrobeny v těchto evropských zemích a formálně zákazu vývozu do Ruska podléhají, ale už není možné zajistit kontrolu tak, aby je Rusku nedodala Čína (Kot, 2023).

Celkově tedy můžeme spolupráci ve vojenské oblasti zhodnotit, jako velmi dynamic- kou oblast spolupráce s řadou několika aspektů, které mají potenciál se rozvíjet a na druhé straně jsou aspekty, kde spolupráce vážne a v budoucnu je možné přerušení takové formy spolupráce. Oblastí těchto vztahů, které se rozvíjí po uvalení sankcí v roce 2022 jsou spo- lečná cvičení. Minimálně formálně deklarovaly obě země ochotu podílet se na rozvoji této spolupráce a letošní rok spolu flotily Ruska a Číny cvičily v Japonském moři (Yang, 2023).

3.5 Tabulka – komparace vztahů mezi Ruskem a Čínou v období 2014-2022 a 2022 až po současnost

Porovnání vztahů Ruska a Číny v období		
1. Ekonomická spolupráce	2014-2022	2022 - současnost
a) Obchod	Období postupného růstu obchodu mezi Ruskem a Čínou,	Po roce 2022, s rozsáhlejšími sankcemi ze strany Západu, Rusko se začalo ještě více orientovat na čínský trh.
b) Investice	Čína nakupovala podíly v ruských firmách a financovala společné projekty.	Čína začala být obezřetnější v investicích do Ruska, důvodem byly obavy z dopadů sankcí.
c) Půjčky	Objem čínských investic do Ruska stoupal.	Čínské společnosti se obávaly dopadů sankcí a neinvestovaly v takové míře, jak předtím a odmítly vyplnit prázdný prostor, který vznikl po odchodu západních firem.
2. Energetická spolupráce		
a) Obchod s nerostnými surovinami	Rostl obchod s ropou a plynem. Rusko bylo v období klíčovým dodavatelem energie pro Čínu.	Rusko se de facto stalo závislým na exportu nerostných surovin do Číny.
b) Investice do energetické infrastruktury	Čína investovala do ruské energetické infrastruktury a podílela se na projektech v oblasti těžby surovin.	Čína byla zdrženlivá v investicích, protože panovaly obavy z dopadů sankcí, přesto v omezené míře Čína investovala v energetické oblasti.
3. Vojenská spolupráce		
a) Obchod se zbraněmi	V období 2014-2022 aktivně Rusko obchodovalo s Čínou se zbraněmi.	Po roce 2022 se prodej zbraní snížil. Zapříčiněno to bylo zejména potřebami Ruska na ukrajinském bojišti.
b) technologická spolupráce	Intenzivní technologická spolupráce, včetně sdílení know-how a inovací v oblasti vojenských technologií.	Technologická spolupráce je značně ovlivněna sankcemi. Čína se zdráhá oficiálně sankce porušovat, ale pomáhá Rusku získávat technologie přes třetí země.
c) Společná cvičení	Byla pořádána pravidelná vojenská cvičení.	Vojenská cvičení probíhají v podobné intenzitě, spíše formou společných hlídek než polních cvičení.

Zdroj: vlastní zpracování na základě informací z textu

3.6 Kritické posouzení vlivu sankcí na vztahy Ruska a Číny v energetické, vojenské a ekonomické oblasti ve sledovaném období

Před samotným závěrem práce je důležité, se v této podkapitole věnovat celkovému zasazení práce do kontextu prací pojednávající o vztazích Ruska a Číny, a tom, jak byly tyto vztahy ovlivněny sankcemi přijatými zeměmi EU a USA. Smyslem této části práce, je celkové kritické zhodnocení všech zjištěných skutečností a diskuse nad výsledky při srovnání s výsledky podobných výzkumů. V teoretické části, kde jsem se zaměřil na sankce v mezinárodních vztazích a na jejich účinek na vztahy mezi zeměmi. Na základě této teorie jsem dospěl k závěru, že sankce v letech 2014 a 2022 měly účinek na rusko-čínské vztahy v oblastech energetiky, ekonomiky a vojenství, takový že spolupráci posílily.

V tomto směru se vyjadřuje analytik Alexander Gabuev z Carnegie Endowment, který jednoznačně argumentuje předloženými příklady spolupráce mezi Ruskem a Čínou v obou obdobích. Tvrdí, že Rusko se přeorientovalo na Čínu po zhoršených vztazích se Západem. Zároveň dodává, že tato spolupráce není tak jednoznačná a upozorňuje, že toto spojení Ruska a Číny má své limity (Gabuev, 2016). S ním souhlasí J. Kurlantzik, který vztahy Ruska a Číny pojal rozsáhle v rámci geopolitiky a za posílení spolupráce Číny a Ruska vidí snahu o vyvážení vlivu Spojených států a jeho spojenců ve světě. Čína se s Ruskem snaží vytvářet protiváhu tomuto systému vytvořením takového pragmatického spojení, jež se promítá do několika úrovní spolupráce (Kurlantzik, 2023).

Po zasazení výzkumu o vlivu sankcí na spolupráci Číny a Ruska ve vybraných oblastech spolupráce do kontextu teorie sankcí a o vlivu sankcí na vztahy mezi zeměmi, jsem se v praktické části zaměřil na to, jak konkrétně sankce ovlivňovaly vztahy Moskvy a Pekingu ve dvou obdobích. Ty byly ohraničené agresí Ruska proti Ukrajině a uvalením sankcí ze strany EU a NATO. Vliv sankcí proti Rusku na jeho ekonomický stav, zejména pak sankcí z roku 2022 a jeho rostoucí zhoršené vztahy ze Západem, měly za následek, že Rusko začalo svoji ekonomiku orientovat na Čínu. S tímto tvrzením souhlasí také Michail Korostikov a dodává, že sankce přinejmenším urychlily rostoucí spolupráci mezi Čínou a Ruskem a kvůli tomu se Rusko stává „vazalem“ Číny (Korostikov, 2023). I když autoři z větší části píšou o rusko-čínské spolupráci, jako o prohlubujícím se spojení, je zřejmé, že toto spojení má své limity. Olga Axejeva a Frederic Lasserre mluví o tom, že od roku 2014 nebyly uzavírány velké dohody, kromě těch v oblasti energetické spolupráce. Zrovna oblast energetické

spolupráce je oblastí, kde byl zaznamenán největší rozvoj spolupráce (Axejeva, Lasserre, 2018, s. 4-6).

Již zmíněný Alexander Gabuev poznamenává, že sankce v podstatě nedaly Rusku jinou možnost než se přeorientovat na Čínu, a to sebou nese určitá rizika pro Rusko. Dáno je to samotným charakterem vztahu mezi oběma zeměmi, který je výrazně asymetrický. To se prohloubilo ještě více ve druhém období, zahrnující periodu od roku 2022 až po současnost (Gabuev, 2023). James Henderson a Tatiana Mitrova z The Oxford Institute for Energy Studies poukazují na rostoucí asymetrii tohoto vztahu. Pro Rusko bylo jedinou možností zaměřit se na hlubší spolupráci s Čínou. Pro Čínu je mimořádně výhodné dovážet plyn a ropu ze Sibíře a pro Rusko to znamená také fakt, že z těchto nalezišť se dá prakticky jen dovážet do Číny. Proto jsou také výhody na straně Číny, protože pro Rusko je mimořádně důležité zajištění dodávek do Číny. Rusko také hledá možnosti, jak nalákat čínské investory, protože ti západní v roce 2014 své investice zčásti omezily. Podle analýzy prezentované Hugo von Essenem z Stockholm Centre for Eastern European Studies jich roce 2022 velká většina odešla. Všechny tyto faktory podle Hendersona a Mitrovy zvyšují asymetrii tohoto vztahu (Henderson & Mitrova, 2016; von Essen, 2023).

Dynamickým rozvojem neprošly jen ekonomická a energetická spolupráce, ale i vojenská spolupráce. Od roku 2014 až přes období od roku 2022 stoupal význam společných vojenských cvičení. Profesor Dmitry Gorenburg argumentuje, že cvičení mají velký symbolický význam a určitý způsob demonstrace síly (Gorenburg et al., 2023). Upadající oblastí spolupráce je podle analytiků SIPRI, Simona Wezemana a Pietera Wezemana prodej zbraní. Podle jejich analýz vývoz zbraní z Ruska byl čím dál méně významnou součástí vojenské spolupráce. Oba autoři za tím vidí zvyšující se schopnost Číny ve výrobě zbraní a ruskou potřebu všech zbraní na ukrajinské frontě. Významným bodem spolupráce, která je naopak na vzestupu jsou dodávky technologií na výrobu zbraní z Číny (Wezeman P.S., Wezeman S.D., 2023). Brian Kot a tým Stephena Bienkowského si v tomto ohledu také všimá, že Čína pomáhá Rusku obcházet sankce a dodává mu přes třetí země pokročilé západní technologie (Kot, 2023; Bienkowski et al., 2023, s. 48)

Jak poznamenává Henrik Wachtmeister, je otázkou, jakým směrem se bude spolupráce vyvíjet. Podle něj je zřejmé, že Čína se nadále bude snažit s Ruskem spolupracovat, protože je jejím klíčovým spojencem v její geopolitické strategii, vytvářet protipól

západního uspořádání světa. Zároveň si Čína chce udržet dobré vztahy se Západem, protože tam vyváží nemalý podíl své produkce. *„Širší vztahy Číny se Západem jsou pravděpodobně nejdůležitějším faktorem formujícím budoucí rusko-čínské vztahy. Pokud se podaří udržet současné vztahy, Čína by mohla pokračovat ve svém balancování. Jestli se vztahy zhorší, pravděpodobně se vytvoří silnější rusko-čínská osa prostřednictvím zvýšeného obchodu s energií a spolupráce, což dále podkope sankce vůči ruské energetice“* všímá si Wachtmeister (2023, s. 2).

ZÁVĚR

Cílem práce bylo zjistit, jaký vliv měly sankce, uvalené USA a EU na Rusko v reakci na agresí vůči Ukrajině, na vztahy Ruska a Číny v období 2014–2022 a 2022–2023 a obě období porovnat. Předmětem výzkumu byly vztahy v oblastech energetiky, ekonomiky a vojenství. Tyto oblasti byly zvoleny, protože dosavadní výzkumy se věnují zejména těmto oblastem a smyslem této práce bylo zařadit ji do kontextu již existujících analýz. V teoretické části jsem nasměroval výzkum této práce do oblasti sankcí a jejich vlivu na vztahy mezi zeměmi. Knihy Alexandera Kerna, Williama Kaempfera, Garyho Hufbauera a jeho kolegů rozebraly historii sankcí a jejich typy. Po teoretickém vymezení pojmu sankcí v mezinárodních vztazích, jejich typech a příkladech takových sankcí jsem uvedl přímo základní charakteristiky sankcí uvalených na Rusko v roce 2014 a 2022.

Další fází v teoretické části bylo vymezení teoretického konceptu vlivu sankcí na vztahy mezi zeměmi. Limitem tohoto přístupu je nedostatek teoretických prací věnující se uceleně tématu vlivu sankcí na vztahy mezi zeměmi v obecné teoretické rovině. Velká část výzkumů pojednává hlavně o historii sankcí, teorii sankcí. Díla věnující se efektům sankcí na danou zemi se většinou zaměřují na jiné faktory, jako je vliv na domácí politiku a sociální otázky. Přes tento charakter celkového výzkumu v oblasti vlivu a efektů sankcí na vztahy mezi zeměmi, existuje několik knih a článků zaměřujících se na účinky sankcí na vztahy mezi státy. Proto jsem se v další fázi rozhodl, konkrétně se zaměřit na jednotlivé účinky sankcí, nejčastěji uváděné v dostupné literatuře a sestavit jejich přehled. Jednalo se tak o využití vlastního teoretického přístupu k problematice.

Práce Nety Crawford a Audie Klotz, A.J. Christophera, Tary Maller a Alexandera Gabueva a několika dalších jako jedny z mála pojednávají o účincích sankcí na vztahy mezi zeměmi. Z nich jsem vybral čtyři nejčastěji uváděné účinky na vztahy mezi zeměmi: posílení spolupráce, hledání nových spojení, mezinárodní izolace a diplomatická jednání. Na základě publikací těchto autorů píšících o vlivu sankcí na vztahy mezi zeměmi, jsem se zaměřil na posílení spolupráce, jako důsledek sankcí uvalených proti jedné zemi. Velká část autorů, působících ve výzkumných institutech a think-tancích pojednává o tom, že protiruské sankce měly za následek posílení vzájemné spolupráce. Na základě této skutečnosti jsem se věnoval hlavně tomuto účinku sankcí nejprve teoreticky, poté konkrétně a aplikoval jsem tento rámeček

na vztahy mezi Ruskem a Čínou. Využíval jsem k tomu články autorů zabývající se vztahy mezi Ruskem a Čínou.

Výzkum v práci se soustředil na dvě období. První období zahrnovalo periodu od anexe Krymu a uvalení sankcí Spojenými státy a Evropskou unií v roce 2014 až po 24. února 2022. V ten den zaútočila ruská armáda na Ukrajinu a začala válku, která stále trvá. Západní země reagovali rozšířením a uvalením ještě tvrdších sankcí než v roce 2014. Tato období byla rozdělena mezi dvě kapitoly, které byly uvedeny krátkým historickým kontextem a přehledem o dosavadním stavu spolupráce Ruska a Číny. Kapitoly pak byly rozčleněny do tří podkapitol, podle oblastí spolupráce. Také tyto podkapitoly byly uvedeny konkrétním krátkým úvodem o stavu, ve kterém se nacházela spolupráce mezi Ruskem a Čínou v dané oblasti.

V každé podkapitole jsem analyzoval, jaký měly sankce proti Rusku vliv na spolupráci s Čínou. K jejímu vypracování jsem sbíral informace z řady akademických článků, příspěvků na think-tancích, oficiálních webech vlád Číny a Ruska, USA a orgánů EU. V ekonomické oblasti mě zajímal konkrétně dopad sankcí na spolupráci s Čínou v oblasti investic, obchodu a finančního sektoru. V oblasti energetiky jsem se zaměřil na obchod s nerostnými surovinami a investice do energetické infrastruktury. Ve vojenské oblasti mě zajímala společná vojenská cvičení, obchod s pokročilými technologiemi a prodej zbraní. Na konci každé podkapitoly bylo uvedené shrnutí dosavadních zjištění a hlavní trendy ve vývoji spolupráce v dané oblasti.

Položil jsem si hlavní výzkumnou otázku: *Jak se v průběhu období od roku 2014 do roku 2023, v kontextu ruské agrese vůči Ukrajině a protiruských sankcí, vyvíjely rusko-čínské vztahy v energetické, vojenské a ekonomické oblasti?* Odpověď na tuto otázku je velmi komplexní a z toho důvodu bych ji rozdělil na dvě části. Analýza poukázala na několik klíčových zjištění, která nám umožní popsat a pochopit dynamiku vývoje spolupráce v uvedeném období. V prvním sledovaném období mělo Rusko s Čínou v energetické, ekonomické a vojenské oblasti řadu pokročilých společných projektů v oblasti investic a dodávek nerostných surovin. Spolupráce určitým způsobem rostla a směřovala k hlubší kooperaci před událostmi na Ukrajině v roce 2014. Z analýzy řady článků vyplývá, že sankce uvalené Západem na Rusko, tuto spolupráci akcelerovaly a urychlily vývoj, kterým spolupráce již směřovala. Mělo to několik významných dopadů na obě země. Rusko začalo významně přesměřovávat

svoji ekonomickou orientaci na Čínu. Ruský vývoz ropy a plynu do Číny stoupal. To umožnil i čínský vstřícný přístup k Rusku, který stanovil čínský prezident Xi-Tin Pching. Spolu s Vladimírem Putinem se pravidelně scházel a schází na různých jednání. Ať už prostřednictvím bilaterálních dohod, tak prostřednictvím čínského Belt and Road Initiative a ruského East Economic Forum.

Rusko-čínské vztahy se ne vždy rozvíjely směrem k rozvinutější spolupráci. V několika aspektech spolupráce stagnovala, a dokonce se ani dále nerozvíjela. Výrazně více k této situaci docházelo ve druhém sledovaném období. Jedná se hlavně o odmítnutí Číny podepsat nové smlouvy o dlouhodobých dodávkách plynu, dále o neochotu Číny investovat v Rusku. V přechodném období 2014-2022, Čína odkoupila podíly v ruských firmách, v energetickém sektoru a spolufinancovala několik projektů v oblasti energetické infrastruktury. Po roce 2022 se ukázalo, jak čínské společnosti odmítají zaujmout místo, které se uvolnilo po odchodu západních firem a odmítají investovat v Rusku. Hlavním důvodem byly obavy ze dopadů sankcí i na tyto společnosti.

Když srovnáme obě sledovaná období, tak v prvním období mezi lety 2014-2022 se spolupráce rozvíjela graduálně. Dopady sankcí na ruskou ekonomiku byly mnohem menší, než se čekalo. V podstatě jediným citelným dopadem sankcí byl omezený vývoz technologických komponentů, což zpomalilo produkci a vývoj ruského obranného průmyslu. Evropská unie přesto stále nakupovala ruský plyn a ropu a jeho podíl dodaný do Evropy se v prvním sledovaném období neustále zvyšoval. Rusku také pomáhal obchod s Čínou v utlumení dopadu sankcí. Vztahy Ruska a Číny se dramaticky rozvíjely, avšak se začaly objevovat oblasti, kde docházelo k úpadku spolupráce. Prodej zbraní do Číny, který dříve v minulosti tvořil významnou část příjmu ruského rozpočtu, tak ve čtyřletém období 2018-2022 upadal. Spojené státy sice přijaly v roce 2016 zákon, který měl odrazovat třetí země od nákupu ruských zbraní, ale za tímto trendem nestojí tak dopad sankcí, jako spíše technologický pokrok Číny.

V období od roku 2022 až po současnost byly uvaleny sankce na Rusko s daleko rozsáhlejším dopadem na ruskou ekonomiku. Rusko se ocitlo izolované od evropského trhu, zejména s fosilními palivy. Během roku 2023 Rusko vyvezlo poloviční množství plynu, jak v roce 2022. Ruská orientace na Čínu nebyla již otázkou volby, ale Rusku zkrátka, kromě Íránu, žádný významný spojenec nezůstal. Objevil se také výrazný fenomén, který existoval

již dříve, přesto se o něm hodně autorů zmiňuje až v současném období. Je to obcházení sankcí, na kterém se podílí také Čína prostřednictvím Hong Kongu. Západ zakázal dovoz svých elektronických součástek, polovodičů a mikročipů do Ruska. Přesto se povedlo investigativním týmům zjistit, že ruské zbraně vyrobené po únoru 2022 obsahují západní komponenty. Ruská závislost na Číně se po roce 2022 ještě více zvýšila. V téměř všech zkoumaných oblastech. Čína je hlavním dodavatelem technologií a aut do Ruska. Většina dodávek ruské ropy a plynu směřuje do Asie, kde je hlavním odběratelem Čína. Rusko také v oblasti vojenství spolupracuje intenzivně s Čínou formou pořádání společných cvičení a pravidelných hlídek námořnictva a letectva. Oproti období 2014-2022 nastala změna v oblasti prodeje zbraní, což nasvědčoval závěr zkoumaného období 2018-2022 v analýze SIPRI. Rusko potřebuje dostatek zbraní pro potřeby na Ukrajině, proto jeho vývoz zbraní do Číny poklesl.

Když porovnáám obě období, tak v prvním období Rusko s Čínou spolupracovalo z důvodů blízkosti obou vůdců, režimů a slučitelnosti většiny společných cílů v zahraniční politice. Čína viděla potenciál v obchodu s Ruskem, z důvodu jeho velkého nerostného bohatství, které Čína potřebuje pro rozvoj průmyslu. Spolupráce se rozvíjela kontinuálně a vycházela z rámců dohodnutých před uvalením sankcí v roce 2014, které spolupráci spíše zintenzivnily. Po roce 2022 byl Kreml velmi rychle donucen zaměřit se na Peking, protože Západ přistoupil v mnoha ohledech k bezprecedentním sankcím, a Rusko tak vidělo ve spolupráci s Čínou záchranu své ekonomiky. Všechny tyto aspekty sebou nesou určitá rizika hlavně pro Rusko. Přílišná závislost na Číně staví Peking do pozice toho silnějšího ve vzájemné spolupráci. Po odstřihnutí ruských bank z mezinárodního platebního systému SWIFT je ruský obchod závislý na čínském trhu. Je však ještě brzy hodnotit, jaké budou dlouhodobější dopady sankcí na spolupráci Ruska a Číny v tomto druhém období.

Celkově tedy může být práce prospěšná na v tom, že zkoumá a porovnává dvě podobná období, kdy byly uvaleny sankce na Rusko a zkoumá tak vliv sankcí na spolupráci Moskvy a Pekingu v poměrně dlouhém časovém úseku. Jejím kladem je, že zahrnuje poměrně velké množství různých zdrojů a pomáhá tak ucelit pohled na tuto problematiku, protože díky velkému množství zdrojů vyhodnocuje velkou část aspektů. Také může přispět k rozšíření oblasti teorie o vlivu sankcí na vztahy mezi zeměmi. Protože tato oblast je z teoretického pohledu málo zpracována. Mezi její nedostatky patří malá délka druhého sledovaného období, tudíž nebylo možné sledovat stejně, jako první období, vývoj v dlouhodobém horizontu. Další nevýhodou může být nedostupnost a zkreslenost některých údajů, jelikož

Rusko a Čína jsou známy zatajováním či zkreslováním reality. Snažil jsem se toto eliminovat výběrem kvalitních zdrojů, přesto k tomu může dojít. V rámci potenciálního dalšího výzkumu vidím směr v zaměření se na zkoumání dopadů sankcí na více oblastí než jen na tři, na které jsem se zaměřil v této práci. Jde třeba o diplomatickou úroveň nebo multilaterální úroveň. Také do budoucna může být vhodné počkat na dopad sankcí po roce 2022, tak aby se projevily v dlouhodobém horizontu, jako v období 2014-2022 a porovnat tyto dlouhodobé účinky.

SEZNAM POUŽITÝCH ZDROJŮ

- Acosta, J. (2014, 24. březen). U.S., other powers kick Russia out of G8. *CNN*. Dostupné z: <https://edition.cnn.com/2014/03/24/politics/obama-europe-trip/index.html>
- Aiddata. (2014). China EXIM Pledges \$2 Billion USD Loan to Russian VEB. Dostupné z: <https://china.aiddata.org/projects/43006/>
- Aizhu, Ch., Zhu, J., Xu, M. (2022, 28. května). EXCLUSIVE China's Sinopec pauses Russia projects, Beijing wary of sanctions-sources. *Reuters*. Dostupné z: <https://www.reuters.com/business/energy/exclusive-chinas-sinopec-pauses-russia-projects-beijing-wary-sanctions-sources-2022-03-25/>
- Asada, M. (Ed.). (2019). *Economic Sanctions in International Law and Practice* (1st ed.). Routledge. Dostupné z: <https://doi.org/10.4324/9780429052989>
- Axejeva, O. & Lassere F. (2018). The Evolution of Sino-Russian Relations as Seen from Moscow: The Limits of Strategic Rapprochement. *Open Edition Journals*. Dostupné z: <https://journals.openedition.org/chinaperspectives/8197#tocfrom1n1>
- Baker, P. & Higgins, A. (2014, 12. září). U.S. and European Sanctions Take Aim at Putin's Economic Efforts. *The New York Times*. Dostupné z: <https://www.nytimes.com/2014/09/13/world/europe/european-union-details-tightened-sanctions-against-russia.html>
- Baldwin, D. A. (1980). Interdependence and Power: A Conceptual Analysis. *International Organization*, 34(4), 471–506. <http://www.jstor.org/stable/2706510>
- Berzina-Cerenkova, N. & Rühlig, T. (2023, 12. září). China's Complex Relations with Russia: Tracing the Limits of a “Limitless Friendship”. *Internationale Politik Quarterly*. Dostupné z: <https://ip-quarterly.com/en/chinas-complex-relations-russia-tracing-limits-limitless-friendship>
- BBC. com. (2022, 17. března) Ukraine conflict: What war crimes is Russia accused of? Dostupné z: <https://www.bbc.com/news/world-60690688>
- Bienkowski, S., Elizarov, P., Kausman, M., Lunde, N., Mironov, M., Ribakova, E., Telegina, M., Volkova, E., McConaughy K. (2023). Effectiveness of U.S. Sanctions Targeting Russian

Companies and Individuals. *Free Russia Foundation*. Dostupné z: <https://www.4freerussia.org/effectiveness-of-u-s-sanctions-targeting-russian-companies-and-individuals/>

Council on Foreign Relations. (2023, 10. srpna). *Confrontation with Iran*. Dostupné z: <https://www.cfr.org/global-conflict-tracker/conflict/confrontation-between-united-states-and-iran>

Congressional Research Service. (2023, 13. září). China-Russia Relations. *Congress.gov*. Dostupné z: <https://crsreports.congress.gov/product/pdf/IF/IF12100>

Clark, R. (2022, 8. března). Huawei carries on in Russia as other Chinese firms wait and see. *LightReading*. Dostupné z: <https://www.lightreading.com/5g/huawei-carries-on-in-russia-as-other-chinese-firms-wait-and-see>

Coote, B. (2018). Impact of Sanctions on Russia's Energy Sector. *Atlantic Council*. Dostupné z: https://www.atlanticcouncil.org/wp-content/uploads/2018/03/Impact_of_Sanctions_on_Russia_s_Energy_Sector_web.pdf

David, A., Stewart, S., Reid, M., Alperovitch, D. (2023, 23. ledna). Russia Shifting Import Sources Amid U.S. and Allied Export Restrictions. *Washington International Trade Association*. Dostupné z: <https://www.wita.org/atp-research/russia-u-s-export-restrictions/>

Devitt, P., Kelly, L., Bush, J. (2015, 31. ledna). Russian government sees 2015 GDP down 3 percent, more optimistic than other forecasts. *Reuters*. Dostupné z: <https://www.reuters.com/article/us-russia-crisis-economy-forecasts-idUSKBN0L40GK20150131>

Donovan, K., Nikoladze, M., Mossberg, B., Castellum, A. (2023, 25. května). Global Sanctions Dashboard: US and G7 allies target Russia's evasion and procurement networks. *Atlantic Council*. Dostupné z: <https://www.atlanticcouncil.org/blogs/econographics/global-sanctions-dashboard-us-and-g7-allies-target-russias-evasion-and-procurement-networks/>

European Commission. *Sanctions adopted following Russia's military aggression against Ukraine*. Dostupné z: https://finance.ec.europa.eu/eu-and-world/sanctions-restrictive-measures/sanctions-adopted-following-russias-military-aggression-against-ukraine_en

European Commission. *EU sanctions against Russia following the invasion of Ukraine*. Dostupné z: https://eu-solidarity-ukraine.ec.europa.eu/eu-sanctions-against-russia-following-invasion-ukraine_en

European Council. EU sanctions against Russia Explained. Dostupné z: <https://www.consilium.europa.eu/en/policies/sanctions/restrictive-measures-against-russia-over-ukraine/sanctions-against-russia-explained/>

European Council. (2022). EU response to Russia's invasion of Ukraine. Dostupné z: <https://www.consilium.europa.eu/en/policies/eu-response-ukraine-invasion/#invasion>

European Union External Action. (2021). European Union Sanctions. Dostupné z: https://www.eeas.europa.eu/eeas/european-union-sanctions_en

Farchy, J. (2015, 1 June) Gazprom Neft sells oil to China in Renminbi rather than dollars. *Financial Times*. Dostupné z: <http://www.ft.com/intl/cms/s/0/8e88d464-0870-11e5-85de-00144feabdc0.html#axzz4AjYW0EYt>

Finexpertiza. (2022, 21. března). Share of Russia's trade revenue with the countries that did not join the 2022 sanctions due to the invasion of Ukraine from 2013 to 2021 [Graf]. Statista. Dostupné z: <https://www-statista-com.ezproxy.upol.cz/statistics/1300983/russia-trade-revenue-share-with-non-sanctioning-countries/>

Gabuev, A. (2023, 12. dubna). What's Really Going on Between Russia and China. *Foreign Affairs*. Dostupné z: <https://www.foreignaffairs.com/united-states/whats-really-going-between-russia-and-china>

Gabuev, A. (2023). China's Russia Strategy. George W. Bush Institute. Dostupné z: <https://www.bushcenter.org/catalyst/broken-china/chinas-russia-strategy>

Gabuev, A. (2022, 9. srpna). China's New Vassal. *Foreign Affairs*. Dostupné z: <https://www.foreignaffairs.com/china/chinas-new-vassal>

Gabuev, A. (2019). Unwanted but Inevitable: Russia's Deepening Partnership with China Post-Ukraine. 10.1007/978-3-319-92516-5_3.

Gabuev, A. (2016, 29. června). Friends With Benefits? Russian-Chinese Relations After the Ukraine Crisis. Carnegie Endowment. Dostupné z: <https://carnegieendowment.org/2016/06/29/friends-with-benefits-russian-chinese-relations-after-ukraine-crisis-pub-63953>

Gatlik, K. (2022, 26. červenec). The Iranian-Russian alliance and Turkey taking care of its interests in the region. *Warsaw Institute*. Dostupné z: <https://warsawinstitute.org/iranian-russian-alliance-turkey-taking-care-interests-region/>

Geranmayeh, E. & Grajewski, N. (2023, 6. září). Alone together: How the war in Ukraine shapes the Russian-Iranian relationship. European Council on Foreign Relations. Dostupné z: <https://ecfr.eu/publication/alone-together-how-the-war-in-ukraine-shapes-the-russian-iranian-relationship/>

Government Accountability Office. (1992). Economic Sanctions: Effectiveness as Tools of Foreign Policy. Dostupné z: <https://www.gao.gov/products/nsiad-92-106>

Gorenburg, D., Wishnick, E., Waidelich, B., Schwartz, P. (2023). Russian-Chinese Military Cooperation. *The Center for Naval Analyses*. Dostupné z: <https://www.cna.org/reports/2023/05/Russian-Chinese-Military-Cooperation.pdf>

Griffiths, A. & Barrios, C. (2008). Incentives, sanctions and conditionality. *Conciliation Resources*. Dostupné z: <https://www.c-r.org/accord/incentives-sanctions-and-conditionality/international-isolation-and-pressure-change-south>

Hart, B., Lin, B., Funaiole, M.P., Lu, S., Price, H., Kaufman, N., Torrijos, G. (2022, 4. srpna). How Deep Are China-Russia Military Ties? *China Power*. Dostupné z: <https://china-power.csis.org/china-russia-military-cooperation-arms-sales-exercises/>

Henderson, J., Mitrova, T. (2016). Energy Relations between Russia and China: Playing Chess with Dragon. *The Oxford Institute for Energy Studies*. Dostupné z: <https://www.oxfordenergy.org/wpcms/wp-content/uploads/2016/08/Energy-Relations-between-Russia-and-China-Playing-Chess-with-the-Dragon-WPM-67.pdf>

Holmes, James. (2015, 15. květen). Why Are Chinese and Russian Ships Prowling the Mediterranean? *Foreign Policy*. Dostupné z: https://foreignpolicy.com/2015/05/15/china-russia-navy-joint-sea-2015-asia-pivot-blowback/#cookie_message_anchor

Honchar, M., Vyšniveckij, S., Bukovynska O., Iščuk, O. (2022). East Asia-Ukraine: Time for Redefining Relations. *Centre for Global Studies*. Dostupné z: https://analytics.intsecurity.org/wp-content/uploads/2022/11/Eng_%D0%A5%D0%A5%D0%86_10_East-Asia_final.pdf

- Hufbauer, G. C., Schott, J. J., Elliott, K. A., & Oegg, B. (2020). *Economic Sanctions Reconsidered*, 3rd Edition. Dostupné z: <http://www.forum.rkba.iie.com/publications/briefs/sanctions4075.pdf>
- Huang, Ch., Silver, L., Clancy, L. (2022, 28. dubna). China's Partnership With Russia Seen as Serious Problem for the U.S. Pew Research Center. Dostupné z: <https://www.pewresearch.org/global/2022/04/28/chinas-partnership-with-russia-seen-as-serious-problem-for-the-us/>
- Christopher, A. J. (1994). The Pattern of Diplomatic Sanctions against South Africa 1948–1994. *GeoJournal*, 34(4), 439–446. <http://www.jstor.org/stable/41146335>
- Idnes.cz. (2015, 17. února).
- Idnes.cz (2022, 24th February). Ukrajina je ve válce, Rusko zaútočilo. Kyjev sestřelil šest letadel. Dostupné z: https://www.idnes.cz/zpravy/zahranicni/ukrajina-rusko-vojenska-operace-donbas-putin.A220224_042358_zahranicni_vlc
- Kaempfer, W. H., & Lowenberg, A. D. (1999). Unilateral Versus Multilateral International Sanctions: A Public Choice Perspective. *International Studies Quarterly*, 43(1), 37–58. Dostupné z: <http://www.jstor.org/stable/2600964>
- Kaempfer, W. H., & Lowenberg, A. D. (1988). The Theory of International Economic Sanctions: A Public Choice Approach. *The American Economic Review*, 78(4), 786–793. <http://www.jstor.org/stable/1811175>
- Карнозов владимир. (2021, 18. března). Независимое военное обозрение. Индонезия может отказаться от военно-технического сотрудничества с Россией. Dostupné z: https://nvo.ng.ru/armament/2021-03-18/5_1133_indonesia.html
- Kašin Vasilij. (2019, 22. října). Tacit Alliance: Russia and China Take Military Partnership to New Level. Carnegie Endowment. Dostupné z: <https://carnegiemoscow.org/commentary/80136>
- Keohane, R. O., & Nye, J. S. (2011). *Power and interdependence*. Addison-Wesley Longman.
- Kern, Alexander. (2009). *Economic Sanctions*. Palgrave Macmillan, London. https://doi.org/10.1057/9780230227286_1

- Kluge, J. (2023, 17. července). How Western Sanctions are Transforming Sino-Russian Economic Cooperation. Italian Institute for International Political Relations. Dostupné z: <https://www.ispionline.it/en/publication/how-western-sanctions-are-transforming-sino-russian-economic-cooperation-135805>
- Korostikov, M. (2023, 6. července). Is Russia Really Becoming China's Vassal? *Carnegie Endowment*. Dostupné z: <https://carnegieendowment.org/politika/90135>
- Kot, Brian. (2023, 17. května). Hong Kong's Technology Lifeline to Russia. Carnegie Endowment. Dostupné z: <https://www.carnegieendowment.org/2023/05/17/hong-kong-s-technology-lifeline-to-russia-pub-89775>
- Kurlantzik, J. (2023, 20. října). Responding to China and Russia's Influence on the Militarization of Global Politics. *Council on Foreign Relations*. Dostupné z: <https://www.cfr.org/blog/responding-china-and-russias-influence-militarization-global-politics>
- Laub, Z. (2015, 15. července). International Sanctions on Iran. *Council on Foreign Relations*. <https://www.cfr.org/backgrounder/international-sanctions-iran>
- Leave Russia. (2023). Stop Doing Business with Russia. Dostupné z: https://leave-russia.org/?flt%5B131%5D%5Beq%5D%5B%5D=427&utm_refer=https%3A%2F%2Fleave-russia.org%2F
- Lin, Tom (2016). Financial Weapons of War. *Minnesota Law Review*, 100 (25). 1377-1438. Dostupné z: <https://ssrn.com/abstract=2765010>
- Maller, T. (2010). Diplomacy derailed: The consequences of diplomatic sanctions. *Washington Quarterly*, 33(3), 61–79. <https://doi.org/10.1080/0163660x.2010.492341>
- Malmlöf, T. (2019). Russian machine tool industry – Prospects for a turnaround? *Swedish Defence Research Agency*. Dostupné z: <https://www.foi.se/rapportsammanfattning?reportNo=FOI-R--4635--SE>
- Masters, J. (2023, 14. února). Ukraine: Conflict at the Crossroads of Europe and Russia. *Council on Foreign Relations*. Dostupné z: <https://www.cfr.org/backgrounder/ukraine-conflict-crossroads-europe-and-russia>

Mazneva, E., Arkhipov, I., Baraulina, A. (2016, 19. června). Putin Said to Weigh 11 billion dollars Rosneft Sale to China. *Bloomberg*. Dostupné z: <https://www.bloomberg.com/news/articles/2016-06-19/putin-said-to-weigh-11-billion-rosneft-sale-to-china-and-india#xj4y7vzkg>

Maizland, L. (2022). China and Russia: Exploring Ties Between Two Authoritarian Powers. Council on Foreign Relations. Dostupné z: <https://www.cfr.org/backgrounder/china-russia-relationship-xi-putin-taiwan-ukraine>

Movchan, A. (2015, 14. září). Just and Oil Company? The True Extent of Russia's Dependency on Oil and Gas. *Carnegie Moscow Center*. Dostupné z: <http://carnegie.ru/2015/09/14/just-oil-company-true-extent-of-russia-s-dependency-on-oil-and-gas/ijra>

Neuenkirch, M., & Neumeier, F. (2015). The impact of UN and US economic sanctions on GDP growth. *European Journal of Political Economy*, 40, 110–125. Dostupné z: <https://doi.org/10.1016/j.ejpoleco.2015.09.001>

Parachini J.V. & Bauer, R, Wilson, A. (2021, 20. květen). Sanctions Targeting Russia's Defense Sector: Will They Influence Its Behavior? *RAND Corporation*. <https://www.rand.org/blog/2021/05/sanctions-targeting-russias-defense-sector-will-they.html>

Peksen, D., & Drury, A.C. (2009). Economic Sanctions and Political Repression: Assessing the Impact of Coercive Diplomacy on Political Freedoms. *Human Rights Review*, 10(3), 393–411. <https://doi.org/10.1007/s12142-009-0126-2>

Prouza, P. (2022, 7. dubna). Ukrajinská armáda byla kolos na hliněných nohou. Reforma z ní udělala moderní válečný stroj. *ČT24*. Dostupné z: <https://ct24.ceskatelevize.cz/veda/3467112-ukrajinska-armada-byla-kolos-na-hlinenych-nohou-reforma-z-ni-udelala-moderni-valecny>

Reuters. (2015, 13. května). China Railway Group wins \$390 mln Russian high-speed rail contract. Dostupné z: <https://www.reuters.com/article/china-russia/china-railway-group-wins-390-mln-russian-high-speed-rail-contract-idUSL5N0Y402K20150513>

Reuters. (2015, 9. července). Chinese investors bought around \$1 billion of Russian government bonds: Russia. Dostupné z: <https://www.reuters.com/article/us-emerging-brics-russia-china-idUSKCN0PJ0IV20150709>

Reuters. (2016, 16. října). Russia's Yamal LNG gets 780 mln euros in July from Chinese loans. Dostupné z: <https://www.reuters.com/article/russia-novatek-yamal-china-idUKL8N1AX4ZA>

Reuters. (2022, 1. července). Western companies in Russia's oil and gas sector. Dostupné z: <https://www.reuters.com/business/energy/western-companies-russian-oil-gas-sector-2022-07-01/>

Reuters. (2023, 20. ledna). Saudi Arabia stays top crude supplier to China in 2022, Russian barrels surge. Dostupné z: <https://www.reuters.com/markets/commodities/saudi-arabia-stays-top-crude-supplier-china-2022-russian-barrels-surge-2023-01-20/#:~:text=3%20minute%20read,by%20Janane%20Venkatraman>

Rosbalt. (2014). Банки Китая отказываются обслуживать офшорные счета российских клиентов. Dostupné z: <https://www.rosbalt.ru/business/2014/09/24/1318906.html>

Roth, A. (2018, 15. května). Putin opens 12-mile bridge between Crimea and Russian mainland. *The Guardian*. Dostupné z: <https://www.theguardian.com/world/2018/may/15/putin-opens-bridge-between-crimea-and-russian-mainland>

Royal United Services Institute. (2022, 8. srpna). Hundreds of Western Components found in Russian Weapons in Ukraine. Dostupné z: <https://rusi.org/news-and-comment/in-the-news/hundreds-western-components-found-russian-weapons-ukraine>

Rumer, E. (2023). Rogue Power: Russia's Wartime Foreign Policy. *Carnegie Endowment*. Dostupné z: <https://carnegieendowment.org/files/2023-Rumer%20-%20Russia%20Wartime%20Foreign%20Policy%20-%20FINAL.pdf>

Russia Fossil Tracker. (2023). Payments to Russia for fossil fuels. Dostupné z: <https://www.russiafossiltracker.com/>

Strang, G. Bruce (2008) "The Worst of all Worlds:" Oil Sanctions and Italy's Invasion of Abyssinia, 1935–1936, *Diplomacy & Statecraft*, 19(2), 210-235, DOI: 10.1080/09592290802096257

Strecker Downs, E. (2000). *China's Quest for Energy Security*. RAND Corporation. Dostupné z: https://www.rand.org/pubs/monograph_reports/MR1244.html

Soliman, M. (2022, 22. srpna). A Shared Hostility: How Russia and Iran are Enhancing Military Cooperation against Washington? *Interregional for Strategic Analysis*. Dostupné z: <https://www.interregional.com/article/A-Shared-Hostility:/1703/En>

Suchankin, S. (2021, 4. května). *Russia's Defense-Industrial Complex at a Crossroads: Aura Versus Reality (Part Two)*. The Jamestown Foundation. Dostupné z: <https://jamestown.org/program/russias-defense-industrial-complex-at-a-crossroads-aura-versus-reality-part-two/>

Sun, M. (2014, 12. února). Balance of Power Theory in Today's International System. *E-International Relations*. Dostupné z: <https://www.e-ir.info/2014/02/12/balance-of-power-theory-in-todays-international-system/>

The Moscow Times. (2014, 22. května). Putin Makes Sanctioned Billionaire Timchenko Head of Russia-China Business Council. Dostupné z: <https://www.themoscowtimes.com/2014/05/22/putin-makes-sanctioned-billionaire-timchenko-head-of-russia-china-business-council-a35709>

The Moscow Times. (2023, 5. května). Китайские карты UnionPay перестали работать за рубежом у большинства российских банков. Dostupné z: https://t.me/moscowtimes_ru/12658

The Moscow Times. (2023, 27. dubna). Назад в 1970-е. Правительство спрогнозировало обвал экспорта газа до минимума со времен Брежнева. Dostupné z: <https://moscow42.global.ssl.fastly.net/2023/04/27/nazad-v-1970-e-pravitelstvo-sprognozirovalo-obval-eksporta-gaza-do-minimuma-so-vremen-brezhneva-a41449>

The New York Times. (2013, 22. března). Xi Jinping in Russia to Promote Cooperation. Dostupné z: <https://www.nytimes.com/2013/03/23/world/asia/xi-jinping-visits-russia-on-first-trip-abroad.html>

Trade Map 1. (2023, 19. května). Value of Russian trade in goods (export, import, and trade balance) with China from 2007 to 2021 (in billion U.S. dollars) [Graf]. Statista. Dostupné z: <https://www-statista-com.ezproxy.upol.cz/statistics/1003171/russia-value-of-trade-in-goods-with-china/>

Trade Map 2. (2022, 23. května). Volume of coal exports from Russia in 2021, by destination (in million metric tons) [Graf]. Statista. Dostupné z: <https://www-statista-com.ezproxy.upol.cz/statistics/1066718/russian-coal-export-volume-by-destination/>

Trade Map 3. (2023, 6. října). Export value of goods from Russia in 2022, by major country of destination (in billion U.S. dollars) [Graf]. Statista. Dostupné z: <https://www-statista-com.ezproxy.upol.cz/statistics/1002015/russia-leading-export-partners/>

Trade Map 4. (2023, 6. října). Import value of goods in Russia in 2022, by major country of origin (in billion U.S. dollars) [Graf]. Statista. Dostupné z: <https://www-statista-com.ezproxy.upol.cz/statistics/1002049/russia-leading-import-partners/>

Uehara, A. (2022, 28. března). Diplomatic isolation of Russia - a tricky strategy in International Geneva. SwissInfo.ch. Dostupné z: <https://www.swissinfo.ch/eng/politics/diplomatic-isolation-of-russia---a-tricky-strategy-in-international-geneva/47457510>

United Nations Security Council. (2023). *Sanctions*. Dostupné z: <https://www.un.org/securitycouncil/sanctions/information>

UnionPay International. (2017, 1. listopadu). Russia and China mull integrating national payment systems. Dostupné z: <https://www.unionpayintl.com/en/mediaCenter/newsCenter/mediaReports/4559.shtml>

US Department of State. Economic Sanctions Policy and Implementation. Dostupné z: <https://www.state.gov/economic-sanctions-policy-and-implementation/>

US Department of State. The Impact of Sanctions and Export Controls on the Russian Federation. Dostupné z: <https://www.state.gov/the-impact-of-sanctions-and-export-controls-on-the-russian-federation/>

US Department of the Treasury. (2022). Fact Sheet: Disrupting and Degrading – One Year of US Sanctions on Russia and Its Enablers. Dostupné z: <https://home.treasury.gov/news/press-releases/jy1298>

US Diplomacy Center. (2023). Sanctions. Dostupné z: <https://diplomacy.state.gov/encyclopedia/sanctions/>

Von Essen, H. (2023, 5. Července). Russia-China Economic Relations Since the Full-Scale Invasion of Ukraine. *Stockholm Centre for Eastern European Studies*. Dostupné z: <https://sceeus.se/en/publications/russia-china-economic-relations-since-the-full-scale-invasion-of-ukraine/>

Yang, W. (2023, 20. července). Analysts See China-Russia Exercise as Sign of Deepening Cooperation. VOA News. Dostupné z: <https://www.voanews.com/a/analysts-see-china-russia-exercise-as-sign-of-deepening-cooperation/7188482.html>

Zinets, N. & Vasovic, A. (24. února, 2022). Missiles rain down around Ukraine. *Reuters*. Dostupné z: <https://www.reuters.com/world/europe/putin-orders-military-operations-ukraine-demands-kyiv-forces-surrender-2022-02-24/>

Zu, Carol. (2022, 1. dubna). Russia crude oil pipeline capabilities to mainland China – The ESPO crude oil pipeline. *S&P Global*. Dostupné z: <https://www.spglobal.com/commodity-insights/en/ci/research-analysis/espo-crude-oil-pipeline.html>

Wachtmeister, H. (2023). Russia-China energy relations since 24 February: Consequences and Options for Europe. Stockholm Centre for Eastern European Studies. Dostupné z: <https://sceeus.se/en/publications/russia-china-energy-relations-since-24-february-consequences-and-options-for-europe/>

Wezeman, P. D., & Wezeman, S. T. (2015, March). *Trends in International Arms Transfers, 2014*. <https://doi.org/10.55163/nxnj8704>

Wezeman S.T. (2017, 5. července). China, Russia and the shifting landscape of arms sales. *SIPRI*. Dostupné z: <https://www.sipri.org/commentary/topical-background/2017/china-russia-and-shifting-landscape-arms-sales>

Wezeman, P.D., Wezeman, S.T., Kuimova, A. (2021). TRENDS IN INTERNATIONAL ARMS TRANSFERS, 2020. SIPRI. https://www.sipri.org/sites/default/files/2021-03/fs_2103_at_2020.pdf

Wezeman, P.D., Wezeman, S.T., Gadon, J. (2023). Trends in International Arms Transfers, 2022. SIPRI. Dostupné z: <https://www.sipri.org/publications/2023/sipri-fact-sheets/trends-international-arms-transfers-2022>

SEZNAM GRAFŮ

Graf 1 - Hodnota ruského obchodu s Čínou (export, import a obchodní bilance) mezi lety 2007-2021	22
Graf 2 – Objem exportu uhlí z Ruska v roce 2021 podle cílové země.....	22
Graf 3 – Hodnota importu zboží do Ruska v roce 2022 podle země původu.....	23
Graf 4 – Hodnota exportu ruského zboží v roce 2022 podle cílové země.....	23
Graf 5 – Podíl příjmů z obchodu se zeměmi, které neuplatňují sankce proti Rusku v letech 2013-2021.....	24

SEZNAM TABULEK

Tabulka 1 - Přehled teoretického rámce práce.....	10
Tabulka 2 – Komparace vztahů mezi Ruskem a Čínou v období 2014-2022 a 2022 až po současnost.....	60

ABSTRAKT

Tato diplomová práce se zabývá vlivem protiruských sankcí na vztahy Ruska a Číny. Komparuje mezi sebou období 2014–2022 a 2022 až po současnost. Cílem je zjistit, jak se vzájemné vztahy Ruska a Číny v obou periodách vyvíjely, v kontextu sankcí uvalených na Rusko Západem a válkou na Ukrajině, a zda jsou mezi nimi rozdíly. K tomu využívá teoretický koncept o vlivu sankcí uvalených proti jedné zemi na její vztahy s dalšími zeměmi. Výzkum přinesl několik zjištění. Celkově se rusko-čínské vztahy graduálně rozvíjely. Sankce přispěly k tomu, že se vztahy v některých oblastech, jako je energetická spolupráce, posunuly k rozvinuté spolupráci. V některých oblastech, jako je vojenská spolupráce, sankce vztahy Moskvy a Pekingu ovlivnily tak, že jejich rozvoj stagnoval. Rozdíly ve srovnání obou zkoumaných period nebyly výrazné. Rusko se ve druhém období stalo více závislým na čínském trhu a pomoci, proto se vzájemné vztahy rozvíjely dynamičtěji než v předchozím období. Sankce uvalené Západem tuto dynamiku ovlivnily, jako jeden z mnoha dalších faktorů.

Klíčová slova: Rusko, Čína, vztahy, spolupráce, sankce

ABSTRACT

This thesis examines the impact of EU and US sanctions against Russia on Russia-China relations. It compares the periods 2014-2022 and 2022 to the present. The aim is to find out how Russia-China relations have evolved in both periods, in the context of sanctions imposed on Russia by the West and the war in Ukraine, and whether there are differences between them. To do so, it uses the theoretical concept of the impact of sanctions imposed against one country on its relations with other countries. The research yielded several findings. Overall, Russian-Chinese relations have developed gradually. Sanctions have contributed to the fact that relations in some areas, such as energy cooperation, have shifted towards developed cooperation. In some areas, such as military cooperation, sanctions have affected relations between Moscow and Beijing in such a way that their development has stagnated. The differences between the two periods under review were not significant. Russia became more dependent on the Chinese market and assistance in the second period, therefore relations developed more dynamically than in the previous period. The sanctions imposed by the West influenced this dynamism, as one of many other factors.

Keywords: Russia, China, relations, cooperation, sanctions